

Про Стратегію розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки

Керуючись пунктом 16 статті 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», пунктом 3 статті 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», статтею 10 Закону України «Про засади державної регіональної політики» та відповідно до рішення пленарного засідання двадцять четвертої сесії обласної ради сьомого скликання від 14 лютого 2019 року № 1049 «Про розроблення Стратегії розвитку Полтавської області на період 2021 – 2027 років і Плану заходів з її реалізації», з метою забезпечення сталого розвитку області, створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності, підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності регіону,

ОБЛАСНА РАДА ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Стратегію розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки (додається на 172 аркушах).

2. Організацію виконання цього рішення покласти на Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій обласної державної адміністрації, контроль за його виконанням – на постійну комісію обласної ради з питань бюджету та управління майном.

**ГОЛОВА
ОБЛАСНОЇ РАДИ**

О.Ю. БЛЕНЬКИЙ

Полтавська обласна державна адміністрація

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення пленарного засідання
двадцять дев'ятої сесії обласної ради
сьомого скликання
2019 №

Стратегія

розвитку Полтавської області

2021-2027

ЗМІСТ

1. Вступ.....	5
2. Підхід, методика та процес підготовки Стратегії.....	7
3. Соціально-економічний аналіз розвитку Полтавської області.....	12
3.1. Розміщення та типологія.....	12
3.2. Природні ресурси та екологічний стан.....	17
3.3. Демографія та адміністративно-територіальний устрій.....	33
3.4. Регіональна економіка	52
3.5. Сільське господарство.....	64
3.6. Соціальна інфраструктура	69
3.7. Бюджет та його наповнення	90
4. АНАЛІЗ СИЛЬНИХ СТОРІН, МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ, СЛАБКИХ СТОРІН ТА ЗАГРОЗ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ (SWOT-АНАЛІЗ).....	100
4.1. Результати SWOT-аналізу Полтавської області	100
4.2. SWOT-матриця Полтавської області	108
4.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики Полтавської області	112
5. Смарт спеціалізація регіону.....	114
5.1 Використання потенціалу місцевих мінеральних ресурсів, в тому числі покладів бішофіту, в промисловому та агропромисловому секторах економіки, індустрії здоров'я і краси.....	114
5.2. Забезпечення умов для інституційної підтримки розвитку інновацій, їх комерціалізації та трансферу технологій в усі сфери регіональної економіки, стимулювання співробітництва на рівні освіта-наука-бізнес.....	115
5.3 Використання наявного потенціалу лікувальної та санаторно-курортної бази для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації.....	117
6. Сценарії розвитку Полтавської області до 2027 року	120
7. Стратегічне бачення розвитку Полтавської області	127
8. Стратегічні, операційні цілі і завдання	128
8.1. Стратегічна ціль 1. ВИСОКА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ, КОМФОРТНІ УМОВИ ТА ДОБРОБУТ.....	128
Операційна ціль 1.1. Здорове населення області з максимальною тривалістю активного періоду життя	129
Операційна ціль 1.2. Універсальна система соціального захисту населення та безпечні умови життя	132
Операційна ціль 1.3. Сучасний освітній простір як базис для задоволення потреб суспільства та економіки	136
8.2. Стратегічна ціль 2. ЗБАЛАНСОВАНА ІННОВАЦІЙНА КОНКУРЕНТОСПРОЖНА ЕКОНОМІКА	140
Операційна ціль 2.1. Інноваційний та науковий розвиток економіки області на основі смарт-спеціалізації	140
Операційна ціль 2.2. Ефективна бізнес інфраструктура та інвестиційна привабливість.....	144
Операційна ціль 2.3. Сталий розвиток креативних індустрій, культури та	148

туризму.....	
8.3.Стратегічна ціль 3. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОСТОРОВИМ РОЗВИТКОМ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАЛАНСУ ЕКОСИСТЕМ ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ	150
Операційна ціль 3.1. Формування єдиного простору високого рівня життя	151
Операційна ціль 3.2. Інфраструктурний розвиток територій та пріоритетна увага сільській місцевості	156
Операційна ціль 3.3. Раціональне та екобезпечне господарювання	159
Операційна ціль 3.4. Збереження та відтворення якості довкілля.....	164
9. Система моніторингу та оцінки результативності реалізації стратегії ..	167
10. Узгодженість стратегії з програмними та стратегічними документами.....	170

Перелік скорочень

SWOT–аналіз – аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

АТО – адміністративно-територіальна одиниця.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВНЗ- вищі навчальні заклади.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ГМК – гірничо-металургійний комплекс.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗУ – Закон України.

МСБ – малий та середній бізнес.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НУО – неурядова організація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ППП – публічне приватне партнерство.

ПСРР – проєкт Європейського Союзу «Підтримка сталого регіонального розвитку».

СЕО – стратегічна екологічна оцінка.

СРР – стратегія регіонального розвитку.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

РДА – районна державна адміністрація.

ТПВ – тверді побутові відходи.

1. ВСТУП

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області була розроблена на підставі Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», Закону України «Про засади державної регіональної політики», Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), затверджених на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку, з урахуванням проєкту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» та досвіду реалізації «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року».

Необхідність підготовки та прийняття нової Стратегії розвитку області викликана завершенням строку реалізації Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2020 року, а також наявністю нових завдань викликів, які постали як перед Україною в цілому, так і перед областю, та суттєво впливають на розвиток регіону, якість життя його мешканців.

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області (далі СРР) розроблялась на основі чинного українського законодавства із використанням кращого європейського та українського досвіду робочою групою із розробки Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки протягом низки семінарів та дискусій у період із квітня до листопада 2019 року за технічного сприяння з боку експертів Програми для України з розширення прав і можливостей на місцевому рівні, підзвітності та розвитку «U-LEAD з Європою», Проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС) та проєкту «Інтегрований розвиток міст в Україні», що виконується німецькою урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH».

З метою забезпечення сталого розвитку області, створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності, підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності регіону розробка СРР, яка тривала понад 8 місяців, першочергово була спрямована на імплементацію у стратегічне планування розвитку Полтавщини смарт-спеціалізації. Для цього до складу робочої групи було залучено широке коло науковців, представників бізнес кіл, громадськості, органів місцевого самоврядування, в тому числі від депутатського корпусу області. Процес стратегічного планування розвитку області на період до 2027 року носив відкритий, прозорий характер та був доступний до участі всім бажаючим і зацікавленим особам.

Смарт-спеціалізація дозволить вивести область на новий рівень розвитку відкрити нові інвестиційні горизонти, прискорити впровадження інновацій, забезпечить використання сучасних наукових розробок і створення нових конкурентоздатних видів бізнесу.

Вперше при розробці такого важливого прогностичного документу довгострокового планування, як Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки, було проведено його стратегічну екологічну оцінку, що передбачає визначення, опису та оцінювання наслідків виконання Стратегії для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків.

В центрі розвитку області та всієї країни стоїть людина, і врахування її потреб, проблем, прагнень є основним завданням Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки. Це своєрідна «конституція розвитку» області, яка в кінцевому результаті має перетворити Полтавщину на регіон високої якості життя, комфортних умов та добробуту.

Погіршення демографічної ситуації, втрата традиційних ринків збуту продукції внаслідок збройного конфлікту на сході України, відтік робочої сили за межі області та країни – це ті обмежуючі негативні фактори, що мали вплив на розвиток області протягом останніх 5 років.

Тому, СРР до 2027 року передбачає формування комплексної системи проєктів та заходів, які, виходячи із розуміння поточної ситуації та рівня розвитку області, зможуть концентрувати зусилля органів влади області та різних суб'єктів регіонального розвитку для досягнення принципу пріоритетності інтересів людини. Підґрунтя для цього було закладено в минулих роках успішною реалізацією реформи децентралізації, що створила нові можливості та кращу мотивацію для органів місцевого самоврядування територіальних громад у стимулюванні місцевого розвитку.

Таким чином, забезпечення пріоритетності інтересів людини шляхом сталого економічного зростання, утримання та нарощення темпів росту валового регіонального продукту, ефективного управління, збалансованого просторового розвитку – і є тим головним вектором, що визначений Стратегією регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки.

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки – головний планувальний документ ефективного використання і збереження наявних в області ресурсів з врахуванням напрямків реалізації урядової політики щодо розвитку країни, дієвого впровадження секторальних реформ.

2. ПІДХІД, МЕТОДИКА ТА ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ СТРАТЕГІЇ

Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів визначається постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932, зі змінами.

Стратегічне бачення розвитку регіону – перспектива соціально-економічного та інноваційного розвитку регіону в довгостроковому періоді з урахуванням його унікальних особливостей.

Нова політика регіонального розвитку базується на дотриманні наступних принципів:

<i>Субсидіарність</i>	ключовий принцип політики розвитку, який передбачає, що кожна дія окремих політик, зокрема регіональної політики, запрограмована та реалізована на мінімальних можливих рівнях
<i>Комплексний територіальний підхід</i>	передбачає, що об'єктом в рамках регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей. Принцип полягає у узгодженні заходів із специфікою певної території, щоб він точно відповідав різним потребам розвитку цієї території
<i>Партнерство та співпраця</i>	включає побудову культури партнерства та співробітництва, орієнтованої на взаємодію громадян та публічних інституцій щодо розвитку. Застосовується до встановлення міцних відносин на основі довіри, як вертикально між національними, регіональними та місцевими установами, так і горизонтально – між місцевими органами влади та різними зацікавленими сторонами, включаючи приватний та соціальний сектори
<i>Територіальна та секторальна концентрація</i>	Забезпечення реальної територіальної концентрації означає, що зона втручання не охоплює весь регіон. Секторальна концентрація полягає у концентрації ресурсів та діяльності на обмеженому переліку галузей та секторів, які є пріоритетними з точки зору розвитку регіону. Це правило означає підтримку тих галузей та секторів, які завдяки своєму потенціалу дозволяють виявити конкурентні переваги регіону і є рушійною силою економічного розвитку
<i>Прийняття рішень на основі доказів</i>	заплановані заходи повинні базуватися на основі отриманого досвіду, зібраних даних, висновків, рекомендацій, аналізів та оцінки для забезпечення та підтримки високих стандартів управління та реалізації регіональної політики
<i>Сталі інвестиції</i>	принцип сприяє побудові кругової економіки, яка максимізує ефективне використання ресурсів і зменшує утворення відходів. Означає співпрацю та координацію в таких сферах як: планування розвитку, просторове планування, житлова та транспортна політика, охорона природи та якість повітря.
<i>Розвиток мереж</i>	підтримка проєктів, що спрямовуються на побудову мереж територіальних громад, в першу чергу тих, що передбачають тісне співробітництво міських та сільських територій
<i>Просторове планування</i>	відповідність планування та реалізації програм та проєктів регіонального розвитку Генеральній схемі планування території України

З метою економічної інтеграції до загального ринку Європейського Союзу, включення в глобальні ланцюги доданої вартості, трансформації регіональної економіки, Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки розроблена з врахуванням смарт-спеціалізації.

Смарт-спеціалізація (S3) – підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

Розроблення регіональних стратегій і планів заходів на засадах смарт-спеціалізації передбачає дотримання таких принципів:

<i>Інноваційна спрямованість</i>	визначення окремих напрямів та завдань регіональної стратегії з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням наявного інноваційного потенціалу регіону
<i>Відкритість</i>	забезпечення залучення заінтересованих представників, зокрема, суб'єктів підприємництва, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань до процесу розроблення та реалізації регіональної стратегії
<i>Паритетність</i>	створення рівних можливостей для висловлення позицій всіх сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації регіональної стратегії
<i>Координація</i>	взаємозв'язок та узгодженість регіональної стратегії з довгостроковими стратегіями, планами і програмами розвитку на державному, регіональному та місцевому рівні
<i>Доповнюваність</i>	забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових ресурсів у розвитку інноваційної діяльності
<i>Диверсифікація</i>	можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки
<i>Вузька спеціалізація</i>	обмеження переліку видів економічної діяльності, вибір яких обумовлений перспективними можливостями регіону та які провадитимуться на внутрішньому і зовнішньому ринку

Процес розробки Стратегії регіонального розвитку мав висхідний характер та відпрацьовувався робочою групою, яка в ході аналізу набору статистичних даних і спостережень, дискусій та обговорень визначала напрями подальшого розвитку області.

Етапи розробки Стратегії:

1. Організація роботи

На цьому етапі було створено Керівний Комітет з розробки Стратегії регіонального розвитку Полтавської області, яким було затверджено «Положення про робочу групу з розробки проєкту Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки», орієнтовний графік робіт робочої групи з розробки Стратегії. Сформовано склад робочої групи, який було затверджено розпорядженням голови, та визначено керівників тематичних фокус-груп за пріоритетними напрямками розвитку,

відповідальних за організацію роботи над документом. Склад РГ сформований із: (1) органи влади та місцевого самоврядування (представники облдержадміністрації, облради, депутатського корпусу), (2) приватні компанії (представники великих, середніх, малих підприємств і приватні підприємці), (3) науковці, (4) громадські організації, в тому числі ті, які опікуються питаннями гендерної рівності й охорони довкілля.

Для цілей стратегічного планування було визначено, що робоча група (РГ) – робочий орган, створений для організації та підготовки пропозицій з розробки Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки. Саме на засіданнях РГ презентуються, обговорюються усі напрями роботи та ухвалюються відповідні рішення, а робочі матеріали та напрацювання оприлюднюються на офіційному вебсайті Полтавської обласної державної адміністрації для ознайомлення широкого кола зацікавлених осіб та громадськості.

2. Здійснення соціально-економічного аналізу

Найбільш тривалим і відповідальним етапом роботи над Стратегією є проведення соціально-економічного аналізу (СЕА) області. При такому аналізі здійснюється інвентаризація та інтерпретація статистичних даних та їх візуалізація. Стратегічний аналіз є чимось більшим від розгляду статистичних показників, оскільки передбачає також оцінку структурних, політичних, економічних та соціальних умов.

Соціально-економічний аналіз, порівняльні переваги, виклики та ризики, що враховують специфіку Полтавщини, є основою стратегічного планування, поєднуючи в собі потреби територій (районів області) і шляхи розв'язання проблем.

Дослідження думки представників громадськості, бізнесових кіл стало обов'язковим елементом аналізу середовища в процесі стратегічного планування. Зібрана інформація зводиться до єдиного документу, який відображає консолідовану думку представників органів місцевого самоврядування, ділових кіл і громадськості області. Корисним стало проведення опитування щодо визначення слабких сторін регіону та галузей, що матимуть найбільше значення у стратегічній перспективі розвитку області.

4. Здійснення SWOT-аналізу

СЕА став основою роботи над аналізом потенціалу, визначенням конкурентних переваг регіону. В основу методики виконання цієї роботи було покладено SWOT-аналіз. На декількох відкритих засіданнях РГ в режимі мозкового штурму проведено обговорення щодо визначення сильних та слабких сторін регіону, можливостей розвитку та зовнішніх загроз. При цьому, було проаналізовано значний масив статистичних даних для здійснення аргументованого обґрунтування сильних та слабких сторін області.

За результатами виконання даного етапу було розроблено СЕА, складено SWOT-аналіз та SWOT-матрицю, визначено порівняльні переваги регіону (з аналізом ризиків).

5. Визначення Місії, стратегічного Бачення

На цьому етапі РГ визначила Місію та стратегічне Бачення розвитку регіону – бажаного стану соціально-економічної системи у майбутньому, як певний підсумок реалізації Стратегії.

6. Визначення смарт-спеціалізації регіону

На підставі СЕА, сильних та слабких сторін, визначених за результатами SWOT-аналізу, РГ здійснювалось обговорення та вибір тих видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з врахуванням конкурентних переваг і особливостей розвитку регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні. За наслідками визначення напрямків економічної діяльності, які можуть стати конкурентоспроможними на рівні країни, а також у міжнародному масштабі, РГ формулювались стратегічні цілі, оперативні цілі та завдання з врахуванням визначеної смарт-спеціалізації регіону.

7. Формування стратегічних та операційних цілей із відповідними заходами

На засіданнях РГ обговорювалися аналітичні матеріали та їх результати, досягався консенсус щодо пріоритетів розвитку, що є визначальними для області. Бажана «траєкторія» розвитку, що мала привести громаду до Бачення, складалася з низки стратегічних напрямів розвитку, які мають відповідати не тільки Баченню розвитку й Місії територіальної громади, але й базувались на проведеному аналізі її розвитку та перевагах, ресурсах і визначальних можливостях.

З визначенням напрямів розвитку було продовжено процес свідомого вибору конкретних способів, системи цілей і результатів розв'язання визначених проблем, реалізації можливостей. Далі за кожним з визначених напрямів розвитку розроблялися стратегічні (загальні) цілі, на основі яких формулювалися цілі нижчого порядку – оперативні цілі.

На цьому етапі також розпочинається процес розробки Плану реалізації Стратегії, який формується на основі визначених у Стратегії стратегічних і операційних цілей (після того, як їх схвалено), а робочі підгрупи узгоджують

конкретні заходи, які мають бути вжиті для досягнення загальних і конкретних цілей.

За кожною оперативною ціллю розроблялася низка проєктів, що відображають, які заходи необхідно здійснити, якого результату необхідно досягти, хто є відповідальним за реалізацію даного проєкту, хто є виконавцем і співвиконавцем конкретного заходу, який строк виконання, який обсяг прогнозованих коштів необхідно залучити та з яких джерел їх можна отримати для реалізації даного проєкту.

8. Проведення стратегічної екологічної оцінки

Для передбачення та запобігання появі негативних екологічних впливів на довкілля, які можна очікувати в результаті впровадження Стратегії, використовується Стратегічна екологічна оцінка (СЕО). СЕО – системний і запобіжний процес аналізу впливу на довкілля запропонованих проєктів документів розвитку стратегічного характеру. Після отримання результатів СЕО проводиться доопрацювання Стратегії з урахуванням наданих зауважень та рекомендацій.

9. Моніторинг та система індикаторів оцінки ефективності впровадження Стратегії

У системі стратегічного планування моніторинг та оцінка є заключним етапом розробки Стратегії та здійснюються протягом усього періоду її впровадження. Інструментом моніторингу є система комплексних показників (індикаторів), які відображають як ефективність виконання конкретних завдань, так і засвідчують їхню релевантність стратегічним цілям Стратегії розвитку громади.

Система моніторингу ефективності виконання Стратегії передбачає багаторівневу ієрархічну модель системи індикаторів.

10. Громадське обговорення та ухвалення Стратегії

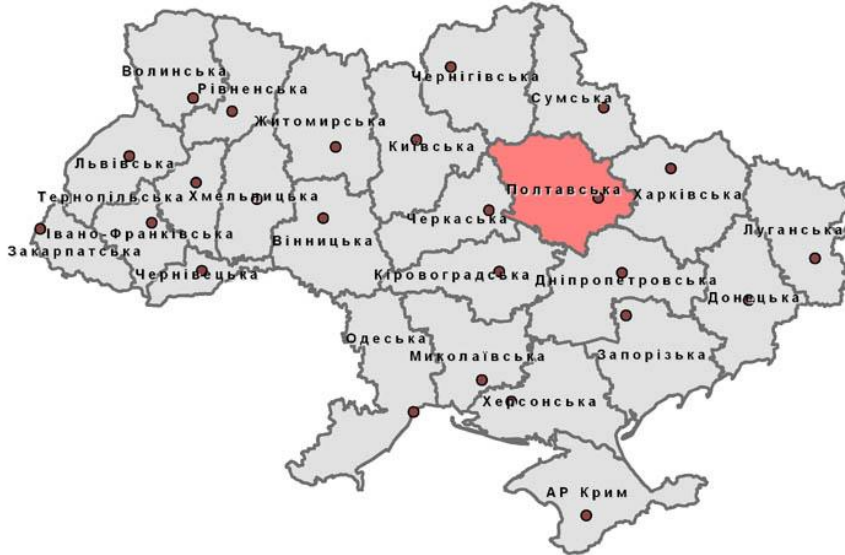
Розробивши Стратегію з Планом її реалізації, РГ ініціює проведення громадських обговорення, після проведення якого допрацьована Стратегія подається на розгляд і ухвалення обласною радою в якості політики економічного розвитку регіону.

3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розміщення та типологія

Географічне розміщення

Територія Полтавської області розташована в центральній і північно-східній частинах України, майже цілком у межах Придніпровської низовини, на лівобережжі басейну Дніпра. Виняток становить невелика ділянка площею близько 150 км² на правобережжі басейну Дніпра, в межах Придніпровської височини.

Полтавська область має найбільшу в Україні кількість областей – сусідів – 7. На півночі область

межує з Чернігівською (протяжність меж – 107 км) і Сумською (238 км) областями; на півдні – з Дніпропетровською (173 км) і Кіровоградською (149 км); на сході – з Харківською (188 км); на заході – з Київською (19 км) та Черкаською (225 км) областями.

Загальна протяжність меж Полтавської області становить близько 1100 км, з яких 162 км проведені по акваторіях Кременчуцького (98 км) і Кам'янського (64 км) водосховищ. Полтавську область утворено 22 вересня 1937 року, її сучасні межі встановлені у 1954 році.

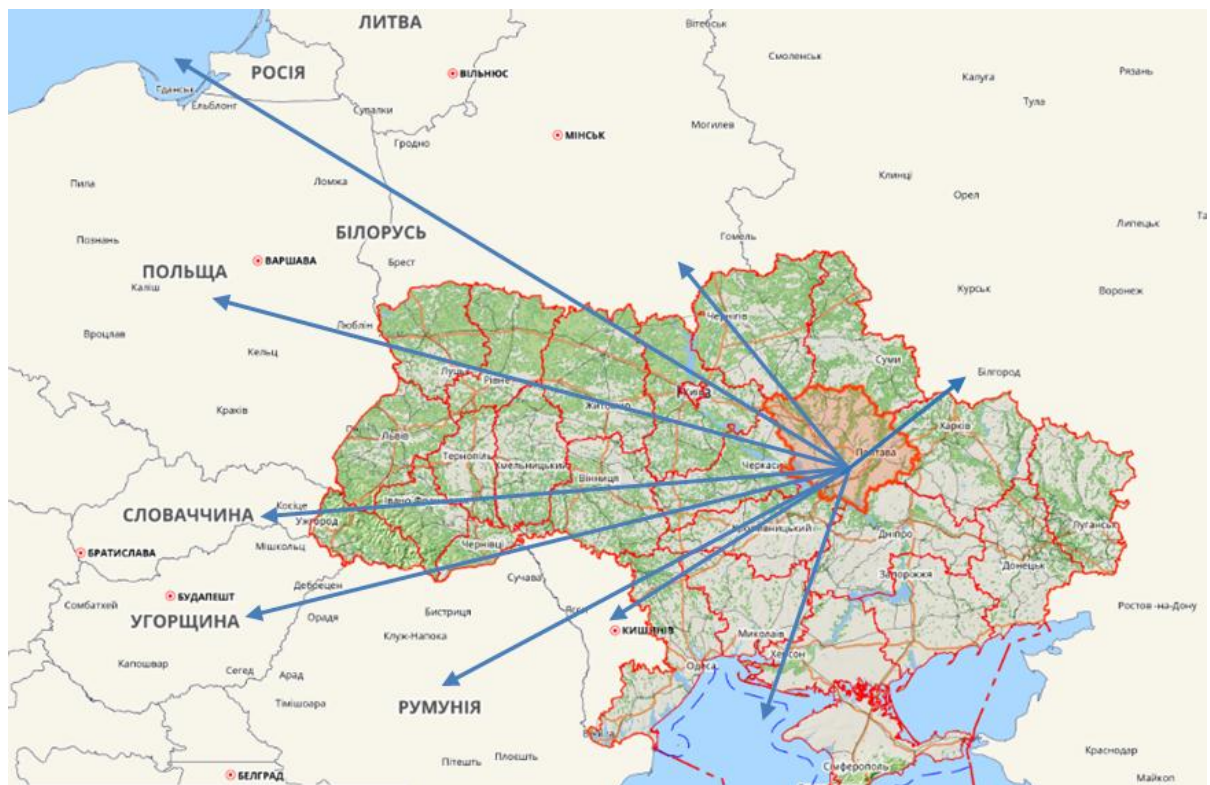
Площа Полтавської області – 28 750,68 км² (6-а за своєю величиною серед областей країни – 4,8 % території України) та перевищує площу таких країн, як наприклад Ізраїль (20 770 км²), Словенія (20 253 км²). Протяжність території з півночі на південь – 213,5 км, із заходу на схід – 245 км.

Транспортна сфера

На території Полтавщини функціонують залізничний, автомобільний, річковий, трубопровідний, повітряний види транспорту. Провідне місце у перевезенні вантажів в області належить трубопровідному і залізничному транспорту, в перевезенні пасажирів – автомобільному, електричному і залізничному транспорту.

До найближчих іноземних держав, з якими межує Україна, від Полтавської області автошляхами можна дістатись:

Країна	Прапор	Відстань, км	Час у дорозі, год. хв.
Польща		1253,3	14 год 38 хв.
Румунія		1233,7	18 год 14 хв
Угорщина		1502,0	17 год 16 хв
Словаччина		1381,9	17 год 8 хв
Білорусь		806,0	9 год 49 хв
Молдова		623,8	10 год 29 хв
Росія		223,8	3 год 10 хв

Найкоротша відстань від рубежів Полтавщини до побережжя Чорного моря складає 330 км, а до побережжя Балтійського моря — понад 1300 км.

Залізничний транспорт

Залізниця по області розміщена досить рівномірно. Максимальна віддаленість населених пунктів від залізниці не перевищує 50 км.

Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування у Полтавській області становить 851,6 км, у тому числі 514,3 км обслуговується електровозною та 337,3 км – тепловозною тягою.

Найбільшими та структуроутворюючими залізничними вузлами є: Полтава, Кременчук, Гребінка, Ромодан, а також залізничні станції Лубни та Миргород.

Полтавська дирекція залізничних перевезень Південної залізниці згідно з обсягом виконання пасажирських, вантажних та технічних операцій віднесена до I класу. Дирекція має у своєму підпорядкуванні 8 пасажирських вокзалів.

Напрямок від Полтави до Кременчука є частиною стратегічно важливого залізничного ходу для здійснення перевезень транзитних вантажів у напрямку Схід (з боку Росії, Китаю та країн Східного регіону) – Одеські чорноморські порти для подальшого їх транспортування морем.

Автомобільний транспорт

Автомобільний транспорт займає одну з провідних ролей як у внутрішньообласних, так і в зовнішніх зв'язках. Крім того, він обслуговує та доповнює залізничний і річковий транспорт.

Показник	2018 ¹
Довжина автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, км	8907,1 ²
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення, км шляхів на 1 тис.км ² території	308,2
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного значення в регіоні, км шляхів на 1 тис.км ² території	37,9

¹ За даними Укравтодору в частині автомобільних доріг загального користування державного значення та Полтавської обласної державної адміністрації в частині автомобільних доріг загального користування місцевого значення.

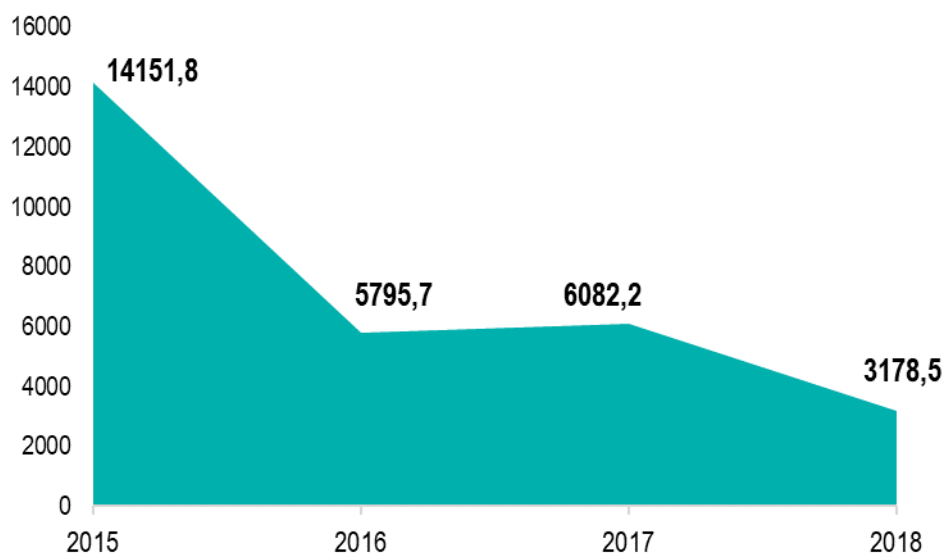
² За даними Державного агентства автомобільних доріг України (Укравтодор).

Показник щільності автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного значення в області є найгіршим серед усіх областей України (регіон займає останнє – 22 місце за цим показником у рейтингу областей за 2018 рік).

Маршрутна мережа Полтавської області сформована, автобуси перевізників всіх форм власності виконують рейси на 593 внутрішньообласних автобусних маршрутах, в області працюють 36 автостанцій.

Проводиться робота щодо оптимізації маршрутної мережі області, яка пов'язана із процесом децентралізації та спрямована на інтегрування нових маршрутів, запропонованих об'єднаними територіальними громадами.

Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту, тис. тонн-кілометрів на 1000 осіб населення

За показником обсягу вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту область у 2018 році займає 8 місце серед регіонів, проте динаміка вантажообороту свідчить про його щорічне зменшення – з 14151,8 тис. т. км у 2015 році до 3178,5 тис. т. км у 2018 році, тобто у 4,5 рази (по Україні тенденція до зменшення – у 4,6 разів).

Повітряний транспорт

Повітряний транспорт представлений Полтавським обласним комунальним підприємством «Аеропорт – Полтава» – складний майновий комплекс, що розташований на земельній ділянці 214 га та знаходиться за 7 км на південний захід від м. Полтава, поряд із автотрасою Київ – Харків – Довжанський.

Аеропорт має на балансі пасажирський термінал загальною площею близько 5 тис. м² із проектно пропускною потужністю 400 пасажирів на годину. В аеропорту наявна злітно-посадкова смуга довжиною 2550 м та шириною 42 м.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 № 1024-р відкрито міжнародний пункт пропуску через державний кордон для пасажирського

і вантажного повітряного сполучення з постійним режимом функціонування і цілодобовим часом роботи.

Проведено капітальний ремонт існуючої будівлі аеровокзалу з улаштуванням міжнародного пункту пропуску та поточний ремонт штучної злітно-посадкової смуги, руліжної доріжки та перону, доукомплектування спеціальним обладнанням та технікою, розпочато здійснення регулярних міжнародних рейсів.

Відремонтований аеропорт дозволяє приймати авіалайнери типу Boeing 737 (300-700), Airbus, Embraer, Falcon-900, JET-328, GLF-550, CRJ-2, SAAB-340, АН-12, АН-24, АН-140, ТУ-134, ЯК-40, ЯК-42 тощо.

Тролейбусний транспорт

В області також функціонують два підприємства електротранспорту у м. Кременчук та м. Полтава, загальна довжина контактних ліній яких становить 204,4 км, у тому числі м. Полтава – 75 км, м. Кременчук – 129,4 км. Тролейбусний парк даних підприємств налічує близько 150 тролейбусів, більшість з яких пристосована для перевезення осіб з інвалідністю.

Річковий транспорт

Судноплавні річки області – Дніпро, Ворскла, Сула. Транспортні шляхи проходять по Дніпру, Сулі – від гирла до пристані Тарасівка, по Ворсклі – від гирла до м. Кобеляки.

Річковий транспорт в області представлений ПрАТ «Кременчуцький річковий порт» – спеціалізоване транспортне підприємство, яке оснащено всіма видами машин, устаткування та обладнання, що дозволяють здійснювати повний комплекс робіт та послуг в даній галузі.

Найбільш перспективними в регіоні є перевезення: мінерально-будівельних вантажів (пісок, щебінь, камінь, цегла, асфальт та інше), залізобетонних виробів та металу.

Порт відкритий для суден змішаного типу «ріка – море» і має сполучення з портами Дніпра, Чорного і Середземного морів, а також може постачати продукцію на ринки Європи.

Основні планувальні документи території, планувальна та містобудівна документація

Основні планувальні документи території

Основним планувальним документом території є «Схема планування території Полтавської області», виконана ДП Український Державний науково-дослідний інститут проектування міст «Діпромисто» імені Ю.М. Білокозя. В основу Схеми покладено Генеральну схему планування території України.

Область має лінійно-вузлову структуру, яка формується в результаті перетину двох головних планувальних осей загальнодержавного значення (осей першого рангу): Північ – Південь та Південний захід – Схід.

На головних планувальних осях розташовані міста Полтава, Миргород, Хорол, Лубни, Пирятин, Горішні Плавні, Кременчук та смт Козельщина.

До осей другого рангу можна віднести державні національні та регіональні дороги і територіальні дороги місцевого значення, які забезпечують зв'язки області з головними промисловими центрами центральної, східної та західної України.

Планувальна та містобудівна документація

Оновлені схеми планування територій районів області розроблені по Кременчуцькому, Козельщинському, Миргородському, Лохвицькому районах.

В усіх 6 містах обласного значення оновлено генеральні плани, які інтегровані в міжнародні стандарти. Осучаснено генплани 5 міст районного значення – Глобине, Решетилівка, Лохвиця, Заводське, Пирятин. Із 20 селищ міського типу 12 забезпечені містобудівною документацією нового зразка. Із 1805 сіл та селищ оновлені й затверджені генеральні плани мають лише 12 % (223 населених пункти).

Історико-архітектурні опорні плани затверджено в містах Полтаві, Гадячі, Лубнах, Миргороді, Пирятині, Лохвиці та селищі міського типу Диканька.

Динаміка розроблення містобудівної документації у 2015 – 2018 рр.

Природні ресурси та екологічний стан

Клімат

Область розташована у середній частині Лівобережної України. Кліматичний пояс – помірний, тип – помірно-континентальний. Середня температура січня: $-3,7^{\circ}\text{C}$, липня: $+21,4^{\circ}\text{C}$, кількість опадів становить 580–480 мм/рік, що випадають переважно влітку у вигляді дощів. На півдні та південному заході область омивають води Кременчуцького та Дніпродзержинського водосховищ.

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ.

У цілому, кліматичні умови області сприятливі для людей і розвитку сільськогосподарського виробництва.

Ґрунти

Ґрунти Полтавської області формувалися у помірному кліматі з майже оптимальним зволоженням; переважно на лісових карбонатних пухких породах, які вирізняються багатим мінеральним складом і мають гарні фізико-хімічні властивості; лучно-степовою і степовою рослинністю на слабо дренованих вододілах і терасах, та широколистяно-лісовою рослинністю на подрібнених правобережжях річок; на півдні області характерне неглибоке залягання ґрунтових мінералізованих вод, на півночі – промивний водний режим; під впливом давнього господарського освоєння.

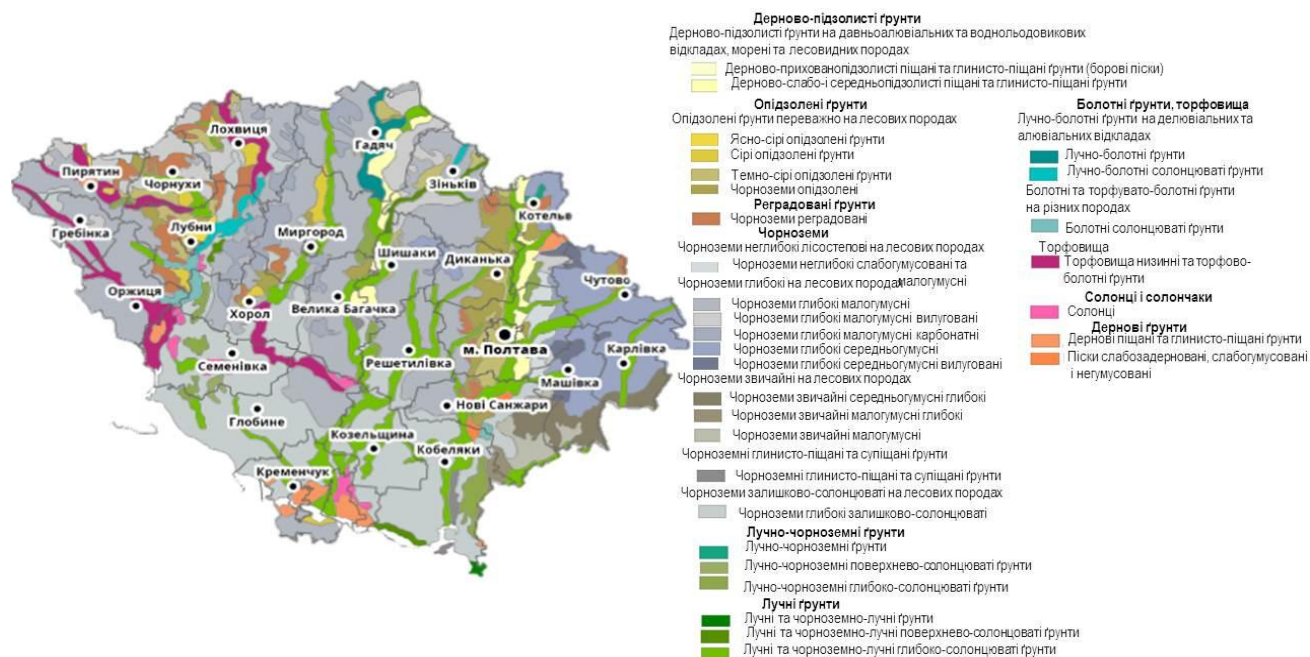
Основні типи ґрунтів Полтавщини: чорноземи, сірі лісні, піщані, заплавні, болотні. По суті, всі вони утворилися на потужних лесових відкладеннях і лише незначна частина ґрунтового покриву утворилася на алювіальних наносах, головним чином на борових терасах Дніпра та його притоках.

Ґрунти в області є високо родючими – чорнозем займає 9/10 (90%) площі орних земель та придатні для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції, притаманної даній кліматичній зоні і навіть деяких південних видів (винограду, персиків та ін.).

Зміст гумусу знаходиться у межах 3% – 5%. Зустрічаються також і солончаки, в основному в руслах річок. Якісний показник ґрунту на Полтавщині складає 72 бали (для порівняння, по Україні в цілому – 69, Львівської області – 43, Івано-Франківської області – 42). У Полтавському, Решетилівському, Новосанжарському і Чутівському районах якісний показник ґрунту складає відповідно 71, 70, 72 і 76 балів.

Незважаючи на значні площі, зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують його родючість. Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. Також дії водної ерозії піддаються 369 тис. га сільськогосподарських угідь області, вітрової ерозії – 380 тис. га, що складає відповідно 17,1% та 17,6% від загальної площі сільськогосподарських угідь області.

Ґрунти Полтавської області

Разом з тим, ґрунти Полтавської області легко піддаються механічному руйнуванню внаслідок ерозії та дефляції. Відсоток еродованих та ерозійно небезпечних сільськогосподарських земель по області коливається в межах 5 – 62% від загальної площі. Висока активність ерозії пов'язана з високою розораністю земель. Розораність території земель Полтавської області складає 63,6%, що більше ніж в середньому по Україні (до 60%).

Ресурси для сільськогосподарського природокористування в області можна оцінити, як високі. За 100-бальною шкалою середня якість області за ступенем їх придатності для вирощування зернових і технічних культур становить 65 балів.

Сільськогосподарські угіддя займають 75,3% площі області, що на 6,6% вище загальноукраїнського показника, ліси займають 10% площі (по Україні – 17,7%), землі під забудовами – 6,1% (по Україні – 6,0%). Сюди входять такі райони: Пирятинський, Гребінківський, Оржицький, Лубенський, Миргородський, Гадяцький, Зіньківський, Шишацький, Решетилівський, Глобинський, Кобеляцький, Полтавський, Котелевський, Чутівський, Карлівський.

Кількість рекультивованих земель є меншою у порівнянні з обсягами щорічно порушуваних. За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області, станом на 01.01.2019 року площа порушених земель становила – 0,045 тис. га, площа рекультивованих – 0,023 тис. га.

Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту. Так, у 2018 році площа порушених земель склала 0,045 тис. га (у 2017 році – 0,007 тис. га), відпрацьованих – 0,230 тис. га (у 2017 році – 0,015 тис. га), рекультивованих – 0,023 тис. га (у 2017 році – 0,015 тис. га).

(на 01.01.2018 року; тис. га)

Регіон	Усього земель	в тому числі								
		сільськогосподарські угіддя		ліси та інші лісовкриті площі		забудовані землі		землі під водою	відкриті заболочені землі	інші землі
		площа	%	площа	%	площа	%			
Україна	60354,9	41489,3	68,7	10674,9	17,7	3597,8	6,0	2425	1089,4	1078,5
Полтавська	2875,0	2164,2	75,3	287,2	10,0	176,4	6,1	148,4	85,9	12,8
Суміжні області										
Дніпропетровська	3192,3	2511,5	78,7	193,5	6,1	255,7	8,0	155,6	27,5	48,5
Київська	2812,1	1651,5	58,7	648,7	23,1	185,4	6,6	175,1	53,4	98,0
Кіровоградська	2458,8	2031,6	82,6	190,1	7,7	130,1	5,3	76,9	13,0	17,1
Сумська	2383,2	1697,5	71,2	461,4	19,4	124,2	5,2	30,9	63,9	5,3
Харківська	3141,8	2411,3	76,7	426,2	13,6	182,6	5,8	60,8	33,5	27,4
Черкаська	2091,6	1451,0	69,4	338,6	16,2	120,0	5,7	135,7	32,9	13,4
Чернігівська	3190,3	2067,6	64,8	740,3	23,2	155,4	4,9	68,0	129,7	29,3
Області, близькі по ВРП										
Львівська	2183,1	1260,8	57,8	694,7	31,8	144,4	6,6	42,8	32,5	7,9
Одеська	3331,4	2591,6	77,8	223	6,7	196,4	5,9	210,6	80,7	29,1

Природні мінеральні ресурси

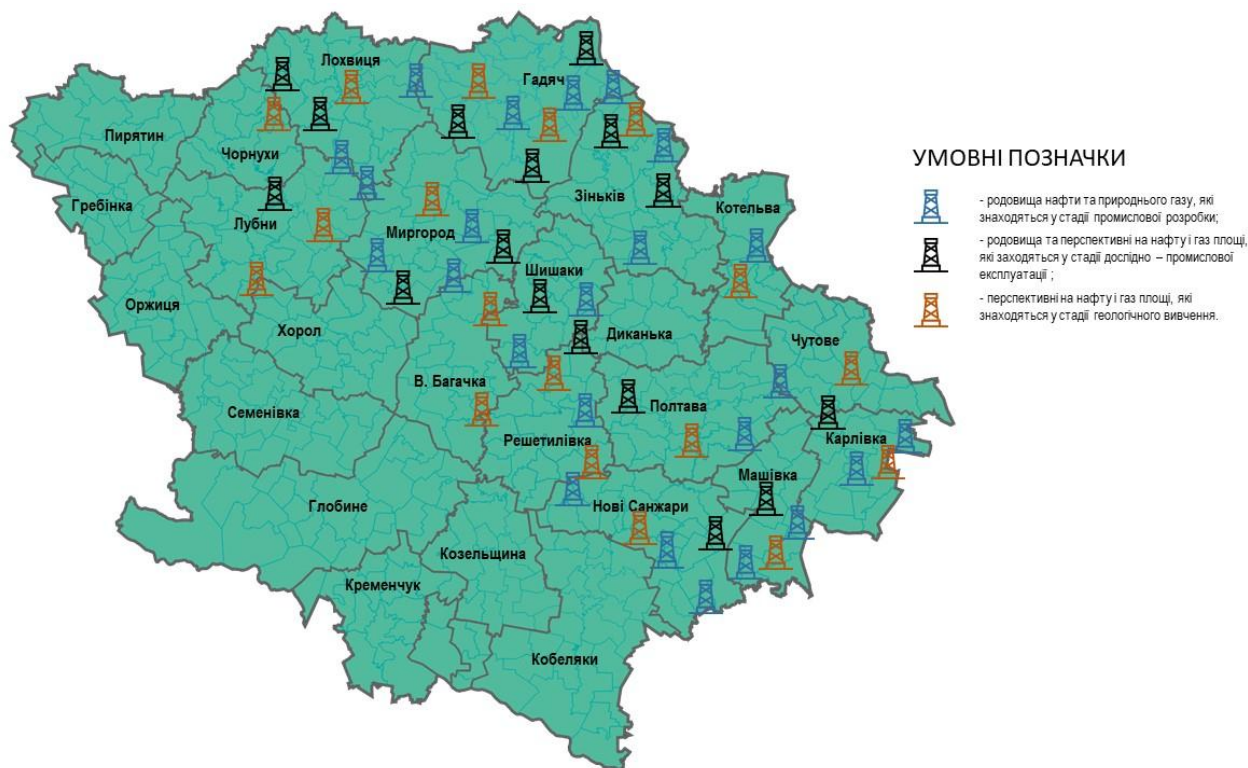
Геологічна будова території, різний вік, походження та історія розвитку геоструктур зумовили поширення в області різноманітних геологічних покладів, корисних копалин. Усього на Полтавщині розвідано біля 300 родовищ корисних копалин, серед яких нафта, газ та конденсат, залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт та інші.

Майже 90% української нафти й газу видобуваються на території 3 областей – Полтавської, Сумської та Харківської.

Полтавщина на загальнодержавному рівні забезпечує 60,5% видобутку газового конденсату, 43,4% газу природного, 10,1% нафти сирової.

В регіоні виявлено 13 родовищ нафти та газу, зокрема, Радченківське, Сагайдацьке, Зачепилівське, Кибинцівське, Глинсько-Розбишівське, Більське, Чорнухинське та інші.

Розвідані та занесені до державного фонду родовищ 68 родовищ вуглеводнів, частина з яких комплексні – нафта, природний і супутній газ та газовий конденсат; 41 – газоконденсатне, 9 – нафтогазові. У промисловій розробці на території Полтавської перебуває 66 родовищ, підготовлено до промислової розробки – 4. Пошуково-розвідувальні роботи на нафту і газ проводяться на 332 площах. Найбільші нафтоконденсатні родовища знаходяться в Гадяцькому, Лохвицькому, Зінківському районах; найбільші з газоконденсатних родовищ – в Полтавському, Машівському, Котелевському, Гадяцькому та Чутівському районах.

Серед корисних копалин важливе місце належить залізним рудам. Великі їх поклади залягають у межах Кременчуцької магнітної аномалії, створюваної залізистими кварцитами, що простягаються від Криворіжжя і проходять за 8 км на схід від Кременчука. Найбільше промислове значення мають Горішньоплавнівське, Лавриківське, Єристівське родовища. Завдяки процесу збагачення концентрат заліза в рудах, що видобуваються на Горішньоплавнівському та Лавриківському родовищах, складає від 60 до 65%. Середній вміст заліза в руді на Єристівському родовищі – 33,5%. Загальні запаси залізної руди на цих 3 родовищах становлять 2,4 млрд. т. Перспективним для освоєння є Біланівське родовище, запаси залізної руди якого оцінені у 10 млрд. т., вміст заліза у руді – близько 30%. У Кременчуцькому районі є також величезні запаси кварцитів, які легко піддаються збагачуванню.

Понад Дніпром залягають поклади граніту. Сотні тисяч кубометрів граніту щороку добувають тільки з 6 кар'єрів – Крюківського, Чикалівського, Тахтаївського, Малокохнівського, Піщанського, Редутського – в Кременчуцькому районі.

Майже в кожному районі є поклади високоякісних глин, придатних для виробництва цегли, гончарної черепиці, посуду тощо. Зустрічається і мергель. Найбільші родовища його зосереджені поблизу селища міського типу Градизька Глобинського району та села Максимівки Кременчуцького району (гора Пивиха).

Крім звичайних сортів піску, які використовуються на цегельних заводах, у цементному виробництві і для виготовлення залізобетону, на Полтавщині є поклади високоякісного чистого кварцевого піску та його кольорових різновидностей, придатних для виробництва скла і силікатної цегли. Запаси пісків різної якості складають 15 млн. т. Більшість цих родовищ зосереджені в Зіньківському, Миргородському, Диканському, Кременчуцькому і Гадяцькому районах. Полтавщина займає 6 місце в Україні за покладами торфу.

Понад 120 родовищ торфу розвідано в долинах річок західної й північної частин області, зокрема, по річках Сліпорід, Оржиця, Сула, Хорол, Удай та інших. Найбільші запаси торфу — в Лохвицькому і Лубенському районах. В останні роки видобуток торфу практично зупинено.

На території області виявлено 20 джерел мінеральних вод, які відносять до хлоридно-натрієвих, гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвих (вуглекислих). Найвідоміше з них – Миргородське було відкрите ще у 1914 році. Однак використання його почалося лише за радянських часів. В урочищі Бутова Гора, між Яреськами і Шишаками, поблизу річки Псла, відкрите джерело, вода якого має в собі велику кількість корисних речовин для лікування хворих із зниженою кислотністю шлунку. Біля джерела побудовано завод, який випускає «Гоголівську» мінеральну воду. У селищі Нові Санжари відкрито води, які за хімічним складом близькі до джерел «П'ятигорський нарзан», «Сойми» та аналогічні водам Трускавця і Слов'янська. У глибинних горизонтах Дніпровсько-Донецької западини залягають термальні води з практично невичерпними запасами.

На Східно-Полтавському та Затуринському родовищах видобувають бішофіт (насичений розчинами хлориду магнію, домішками мікроелементів), який використовують у будівництві та медицині.

Водні ресурси

Територія області покрита густою мережею річок. У структурі гідрографічної сітки одна велика річка Дніпро (в межах області – 145 км), середні річки – Сула (213 км), Удай (129 км), Оржиця (89 км), Псел (350 км), Хорол (241 км), Ворскла (226 км), Мерло (28 км), Оріль (80 км), а також 1771 малих річок загальною довжиною 11501 км.

Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	Частка протяжності річок в їх сумарній протяжності, %
Великі	понад 50000	1	145	1,1
Середні	2000-50000	8	1360	10,5
Малі більше 10 км	до 2000	137	3596	27,6
Малі менше 10 км	до 2000	1634	7905	60,8
Разом	x	1780	13006	100,0

Малих річок, завдовжки понад 10 км, нараховується 137 штук, їх загальна довжина – 3674 км. Загальна кількість річок, що обліковуються, складає 146 штук, загальною протяжністю 5101 км.

У межах області налічується наступна кількість поверхневих водних об'єктів, які розташовані в басейні річки Дніпро:

- 65 водосховищ загальною площею водного дзеркала 6,260 тис. га, загальним об'ємом – 143,560 млн. м³;

- 2691 ставки загальною площею водного дзеркала 20,025 тис. га, загальним об'ємом – 279,012 млн. м³;

- 583 озера загальною площею водного дзеркала 4,531 тис. га, загальним об'ємом – 7,850 млн. м³.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Дніпро, Псел, Ворскла, Сула, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке і Кам'янське водосховища на річці Дніпро.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густота її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10 км, становить 0,17 км на 1 км², а з їх врахуванням – 0,45 км на 1 км², що майже співпадає із середньою густиною річкової мережі в Україні.

Водні ресурси в межах області визначені по методу водного балансу, як різниця стоку між вище розташованими і нижче розміщеними розрахунковими створами. Водні ресурси області з врахуванням стоку суміжних територій встановлені по характерах річного стоку річок.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічними показниками. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (альювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

До земель водного фонду в області належать землі, зайняті річками, озерами, водосховищами, ставками, болотами, прибережними захисними смугами уздовж річок та навколо водойм, землі під гідротехнічними спорудами та каналами.

Лісові ресурси

Полтавська область належить до малолісних областей України.

Понад 92% площі області знаходиться у межах природної зони лісостепу, і тільки близько 8% (її крайня південно-східна частина) – у межах степової природної зони Східноєвропейської рівнини.

Площа земель лісового фонду Полтавської області станом на 01.01.2019 року становить 285,7 тис. га (9,9% від загальної площі області), в тому числі лісові ділянки – 272,5 тис. га, із них вкриті лісовою рослинністю землі – 256,6 тис. га.

Загальний запас деревостанів – 52,6 млн. м³.

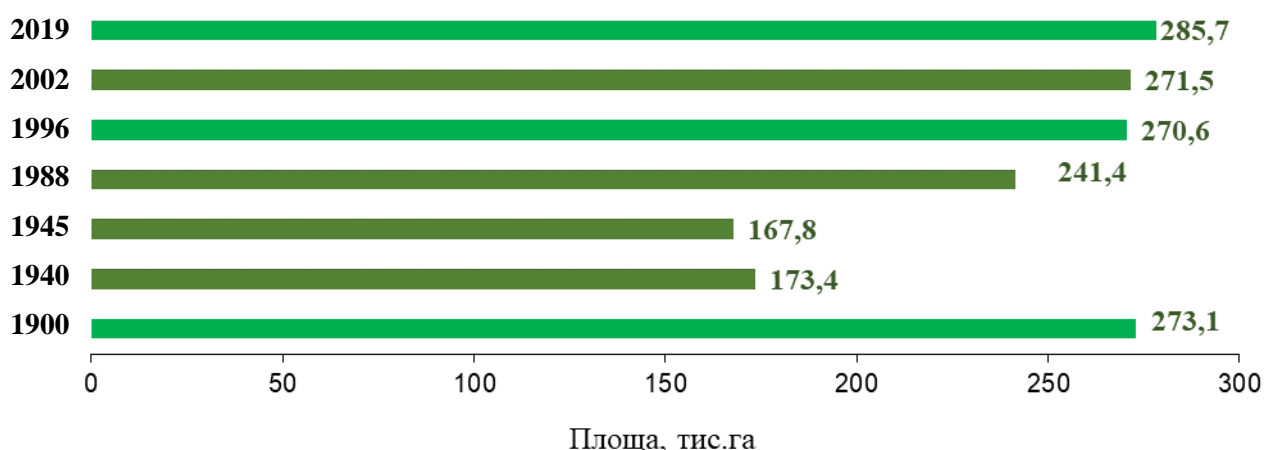
Середній запас деревини на 1 га – 232 м³.

Середній вік – 60 років.

Лісистість території – 8,9% (середня по Україні – 15,7%).

Середній річний приріст деревини – 4,0 м³ на 1 га.

Динаміка площі лісового фонду Полтавської області

Всі ліси Полтавської області віднесено до лісів з особливим режимом лісокористування, який передбачає обмежене використання лісосировинних ресурсів. Частка захисних та рекреаційно-оздоровчих лісів становить відповідно 65% та 18% загальної площі лісів. Ліси природоохоронного та історико-культурного призначення займають решту 17% лісових територій і мають стійку тенденцію щодо збільшення.

Щорічно лісовими насадженнями області поглинається близько 1,4 млн. тонн вуглецю.

Внаслідок різноманітних історичних процесів та господарської діяльності 65% сучасних лісів області – штучні лісові насадження.

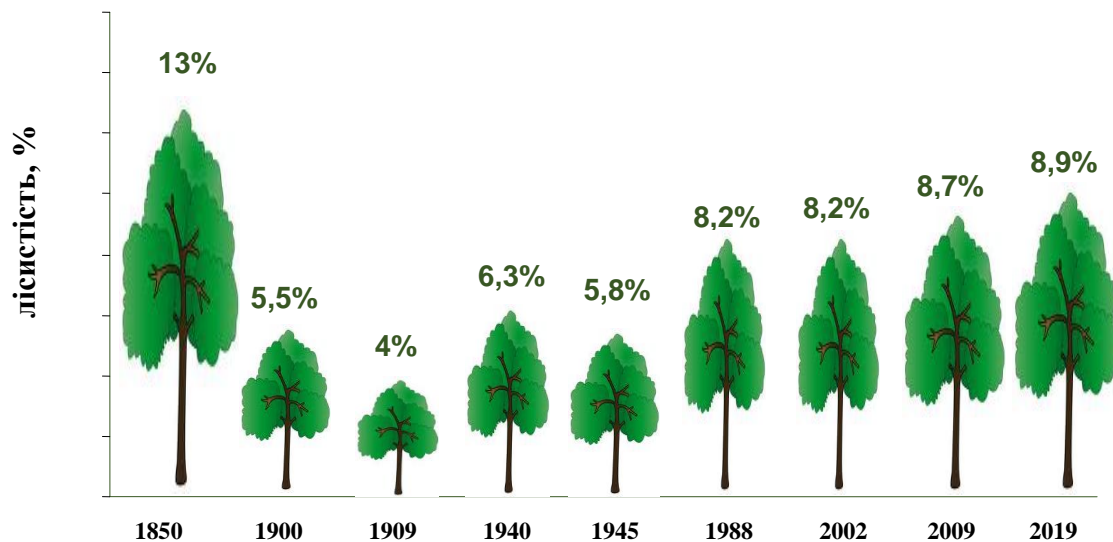
Ліси області розміщені нерівномірно, переважно в долинах річок Ворскли, Псла, Сули, Хоролу, Удаю, а також по берегах Кременчуцького і Дніпродзержинського водосховищ. Найбільші лісові масиви зосереджені в Котелевському, Гадяцькому та Шишацькому районах регіону, лісистість яких

вдвічі перевищує обласний показник (8,9%), і навіть середній показник по Україні – 15,7%.

Найбільш лісодефіцитними регіонами області залишаються Глобинський, Семенівський та Машівський адміністративні райони, лісистість яких взагалі не перевищує 3%, що пов'язано з інтенсивним сільськогосподарським використанням території.

В порівнянні із 1990 роком середній клас бонітету лісів області підвищився на 0,2, відносна повнота збільшилась на 0,02, середній вік насаджень на 13 років, середній запас на 1 га вкритих лісом ділянок зріс на 41 м³ (+21%), що в цілому свідчить про позитивний характер лісогосподарської діяльності.

Лісистість території Полтавщини

Близько 5% лісового фонду Полтавщини становлять насадження, створені за участю деревних порід – інтродуцентів. Це лісові культури акації білої, сосни кримської, сосен Веймутова та Банка, модрин європейської та японської, ялиці, ялини, дуба бореального, бархату амурського та інших порід, які не характерні для природних лісів Полтавщини.

Протягом останнього десятиріччя в породному складі лісів області в цілому спостерігаються позитивні зміни, які відбуваються за рахунок заміни похідних малоцінних насаджень на цільові корінні шляхом проведення рубок та лісовідновлення, а також шляхом прийняття та заліснення неугідь. Продуктивність лісів області формується під впливом природного росту деревостанів та здійснення комплексу лісогосподарських заходів.

Запас на 1 га вкритих лісовою рослинністю земель в лісах Полтавської області становить 232 м³ деревини. Середній приріст деревостанів складає 4,0 м³ в рік на 1 гектар лісовкритих площ і коливається від 4,2 м³ в північних та центральних районах області до 3,8 м³ в південних.

Рекреаційні ресурси і курортні зони

До ключових територій екомережі належать території та об'єкти природно-заповідного фонду, у межах яких збереглися найбільш цінні природні комплекси.

Станом на 01.05.2019 року природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавщини налічував 388 територій та об'єктів загальною площею 142,5 тис. га, що складає 4,95% від загальної площі області, з яких 30 об'єктів загальнодержавного значення, а саме: 2 національних природних парки; 20 заказників; 1 пам'ятка природи; 1 ботанічний сад; 2 дендрологічних парки та 4 парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення становить 358, з яких 5 – це регіональні ландшафтні парки, 157 – заказники, 134 – пам'ятки природи, 48 заповідні урочища, 1 дендрологічний парк та 13 парків – пам'яток садово-паркового мистецтва.

У 2018 році природні території у Карлівському районі площею 26,0 га оголошені ландшафтним заказником місцевого значення «Піщанка», у Зіньківському районі – комплексною пам'яткою природи місцевого значення «Кургани» (площа 0,82 га).

Регіон	Усього земель, тис. га	Площа земель заповідників та національних природних парків, (тис. га)			Питома вага заповідних земель у загальній площі, %
		2015	2016	2017	
Україна	60354,9	1769,1	1997,4	1997,4	3,3
Полтавська	2875,0	22,8	22,8	22,8	0,8
Суміжні області					
Дніпропетровська	3192,3	3,8	3,8	3,8	0,1
Київська	2812,1	17,2	244,2	244,2	8,7
Кіровоградська	2458,8	-	-	-	-
Сумська	2383,2	40,4	40,4	40,4	1,7
Харківська	3141,8	22,7	22,7	22,7	0,7
Черкаська	2091,6	19,9	19,9	19,9	1,0
Чернігівська	3190,3	42,0	42,0	42,0	1,3
Області, близькі по ВРП					
Львівська	2183,1	60,4	60,4	60,4	2,8
Одеська	3331,4	100,7	100,7	100,7	3,0

В області нараховується 2078 об'єктів культурної спадщини. У минулому році виявлено 19 нових об'єктів, розглянуто облікової документації на 42 об'єкти, 8

об'єктів Міністерством культури України внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток. Паспортизовано 38 земських шкіл.

Полтавська область налічує 16 санаторно-оздоровчих закладів, баз відпочинку, зокрема: по одному у Великобагачанському, Глобинському, Зіньківському, Машівському, Полтавському районах, 2 в Новосанжарському районі, 4 в Кременчуцькому районі та 5 в місті Миргороді.

У топ-5 місць для комфортного сімейного відпочинку в Україні у 2019 році увійшов Миргород, який у переліку місць відпочинку опинився поруч із Затокою (Одеська область), Коблеве (Миколаївська область), озера Синевир (Закарпатська область) та Шацькими озерами (Волинська область).

Полтавщина – край українських традицій і самобутньої культури, просякнutoї козацьким духом і народними віруваннями. Такою ми знаємо її з творів Гоголя. Й досі на Полтавщині щороку організовуються гучні національні ярмарки. Сорочинський ярмарок – справжній фестиваль народного мистецтва, що привертає не тільки українських жителів, але й іноземців.

Найцікавіші для відвідування об'єкти Полтавської області: музей гончарства, історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», музей-садиба І. Котляревського, заповідник-музей М. Гоголя, Мгарський монастир, Спаська церква, Полтавський Хрестовоздвиженський монастир та інші.

Екологічний стан

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

Проблема поводження з відходами є визначальною для забезпечення сталого розвитку держави, в тому числі й Полтавської області.

За останніми статистичними даними у 2018 році від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилось на 16,0% або на 780,354 тис. т більше відходів ніж у попередньому році.

	2014	2015	2016	2017	2018
Відходи від економічної діяльності підприємств та організацій і домогосподарств, тис. тонн	5013,7	4431,7	5421,2	4110,990*	4891,344**

* разом з утворенням пустої породи від днопоглиблювальних робіт (30929,095 тис.т) кількість утворених відходів I-IV класів небезпеки у 2017 році становить – 35040,085 тис.т

** у 2018 році разом з відходами (породи гірські, земля), що утворюються під час проведення розкривних робіт у процесі створення шахт (копалень) та кар'єрів (14942,342 тис.т) – 19833,686 тис.т

Основна частина утворених відходів – 97,9% від загального обсягу належить до IV класу небезпеки.

	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяги відходів IV класу небезпеки, тис. тонн	4935,0	4379,2	5369,8	4035,505	4790,465

Кількість місць видалення промислових відходів – недостатня. Не вирішеним залишається питання захоронення, відповідно до вимог екологічної безпеки, промислових відходів підприємств обласного центру.

Станом на 01.01.2019р. в області налічується 570 сміттєзвалищ загальною площею 452,87 га. З них перевантажених – 9 (площею 21,3 га), не відповідають нормам екобезпеки – 233 (площею 136,88 га). Охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (далі – ТПВ) у 2018 році (як і у попередньому 2017 році) становило 77% (у 2013-2016 роках – 75%).

У регіоні непроста ситуація з вивозом й утилізацією ТПВ. Відсутність комплексного підходу до видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їхнього санітарного очищення та полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що численні балки й цвинтарі перетворилися на стихійні звалища.

Впродовж 2011-2013 років з території області ТОВ «С.І. Груп Консорт ЛТД» (Ізраїль) вивезено на утилізацію 1509,7 тонн отрутохімікатів. Повністю очищені від небезпечних пестицидів 18 районів з 25-ти.

Наразі нагальною є необхідність продовження робіт щодо знешкодження небезпечних отрутохімікатів, яких в області залишилося ще близько 160 тонн, а саме: у Гребінківському – 64,4 т, Лохвицькому – 55,9 т, Пирятинському – 8,26 т, Чорнухинському – 6,28 т районах та залишки в Оржицькому – 14,16 т та Лубенському – 11,0 т районах (у зв'язку з відсутністю в Україні технологій, які відповідають міжнародним стандартам з утилізації непридатних до використання пестицидів, є потреба у визначенні на державному рівні підприємств, що здійснюють відповідну діяльність за кордоном, та організації централізованого вивезення непридатних пестицидів до інших держав).

Основними забруднювачами навколишнього природного середовища промисловими відходами є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2019 накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,339 млрд. т нетоксичних відходів) та ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (станом на 01.01.2019 у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,463 млн. т відходів, які вважаються нетоксичними).

У 2018 році від стаціонарних джерел забруднення Полтавської області у повітря надійшло 52,156 тис. тонн забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 6,7% або на 0,323 тис. тонн менше у порівнянні з 2017 роком (55,893 тис. тонн).

Із загальної кількості забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 6,519 тис. тонн (12,5% обласних викидів) та 0,080 тис. тонн (0,14% обласних викидів). Крім цих речовин, у звітному році в атмосферу було викинуто 3342,137 тис. тонн (менше ніж у попередньому році майже на 6%) діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

За останніми річними статистичними даними спостерігається позитивна тенденція щодо скорочення викидів забруднюючих речовин стаціонарними

джерелами – з 2011 року зберігається поступове скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами:

- у 2015 році – 88,4% обсягів 2014 року;
- у 2016 році на рівні 2015р. – 101,1% обсягів 2015 року;
- у 2017 році – 99,4% обсягів 2016 року;
- у 2018 році – 93,3% обсягів 2017 року.

По Україні у 2018 році відмічається зниження на 15,4% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами у порівнянні з 2017 роком.

Значний вклад в забруднення атмосферного повітря вносять суб'єкти підприємницької діяльності.

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства м. Кременчука та м. Горішні Плавні, а також районів, на території яких здійснюється видобування і транспортування газу. На м. Кременчук припадає 29,7 % від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, на Лохвицький район – 9,2 %, Гадяцький – 7,9 %, Зіньківський – 4,1 %, Решетилівський – 2,7 %, Шишацький – 2,4 %, Диканський – 2,4 %, Котелевський – 2,4 % та Лубенський – 2,2 %. На м. Горішні Плавні, яке розташоване в зоні впливу двох потужних гірничо-збагачувальних комбінатів, – 20,8 %.

В розрізі підприємств, які здійснюють найбільший вплив на атмосферне повітря у Полтавській області у 2018 році, наступна градація:

- ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробна промисловість) – 11,015 тис. тонн викидів, або 21,12% загальних обласних викидів (найбільший забруднювач, як і попередніх роках);
- ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 9,203 тис. тонн або 17,7% обласних викидів;
- ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (виробництво та розподілення електроенергії) – 2,430 тис. тонн або 4,7% усіх викидів;
- ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 1,358 тис. тонн або 2,6% загальних викидів;
- ТОВ «Біланівський ГЗК» (виконання робіт з розкриття родовища) – 77,858 тонн викидів, що становить лише 0,2% обласних викидів.

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 37,07 кг (у 2017 році – 39,35 кг) та є меншими ніж середній показник в Україні в 1,6 разів. На кожного мешканця Гадяцького району припадало 145,9 кг шкідливих речовин, Лохвицького – 115,1 кг, міста Горішні Плавні – 201,4 кг шкідливих речовин (це найвищі показники по області). На кожного мешканця Семенівського району – лише 1,69 кг (найменший показник по області).

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області становила 1,814 тонни (у 2017 році – 1,944 тонни) шкідливих речовин. А це менше ніж середній показник в Україні у 2,4 рази.

Область	Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу, кг			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Україна	*	*	60,8	59,3
Полтавська	38,5	39,23	39,35	37,0655
Суміжні області				
Дніпропетровська	221,7	256,9	203,5	191,6
Київська	45,1	56,7	27,5	47,0
Кіровоградська	14,5	12,2	12,7	12,8
Сумська	15,64	17,87	18,50	19,21
Харківська	19,6	37,0	16,7	16,7
Черкаська	46,1	42,3	39,4	47,7
Чернігівська	32,285	35,903	30,752	29,283
Області, близькі по ВРП				
Львівська	43,1	40,7	40,4	40,7
Одеська	10,9	11,0	12,4	15,7

* Державною службою статистики України дані за 2016 та 2015 роки не оприлюднювалися

Область	Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території, тонн			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Україна	*	*	4,483	4,350
Полтавська	1,934	1,955	1,944	1,814
Суміжні області				
Дніпропетровська	22,7	26,093	20,6	19,2
Київська	2,8	3,5	1,7	3,0
Кіровоградська	0,6	0,5	0,5	0,495
Сумська	0,73	0,83	1,17	1,14
Харківська	1,7	3,2	1,4	1,4
Черкаська	2,7	2,5	2,3	2,8
Чернігівська	1,063	1,163	0,990	0,930
Області, близькі по ВРП				
Львівська	5,0	4,7	4,7	4,7
Одеська	0,783	0,792	0,889	1,123

* Державною службою статистики України дані за 2016 та 2015 роки не оприлюднювалися

Статистична аналітика щодо розрахунку обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) по області у 2016 – 2018 роках не здійснювалась.

У попередніх роках кількість викидів від пересувних джерел дорівнювала або навіть перевищувала кількість викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення. Левова частка забруднюючих речовин від пересувних джерел припадала на автотранспорт. В містах Гадяч, Полтава, Миргород і Лубни викиди від автотранспорту становили більше 80% усіх по місту (менше 20% припадало на викиди від стаціонарних джерел забруднення), також більше 70% районних викидів постійно фіксувалося в Козельщинському, Кобеляцькому та Пирятинському районах.

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів Полтавської області підданий антропогенному тиску виробничої діяльності суб'єктів господарювання.

Із 156 км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 км піддані водній абразії. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського та Кременчуцького районів: інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів на рік.

Аналітичні дослідження підтверджують відсутність суттєвих негативних змін у стані майже усіх річок Полтавської області – за даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області вміст забруднюючих речовин у поверхневих водах здебільшого не перевищує гранично допустимих концентрацій.

У 2018 році найбільше свіжої води використовувалось (без врахування потреб у сільськогосподарській галузі) у житлово-комунальному і побутовому господарстві – 44,81 млн. м³, що менше ніж у 2017 році на 1,0 % (2017 – 45,26 млн. м³) та у промисловості 29,44 млн. м³, що більше на 1,1 % порівняно з 2017 роком (2017 – 29,11 млн. м³).

У 2018 році у поверхневі водні об'єкти очисними спорудами 49 підприємств області скинуто 71,2 млн.м³ стічних вод, що на 0,6млн.м³ або майже на 1,0 % більше ніж у 2017 році (46 підприємствами – 70,6 млн. м³). Збільшення пов'язане з нарощуванням скиду колекторно-дренажних вод ТОВ «Єристівський ГЗК» м. Горішні Плавні.

У поверхневі водні об'єкти області у 2018 році скинуто 2,174 млн.м³ недостатньо очищених стічних вод, що складає або 3,1% від загальних скидів усіма очисними спорудами, та на 0,606 млн.м³ або на 27,9% більше ніж у 2017 році (зростання відбулось за рахунок КП «Лубни-водоканал»). Усі ці скиди – від очисних споруд житлово-комунального господарства. Робота очисних споруд – є незадовільною внаслідок фізичної та моральної застарілості обладнання, несвоєчасного проведення поточних та капітальних ремонтів.

Погіршення гідрологічного та санітарного стану водних об'єктів виникає також внаслідок недотримання режиму господарської діяльності в прибережних захисних смугах, замулення та засмічення, забруднення русел річок і акваторій водойм, зарегулювання стоку, зниження самоочисної здатності тощо.

Комунальними підприємствами області експлуатується більше 1 тис. км каналізаційних мереж. Каналізаційні мережі, споруди, насосні агрегати в багатьох населених пунктах відпрацювали нормативний термін експлуатації та потребують капітального ремонту. Недостатнє фінансування цих заходів призводить до забруднення навколишнього середовища.

Область	Загальне водовідведення у поверхневі водні об'єкти, млн.м ³			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Україна	5581,00	5612,00	4921,00	*
Полтавська	69,16	68,47	70,55	71,20
Суміжні області				
Дніпропетровська	682,4	857,2	616,7	692,8
Київська	666,7	623,9	270,8	473,0
Кіровоградська	30,25	42,0	43,65	24,88

Сумська	45,59	48,38	47,20	46,03
Харківська	288,4	325,1	270,3	298,8
Черкаська	106,4	110,7	106,5	87,62
Чернігівська	77,99	86,83	71,60	95,52
Області, близькі по ВРП				
Львівська	207,7	215,0	167,6	164,9
Одеська	176,4	159,0	158,7	388,0

** станом на 01.10.2019 р. Державною службою статистики України не оприлюднені підсумкові дані про основні показники використання та охорони водних ресурсів.

Втрати води при транспортуванні у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшилися на 9,2% або на 1,54 млн.м³ (з 16,72 млн.м³ до 15,18 млн.м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

За рахунок оборотного та послідовного водопостачання зекономлено 874,1 млн.м³ свіжої води, що більше на 2,4% ніж у 2017 році (853,3 млн.м³).

Значної шкоди довкіллю завдають зсувні процеси. Відповідно до Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні за 2018 рік, ураження території від зсувів становить у м. Хорол – 0,5 км² (1 зсув), м. Полтава – 102,87 км² (39 зсувів), у м. Кременчук – 0,498 км² (2 зсуви) та у Лубенському районі – 6,8 км² (4 зсуви). Загальна площа ураження склала – 110,668 км² або 0,4% площі області.

- Проміжні висновки:
- область має потужну мінерально-сировинну базу, зокрема багата на поклади корисних копалин, таких як нафта, газ та конденсат, залізна руда, граніт, пісок, глина, бішофіт тощо. Полтавщина на загальнодержавному рівні забезпечує 60,5% видобутку газового конденсату, 43,4% газу природного, 10,1% нафти сирої;
- чорнозем займає 90% площі орних земель та придатний для вирощування практично усіх видів сільськогосподарської продукції. Проте, розораність території земель області перевищує загальноукраїнський показник на 3,6%;
- в області низький відсоток заповідання, існують загрози для об'єктів природно-заповідного фонду;
- стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і в порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним;
- в області спостерігається позитивна тенденція щодо скорочення викидів забруднюючих речовин стаціонарним джерелами. Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу у порівнянні з 2015 роком скоротились на 3,7% та є меншими ніж середній показник в Україні в 1,6 разів;
- існують проблеми щодо поводження з відходами I - III класів небезпеки, зберігання в небезпечних умовах непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин;
- відсутні негативні зміни у стані річок області, вміст забруднюючих

речовин у поверхневих водах здебільшого не перевищує гранично допустимих концентрацій;

- спостерігається підтоплення земель та населених пунктів регіону, постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії (44 км);
- основними забруднювачами земельних ресурсів промисловими відходами залишаються підприємства гірничодобувної та нафтопереробної промисловості.

Демографія та адміністративно-територіальний устрій

Чисельність населення

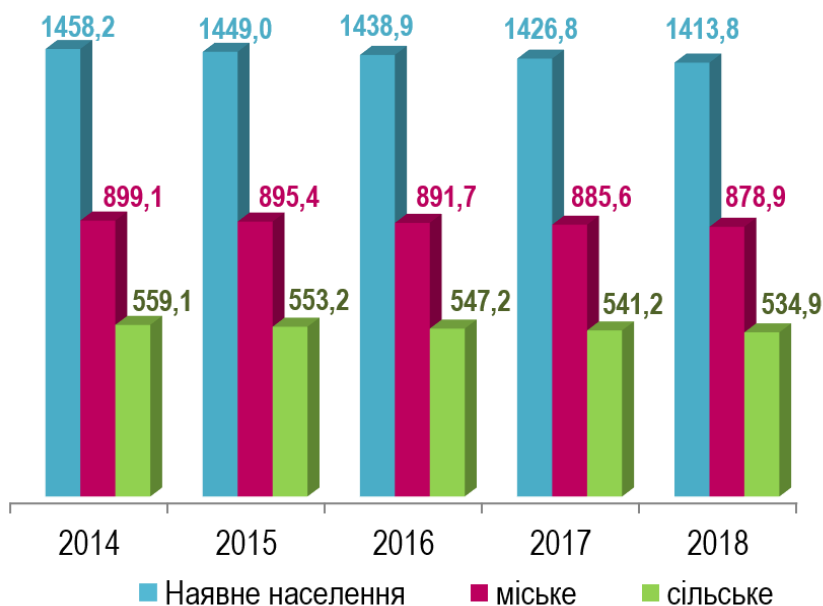
Демографічна ситуація в Полтавській області містить ризики для майбутнього розвитку її територій, що пов'язано, головним чином, зі скороченням природного приросту населення, незбалансованістю у співвідношенні між чоловіками та жінками, диспропорцією вікових груп, що є стримуючим фактором у режимі відтворення населення та поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку.

Демографічний стан, природний приріст населення

Чисельність наявного населення в області станом на 1 січня 2019 року становила 1400,4 тис. осіб, і це 3,3 % від населення України, у тому числі міське – 873,1 тис. осіб (3,0 %), сільське – 527,2 тис. осіб (4,1 %). Питома вага у загальній чисельності населення: міського склала 62,35 % (по Україні – 69,41%), сільського населення – 37,65 % (по Україні – 30,59 %).

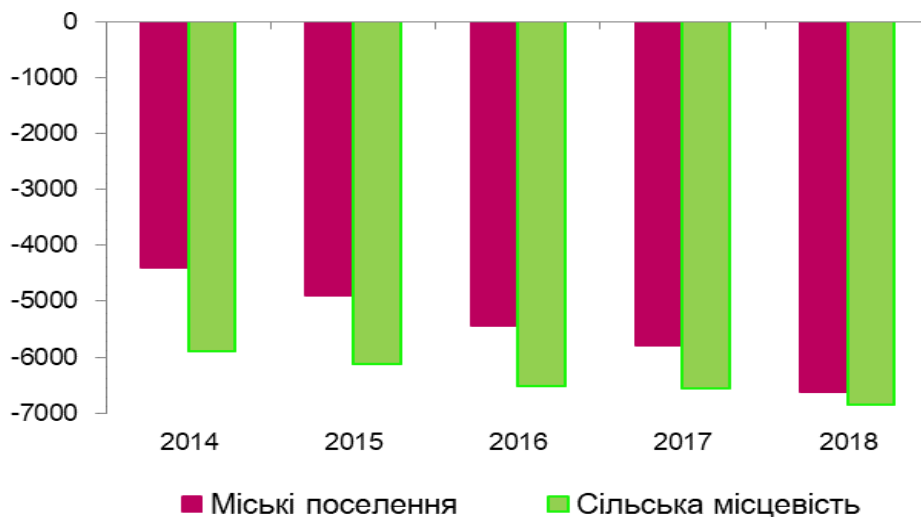
Динаміка чисельності наявного населення за останні 5 років свідчить про його скорочення на 3,0 % у 2018 році у порівнянні з 2014 роком. При цьому, природне скорочення населення відбувається як за рахунок міського, так і сільського населення: міське скоротилось на 2,2 % або на 20,2 тис. осіб, сільське населення – на 4,3 % або на 24,2 тис. осіб. Проте інтенсивність зменшення сільського населення є майже у 2 рази вищою, ніж міського.

Чисельність наявного населення, тис. осіб (на кінець року)

Упродовж лише 2018 року чисельність населення зменшилася на 13,4 тис. осіб, а з 2014 року – на 44,4 тис. осіб. Основною причиною зменшення чисельності населення є природне скорочення – кількість померлих у 2018 році становить 13,5 тис. осіб.

Природний приріст населення за 2014 – 2018 роки (осіб)

Загальні коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту (скорочення) населення

(на 1000 наявного населення осіб)

	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Кількість живонароджених	10,0	9,3	8,7	7,8	7,2
Кількість померлих	17,1	17,0	17,1	16,5	16,8
Природний приріст (+,-)	-7,1	-7,7	-8,4	-8,7	-9,6

Статистичні дані свідчать, що в 2014 та в послідуючих роках, в усіх містах та районах області внаслідок перевищення кількості померлих над кількістю народжених спостерігається скорочення чисельності населення.

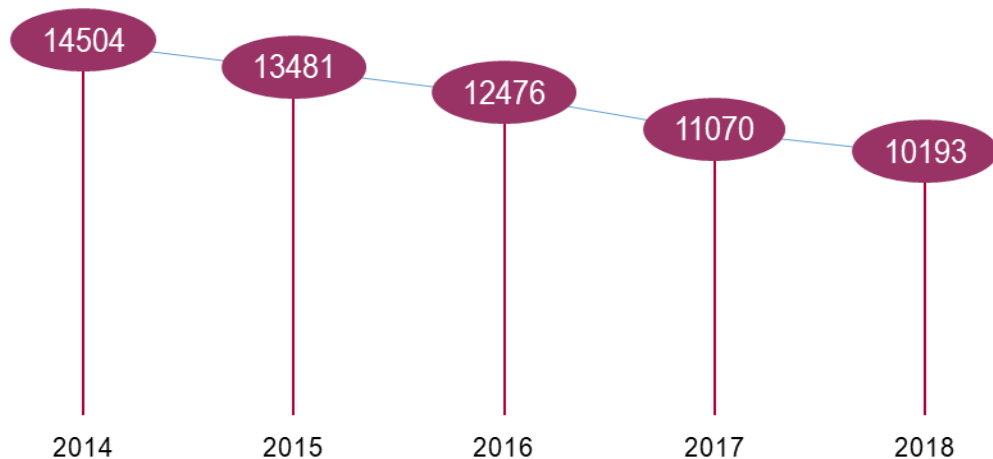
Приріст, скорочення (+,-) чисельності населення по містах та районах у 2018 році
(осіб)

	Загальний приріст, скорочення (+,-) населення ¹	Природний приріст, скорочення (+,-) населення	Міграційний приріст, скорочення (+,-) населення ²
Полтавська область	-13390	-13466	76
м. Полтава	-1220	-1898	678
м. Гадяч	-310	-204	-106
м. Горішні Плавні (міськрада)	-407	-420	13
м. Кременчук	-1186	-1357	171
м. Лубни	-327	-464	137
м. Миргород	-261	-292	31
райони			
Великобагачанський	-457	-316	-141
Гадяцький	-555	-497	-58
Глобинський	-810	-639	-171
Гребінківський	-304	-277	-27
Диканський	-319	-226	-93
Зіньківський	-536	-360	-176
Карлівський	-459	-387	-72
Кобеляцький	-612	-478	-134
Козельщинський	-306	-239	-67
Котелевський	-265	-160	-105
Кременчуцький	-348	-519	171
Лохвицький	-703	-515	-188
Лубенський	-367	-503	136
Машівський	-215	-158	-57
Миргородський	-577	-412	-165
Новосанжарський	-444	-372	-72
Оржицький	-365	-257	-108
Пирятинський	-376	-355	-21
Полтавський	528	-517	1045
Решетилівський	-383	-209	-174
Семенівський	-420	-335	-85
Хорольський	-559	-440	-119
Чорнухинський	-265	-187	-78
Чутівський	-255	-282	27
Шишацький	-307	-191	-116

¹ Інформація сформована на основі наявних адміністративних даних щодо державної реєстрації народження і смерті та зміни реєстрації місця проживання.

² Інформація сформована за даними реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання, які надають органи реєстрації.

Кількість живонароджених в області у 2014 – 2018 роках, осіб

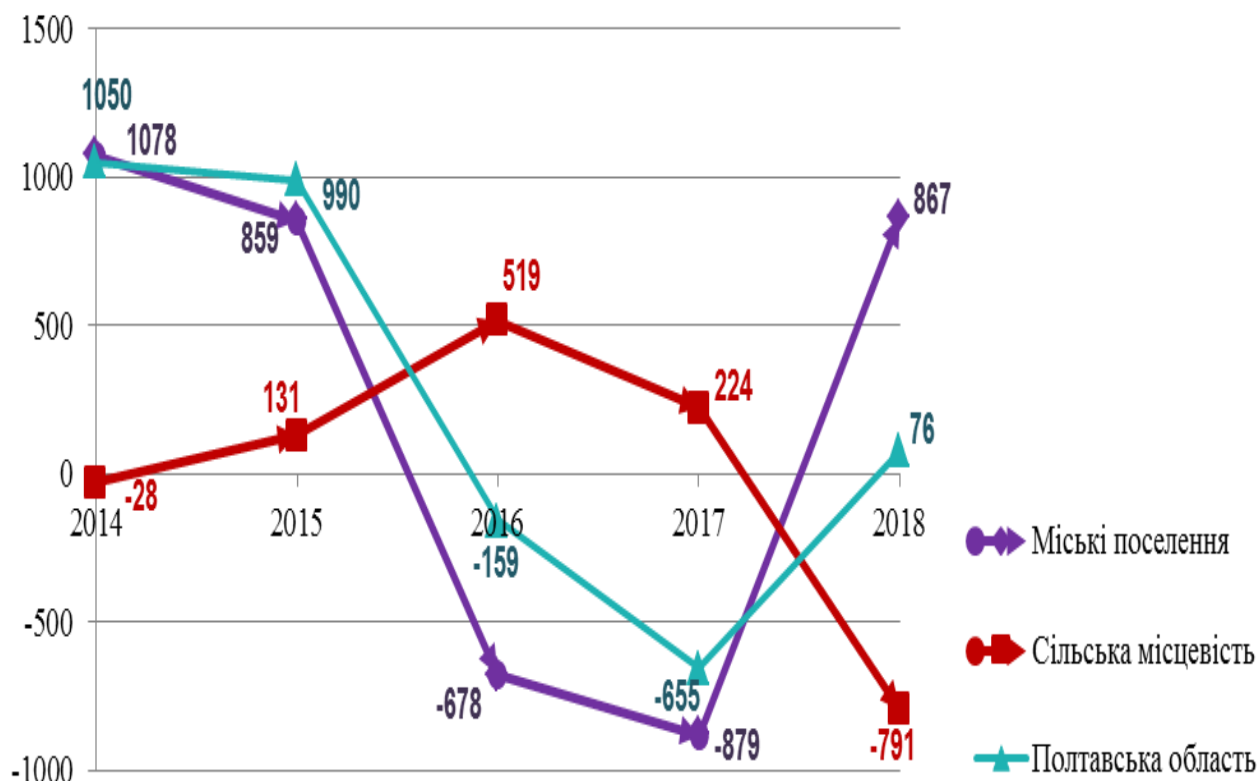
Кількість померлих за окремими причинами смерті у 2018 році

	Осіб	у % до підсумку
Усього померлих	23659	100,0
у т.ч. від		
хвороб системи кровообігу	16748	70,8
новоутворень	3195	13,5
зовнішніх причин смерті	1121	4,7
із них від		
транспортних нещасних випадків	133	0,6
випадкових утоплень та занурень у воду	83	0,4
випадкових отруєнь та дії алкоголю	88	0,4
навмисних самоушкоджень	294	1,2
наслідків нападу з метою вбивства чи нанесення ушкодження	51	0,2
хвороб органів травлення	781	3,3
хвороб органів дихання	285	1,2

Міграція населення

Міграція населення є наступним чинником формування чисельності населення. Міграційний приріст у 2018 році склав 76 осіб, спостерігається тенденція збільшення у містах Полтаві, Кременчуці, Лубнах та 4 районах – Кременчуцькому, Лубенському, Полтавському та Чутівському. Міграційне скорочення відбулось у місті Гадячі та 21 районі області.

Міграційний рух населення в області у 2014 – 2018 роках

Міграційний рух населення¹

(осіб)

Період	Усі потоки міграції			у тому числі міждержавна міграція		
	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (+,-)	кількість прибулих	кількість вибулих	міграційний приріст, скорочення (+,-)
Міські поселення та сільська місцевість						
2009	24864	24659	205	603	409	194
2010	25189	25142	47	726	309	417
2011	23873	24212	-339	689	274	415
2012	23946	23732	214	1687	270	1417
2013	24979	24533	446	1394	394	1000
2014	22961	21911	1050	1322	548	774
2015	23735	22745	990	1020	328	692
2016	12591	12750	-159	482	140	342
2017	19972	20627	-655	1254	418	836
2018	29902	29826	76	1510	665	845
Міські поселення						
2009	15368	14634	734	456	335	121
2010	15608	14885	723	514	252	262
2011	14768	14380	388	520	219	301
2012	15090	14480	610	1514	228	1286
2013	16545	15064	1481	1227	350	877
2014	15013	13935	1078	1151	510	641
2015	14842	13983	859	843	301	542

2016	7020	7698	-678	434	118	316
2017	11705	12584	-879	1068	379	689
2018	18116	17249	867	1306	505	801
Сільська місцевість						
2009	9496	10025	-529	147	74	73
2010	9581	10257	-676	212	57	155
2011	9105	9832	-727	169	55	114
2012	8856	9252	-396	173	42	131
2013	8434	9469	-1035	167	44	123
2014	7948	7976	-28	171	38	133
2015	8893	8762	131	177	27	150
2016	5571	5052	519	48	22	26
2017	8267	8043	224	186	39	147
2018	11786	12577	-791	204	160	44

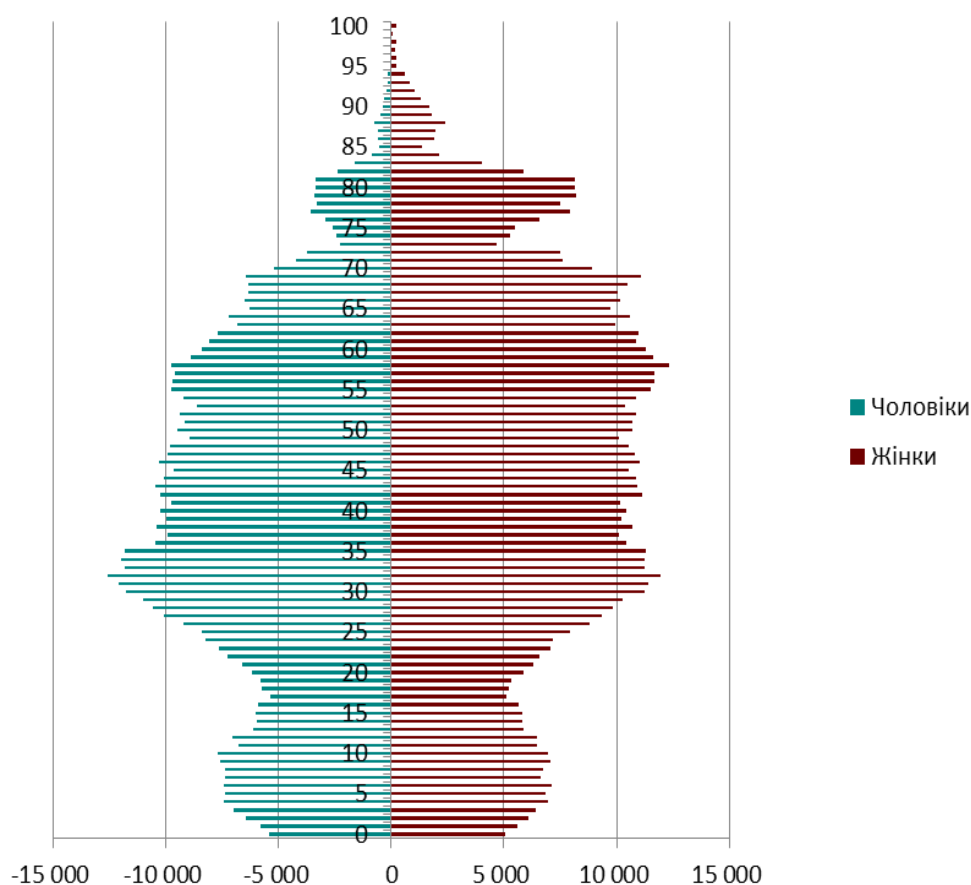
¹ Інформація сформована на основі наявних адміністративних даних щодо зміни реєстрації місця проживання.

Розподіл населення за статтю та віком

Статевий склад населення області характеризується стабільною перевагою жінок у його загальній кількості. На кожні 1000 жінок області станом на 1 січня 2019 року в середньому припадає 856 чоловіків.

Питома вага чоловіків та жінок значно коливається в залежності від вікової групи. Так, якщо у віці 0-39 років станом на 1 січня 2019 року чоловіки складають 51,4% загальної кількості осіб цієї вікової групи, то починаючи з вікової групи 40-79 років частка чоловіків зменшується до 43,0%, а частка жінок зростає та становить у цій віковій групі 57,0%.

Розподіл постійного населення за статтю та віком на 1 січня 2019 року

Середній вік населення за статтю та типом поселень по області

(на 1 січня 2019 року; років)

	Міські поселення та сільська місцевість			Міські поселення			Сільська місцевість		
	обидві статі	чоловіки	жінки	обидві статі	чоловіки	жінки	обидві статі	чоловіки	жінки
Полтавська область	42,5	39,5	45,1	42,0	39,1	44,4	43,4	40,3	46,2

В цілому як в міських поселеннях, так і в сільській місцевості жінки мають більший на 5,6 років середній вік ніж чоловіки. При цьому, у міських поселеннях різниця у середньому віці між чоловіками та жінками становить 5,3 роки, а у сільській місцевості – 5,9 років.

Розподіл постійного населення за статтю за регіонами України

(осіб)

Регіони	2002 ¹		2018 ¹		на 1000 жінок припадає чоловіків	
	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	2002 ¹	2018 ¹
Україна	22316317	25924585	19558180	22658586	861	863

Полтавська	742204	879003	648051	757940	844	855
Суміжні області						
Дніпропетровська	1638504	1922720	1474258	1753573	852	841
Київська	841463	979598	804110	944395	859	851
Кіровоградська	516610	609094	437439	512396	848	854
Сумська	592005	704758	500764	591328	840	847
Харківська	1328884	1566929	1240629	1437742	848	863
Черкаська	635822	762491	558482	658252	834	848
Чернігівська	560445	675620	459621	551915	830	833
Області, близькі по ВРП						
Львівська	1234896	1371060	1190549	1320689	901	901
Одеська	1148820	1306846	1115925	1256090	879	888

¹у 2002 році – за переписом на 5 грудня 2001 року, у 2018 – на 1 січня.

Демографічне навантаження на населення

Важливою характеристикою вікової структури населення є показник демографічного навантаження. У міжнародних статистичних спостереженнях розраховується навантаження на осіб віком 15-64 роки.

На 1 січня 2019 року на 1000 осіб відповідного віку в цілому по області припадало 471 особа у віці 0-14 років та у віці 65 років і старшому, у тому числі по міських поселеннях – 446 осіб, а по сільській місцевості – 514 осіб.

У загальному навантаженні питома вага дітей у віці 0-14 років становила 44,6% (210 осіб), питома вага осіб у віці 65 років і старшому – 55,4% (261 особа).

В середньому по Україні демографічне навантаження на 1000 осіб постійного населення у віці 15–64 роки становило 475 осіб.

Демографічне навантаження на населення у віці 15–64 роки за типом поселень по містах та районах

(на 1 січня 2019 року; на 1000 осіб у віці 15–64 роки)

	Міські поселення та сільська місцевість			Міські поселення			Сільська місцевість		
	загальне навантаження	у тому числі особами у віці		загальне навантаження	у тому числі особами у віці		загальне навантаження	у тому числі особами у віці	
		0–14 років	65 років і старшому		0–14 років	65 років і старшому		0–14 років	65 років і старшому
Полтавська область	471	210	261	446	205	241	514	218	296
м. Полтава	424	195	229	424	195	229	х	х	х
м. Гадяч	407	192	215	407	192	215	х	х	х
м. Горішні Плавні (міськрада)	428	189	239	423	188	235	536	213	323
м. Кременчук	446	204	242	446	204	242	х	х	х
м. Лубни	490	199	291	490	199	291	х	х	х
м. Миргород	444	195	249	444	195	249	х	х	х
райони									
Великобагачанський	497	219	278	462	216	246	515	221	294

Гадяцький	519	205	314	x	x	x	519	205	314
Глобинський	553	240	313	529	260	269	567	228	339
Гребінківський	512	235	277	494	241	253	530	230	300
Диканський	523	254	269	506	264	242	536	247	289
Зіньківський	484	211	273	461	223	238	503	203	300
Карлівський	502	240	262	499	233	266	505	246	259
Кобеляцький	510	230	280	505	251	254	512	218	294
Козельщинський	520	237	283	495	239	256	531	236	295
Котелевський	483	238	245	471	242	229	502	231	271
Кременчуцький	546	224	322	x	x	x	546	224	322
Лохвицький	476	202	274	452	207	245	497	197	300
Лубенський	542	217	325	x	x	x	542	217	325
Машівський	498	219	279	475	226	249	503	217	286
Миргородський	497	198	299	465	214	251	503	195	308
Новосанжарський	501	217	284	472	210	262	511	219	292
Оржицький	498	215	283	457	205	252	511	218	293
Пирятинський	488	212	276	475	232	243	501	193	308
Полтавський	489	225	264	x	x	x	489	225	264
Решетилівський	481	246	235	431	236	195	511	253	258
Семенівський	497	210	287	452	220	232	512	207	305
Хорольський	488	200	288	462	211	251	506	193	313
Чорнухинський	472	191	281	458	219	239	476	182	294
Чутівський	514	246	268	504	258	246	522	238	284
Шишацький	503	232	271	523	224	299	498	235	263

Частка населення області у віці 0-15 років станом на 1 січня 2018 року становила 15,1 % або 211,8 тис. осіб (по Україні – 16,3 %), у віці 16-59 років – 60,9 % або 855,9 тис. осіб (по Україні – 60,8 %), у віці 60 років і старше – 24,0 % або 338,3 тис. осіб (по Україні – 22,9 %).

Гендерний профіль області

Жінки складають більше половини населення області – 53,9%. Загалом по області кількість чоловіків переважає кількість жінок у віковій групі 0-39 роки, а вже у віковій групі 40-79 років частка чоловіків зменшується на 8,4%, а жінок відповідно зростає та складає у цій віковій групі – 57%.

Середній вік і жінок, і чоловіків збільшився за період з 2015 по 2018 роки на 0,5 роки і склав для чоловіків – 39,5 років (ріст віку – на 0,5 років), а для жінок – 45,1 роки (ріст віку – 0,6 років).

Середній вік жінок та чоловіків за типом поселень, років	2015	2016	2017	2018
Міські поселення та сільська місцевість				
Обидві статі	42	42,1	42,2	42,5
чоловіки	39	39,1	39,2	39,5
жінки	44,5	44,6	44,7	45,1

Міські поселення				
Обидві статі	41,2	41,4	41,6	42,0
чоловіки	38,4	38,5	38,7	39,1
жінки	43,6	43,8	44	44,4
Сільська місцевість				
Обидві статі	43,1	43,2	43,2	43,4
чоловіки	39,8	39,9	40	40,3
жінки	46	46	46	46,2

Середня очікувана тривалість життя чоловіків на 9,5 років менша ніж у жінок (67,2 роки проти 76,7). Вона більша і у жінок (на 2,05 роки), і у чоловіків (на 2,5 роки) у міській місцевості у порівнянні із сільською.

Середня очікувана тривалість життя при народженні (за статтю та типом поселень), років	2014	2015	2016	2017
Міські поселення та сільська місцевість				
Обидві статі	70,89	71,22	71,33	72,07
чоловіки	66,10	66,09	66,44	67,21
жінки	75,49	76,25	76,05	76,72
Міські поселення				
Обидві статі	71,75	72,04	72,31	73,02
чоловіки	67,11	67,02	67,59	68,14
жінки	75,97	76,72	76,6	77,45
Сільська місцевість				
Обидві статі	69,36	69,75	69,61	70,41
чоловіки	64,48	64,58	64,52	65,64
жінки	74,53	75,28	75,03	75,40

Зайнятість та безробіття

Порівняно з 2014 роком рівень економічної активності в області у 2017 році знизився як для чоловіків (на 11,8 тис. осіб менше), так і для жінок (на 16,1 тис. осіб).

	2014	2015	2016	2017
Економічно активне населення у віці 15-70 років, тис. осіб	681,2	664,3	653	653,3
жінки	323,7	316,0	307,2	307,6
чоловіки	357,5	348,3	345,8	345,7
міські поселення	425,0	426,6	418,1	417,4
сільська місцевість	256,2	237,7	234,9	235,9

Відповідно у динаміці з 2014 по 2017 рік рівень зайнятості населення у віці 15-70 років впав на 2,9% для чоловіків та на 0,6% для жінок.

(% до населення відповідної вікової групи)

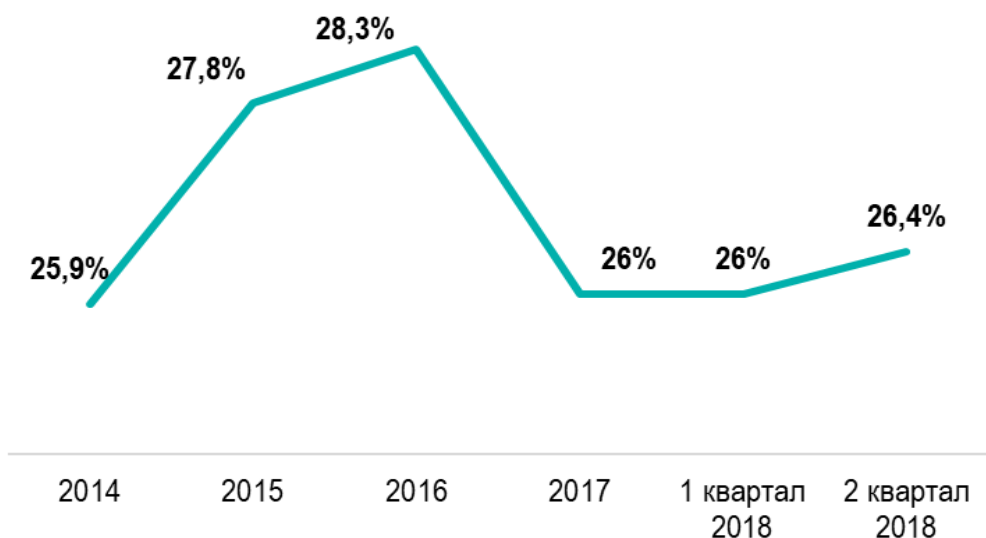
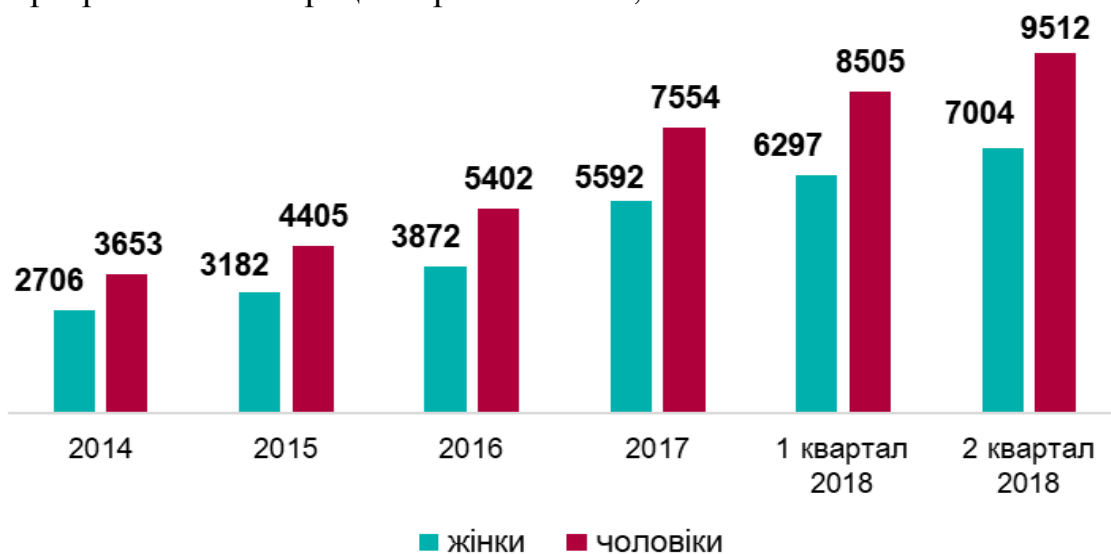
	2014	2015	2016	2017
Зайняте населення у віці 15-70 років	55,7	54,2	53,3	54,0
жінки	50,9	49,2	48,8	50,3
чоловіки	61,1	59,9	58,3	58,2

В той самий час рівень безробіття серед економічно активних чоловіків є більшим ніж у жінок (15,2% проти 8,3% на 2017 рік).

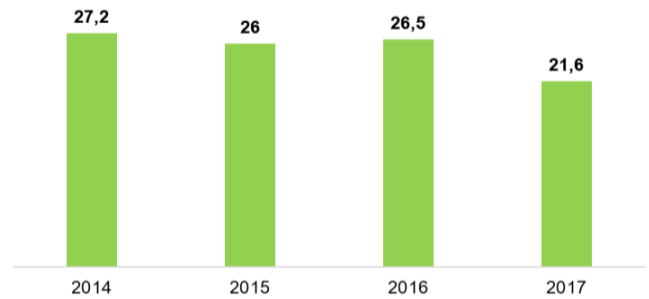
(% до економічно активного населення відповідної вікової групи)

	2014	2015	2016	2017
Безробітне населення у віці 15-70 років	11,5	12,1	12,6	12
жінки	10,3	11,8	10,5	8,3
чоловіки	12,5	12,5	14,6	15,2

Станом на 2 квартал 2018 року середньомісячна заробітна плата чоловіків на 2508 грн вища ніж у жінок. У динаміці з 2016 року по 2 квартал 2018 року гендерний розрив в оплаті праці скоротився на 1,9%.

Охорона здоров'я населення
Коефіцієнт народжуваності
(кількість живонароджених на 1000 жінок відповідного віку) жінок вікової групи 15-19 років зменшився з 27,2 у 2014 році до 21,6 у 2017 році.

Із загальної кількості ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД жінки склали 38%.

	ВІЛ-інфіковані				Із числа ВІЛ-інфікованих – хворі на СНІД			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Кількість хворих з діагнозом, що встановлений уперше в житті (осіб)	419	449	401	372	201	255	209	200
у т. ч. жінок	205	198	190	158	67	93	77	76
Кількість хворих, які перебували на обліку в медичних закладах, на кінець року								
осіб	2919	3188	3358	3532	787	950	1037	1115
у т. ч. жінок	1429	1564	1652	1746	274	343	374	405

Смертність жінок від причин, що пов'язані з вагітністю, пологами та ускладненнями післяпологового періоду

Показник	2014	2015	2016	2017
Кількість випадків смерті, пов'язаної з вагітністю, (осіб)	3	3	1	2
материнська смерть, (осіб)	3	2	–	2
кількість випадків смерті матері від зовнішніх причин, (осіб)	–	1	1	–

За результатами аналізу розподілу випадків смерті за статтю та основними причинами смерті, за даними Державної служби статистики України станом на 01.01.2018 року, у 2017 році 74,5% складає смертність від хвороб системи кровообігу.

Чоловіки в середньому в 6,4 рази частіше помирають від туберкульозу та в 2 рази частіше від хвороб, зумовлених ВІЛ, ніж жінки. Серед померлих від злоякісних новоутворень органів дихання і грудної клітини в 2017 році чоловіки склали 80%.

Чоловіки в середньому в 3,5 разів частіше помирають від зовнішніх причин (здебільшого від транспортних нещасних випадків, дії алкоголю та навмисних самоушкоджень). В 2017 році серед померлих від навмисних самоушкоджень чоловіки склали 79,5%, особливо із сільських поселень – 56,4% від кількості померлих чоловіків.

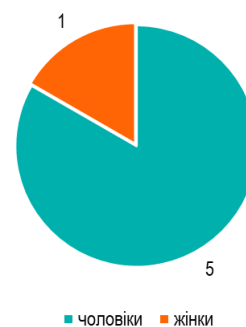
	2014		2015		2016		2017	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
Усього померлих від усіх причин	12 947	11 837	12 669	11 829	12 790	11 647	12 241	11 173
у тому числі від								
деяких інфекційних та паразитарних хвороб	69	197	50	217	60	184	40	155

з них від								
туберкульозу	24	96	13	89	13	87	7	60
хвороби, зумовленої вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)	31	55	27	62	35	51	23	63
новоутворень	1 509	1 856	1 516	1 970	1 501	1 807	1 444	1 807
з них від								
злюкисних новоутворень губи, ротової порожнини і глотки	24	132	21	144	31	125	24	128
злюкисних новоутворень органів дихання та грудної клітки	103	453	97	462	85	400	99	405
меланоми та інших злюкисних новоутворень шкіри	19	23	23	26	27	27	23	26
злюкисного новоутворення молочної залози	291	2	278	2	300	5	284	1
злюкисних новоутворень жіночих статевих органів	273		305		286		247	
злюкисних новоутворень сечових органів	12	233	15	238	13	230	21	211
злюкисних новоутворень головного мозку та інших частин центральної нервової системи	31	30	22	40	26	29	37	39
хвороб системи кровообігу	9 816	7 404	9 631	7 376	9 747	7 593	9 292	7 231
хвороб органів дихання	143	349	137	308	104	274	87	222
хвороб органів травлення	310	520	295	471	324	425	303	414
природжених вад розвитку, деформації та хромосомних аномалій	40	26	21	28	16	22	13	17
зовнішніх причин	302	1 068	269	1 069	262	927	253	888
з них від								
транспортних нещасних випадків	58	148	49	157	40	143	49	115
випадкових утоплень	11	108	17	67	13	77	12	72
нещасних випадків спричинених дією диму, вогню та полум'я	26	67	21	68	27	66	23	57
випадкового отруєння та дії алкоголю	15	70	14	62	13	60	21	75
навмисного самоушкодження	79	301	71	324	72	225	58	225
наслідків нападу з метою убивства чи нанесення ушкодження	20	51	25	44	20	50	16	45

Освіта

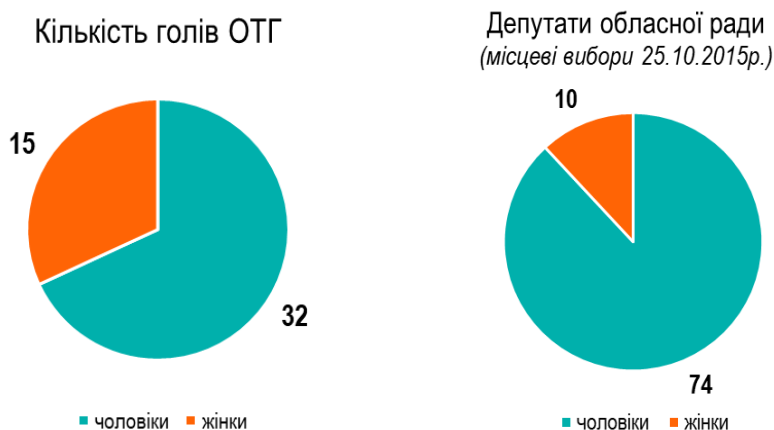
Загальна кількість навчальних закладів 3-4 рівнів акредитації – 6. Розподіл за статтю керівників навчальних закладів: 5 чоловіків і 1 жінка.

Механізми мирного вирішення конфліктів впроваджені у 31 закладі освіти.

Представництво жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування

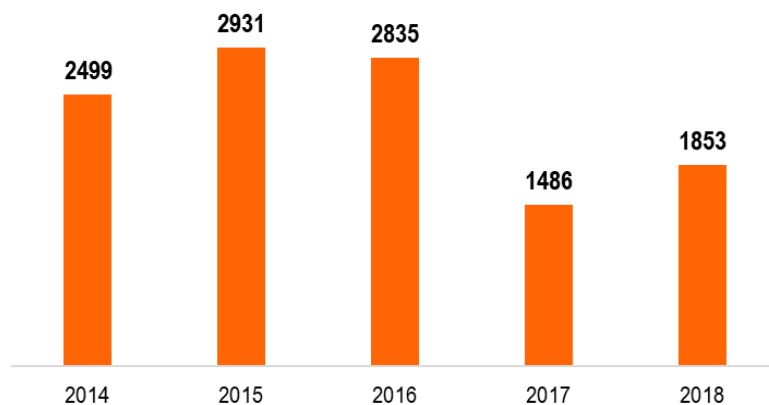
Кількість ОТГ в області, в яких станом на 01.10.2019 року відбулись перші вибори голови, – 47. Серед голів громад переважають чоловіки – у 32 ОТГ, жінки є головами у 15 ОТГ. Чоловіки також кількісно переважали та переважають серед депутатів обласної ради.

Правопорушення та правосуддя

Кількість зареєстрованих заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством у 2018 році знизилась в 1,3 рази порівняно з 2014 роком, проте є більшою порівняно зі спадом 2017 року.

Кількість правопорушень

№ з/п	Вид	2015		2016		2017	
		ч	ж	ч	ж	ч	ж
1	Сексуальне насильство	12	-	12	-	8	-
2	Домашнє насильство	3551	143	2997	174	2400	116
3	Злочин на ґрунті ненависті	-	-	1	-	-	1
4	Сексуальні домагання	-	-	-	-	1	-

Кількість потерпілих

№ з/п	Вид	2015		2016		2017	
		ч	ж	ч	ж	ч	ж
1	Сексуальне насильство	1	13	-	32	-	10
2	Домашнє насильство	229	3465	267	2904	231	2285
3	Злочин на ґрунті ненависті	-	-	-	-	-	-
4	Сексуальні домагання	-	-	-	-	-	-

Відомості про осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень

	2016		2017	
	Кількість потерпілих	у т.ч. жінок	Кількість потерпілих	у т.ч. жінок
УСЬОГО	19024	7066	18170	6167
у тому числі				
від тяжких та особливо тяжких злочинів	7094	2634	6157	2188
з них від				
умисних вбивств і замахів на вбивство	89	29	50	14
умисних тяжких тілесних ушкоджень	92	14	64	15
зґвалтувань і спроб зґвалтування	8	8	11	11
торгівлі людьми або інших встановлених угод щодо передачі людини	1	-	2	1
пов'язаних з насильством у сім'ї	60	50	82	63

Станом на 01.01.2019 року звернення щодо випадків дискримінації за ознакою етнічної приналежності та статі не надходили.

Кризовий центр адаптації надає допомогу жінкам, постраждалим від домашнього насильства. Центр розрахований на одночасне перебування 35 осіб, в тому числі з дітьми. Центр надає послуги з підтриманого проживання, соціального супроводу та консультування (психологічного, соціального, юридичного, соціально-медичного, педагогічного тощо). Сприяє працевлаштуванню та перекваліфікації, а також проводить інформаційно-просвітницькі заходи з протидії домашньому насильству та торгівлі людьми.

За рік існування закладу допомогу надано 108 жінкам та дітям.

Документи щодо впровадження гендерної політики в області

№ з/п	Назва документу	Дані документу	Посилання в інтернеті
1	Обласна Програма з реалізації молодіжної політики, підтримки сім'ї, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на 2015 - 2019 рр.	Рішення Полтавської обласної ради від 14.05.2015 р. (зміни від 19.10.2018 № 883)	https://usms.gov.ua/uploads/2018/06/2018-06-25/sim-jamolod-gender-programa.pdf

2	План обласних заходів з реалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 р.	Рішення Міжвідомчої координаційної ради з гендерних питань та проблем сім'ї при облдержадміністрації від 12.09.2017 р.	-
3	Обласна Комплексна програма соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013-2020 рр. (включено компонент щодо реабілітації учасників АТО)	Рішення Полтавської обласної ради від 28.02.2013 р.	http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/programa_soczahust_2013_2020.pdf

Адміністративно-територіальний поділ

Полтавська область – адміністративно-територіальна одиниця України з обласним центром – м. Полтава. Адміністративний поділ області: 25 районів; 6 міст обласного підпорядкування; 10 міст районного підпорядкування; 20 селищ міського типу; 1805 сільських населених пунктів.

З початком реформи децентралізації в області реформовано 174 місцевих ради шляхом створення об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), яких станом на 01.01.2019 року вже налічується 45, в тому числі 6 міських, 10 селищних, 29 сільських ОТГ.

Кількість адміністративно-територіальних одиниць по містах та районах області

(на 1 січня 2019 року)

Міста обласного значення, райони	Територія, тис. км ²	Райони	Міста		Райони у містах	Селища міського типу	Сільські населені пункти
			усього	у тому числі обласного значення			
Полтавська область	28750,68	25	16	6	5	20	1805
м. Полтава	103,81	–	1	1	3	–	–
м. Гадяч	18,28	–	1	1	–	–	–
м. Горішні Плавні (міськрада)	173,87	–	1	1	–	–	6
м. Кременчук	95,86	–	1	1	2	–	–
м. Лубни	30,55	–	1	1	–	–	–
м. Миргород	28,97	–	1	1	–	–	–

райони							
Великобагачанський	1018,69	1	–	–	–	2	72
Гадяцький	1576,90	1	–	–	–	–	94
Глобинський	2474,29	1	1	–	–	1	91
Гребінківський	595,00	1	1	–	–	–	41
Диканський	679,41	1	–	–	–	1	57
Зіньківський	1360,97	1	1	–	–	1	113
Карлівський	853,97	1	1	–	–	–	36
Кобеляцький	1823,17	1	1	–	–	1	99
Козельщинський	927,40	1	–	–	–	2	77
Котелевський	795,63	1	–	–	–	1	38
Кременчуцький	1023,34	1	–	–	–	–	73
Лохвицький	1303,47	1	2	–	–	–	79
Лубенський	1374,63	1	–	–	–	–	81
Машівський	888,77	1	–	–	–	1	39
Миргородський	1539,08	1	–	–	–	2	96
Новосанжарський	1272,26	1	–	–	–	1	76
Оржицький	979,69	1	–	–	–	2	49
Пирятинський	863,45	1	1	–	–	–	42
Полтавський	1259,89	1	–	–	–	–	148
Решетилівський	1009,80	1	1	–	–	–	79
Семенівський	1275,26	1	–	–	–	1	64
Хорольський	1062,33	1	1	–	–	–	92
Чорнухинський	681,78	1	–	–	–	1	39
Чутівський	861,32	1	–	–	–	2	49
Шишацький	798,84	1	–	–	–	1	75

Інформація щодо об'єднаних територіальних громад

(на 1 січня 2019 року)

№ з/п	Район	ОТГ	Чисельність населення, (за даними Держстату станом на 01.01.2019)	Площа території громади, км ² (за даними Держгеокадастру)
1	Великобагачанський	Білоцерківська	3601	200,693
2		Великобагачанська	10175	332,633
3		Рокитянська	1901	111,839
4	Гадяцький	Гадяцька	24622	72,484
5		Краснолуцька	3739	215,244
6		Петрівсько-Роменська	4368	210,065
7		Сергіївська	2827	167,618
8	Глобинський	Глобинська	14503	405,196
9	Гребінківський	Гребінківська	12388	78,348
10	Зіньківський	Опішнянська	6238	131,438

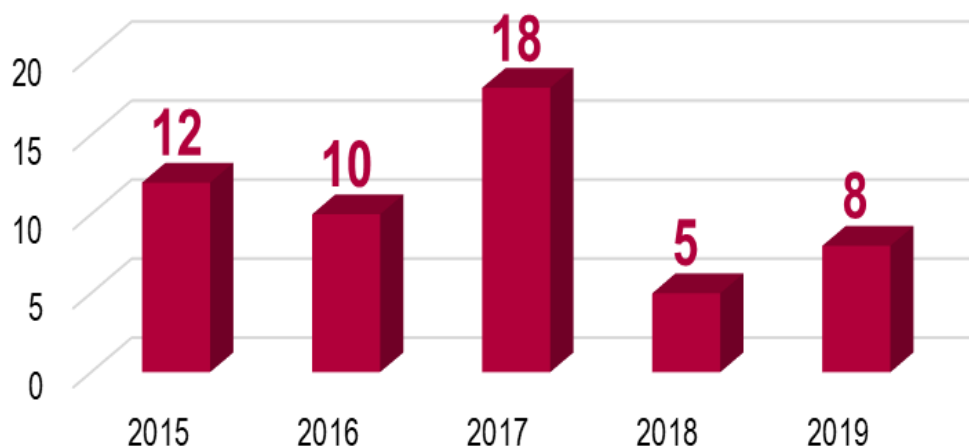
11	Карлівський	Ланнівська	3786	96,765
12	Кобеляцький	Бутенківська	3649	143,855
13	Козельщинський	Козельщинська	10404	491,541
14		Новогалещинська	3508	59,225
15	Кременчуцький	Недогарківська	3520	84,774
16		Новознам'янська	4464	82,690
17		Омельницька	5019	224,821
18		Піщанська	6453	78,028
19		Пришибська	1957	91,910
20	Лохвицький	Лохвицька	12410	81,672
21		Сенчанська	2954	125,068
22	Лубенський	Засульська	16377	604,300
23	Машівський	Машівська	7490	136,457
24		Михайлівська	6009	444,333
25	Миргородський	Великосорочинська	3603	130,756
26	Новосанжарський	Драбинівська	4265	245,778
27		Нехворощанська	5164	287,462
28		Новосанжарська	8896	32,165
29		Малоперещепинська	4048	238,088
30		Руденківська	3843	103,552
31	Пирятинський	Пирятинська	16802	97,620
32	Полтавський	Заворсклянська	3316	114,130
33		Коломацька	2279	90,201
34		Мачухівська	7959	247,083
35		Терешківська	8742	86,873
36		Щербанівська	13113	98,773
37	Решетилівський	Решетилівська	11061	174,260
38	Семенівський	Оболонська	2528	137,366
39		Семенівська	10777	271,998
40	Хорольський	Клепачівська	2665	126,282
41		Новоаврамівська	2632	137,201
42		Покровськобагачанська	2501	121,249
43	Чорнухинський	Чорнухинська	9142	512,396
44	Чутівський	Скороходівська	5245	135,636
45	Шишацький	Шишацька	14583	611,534
	ВСЬОГО	-	315526	8671,400

Станом на 01.01.2019 року громадами об'єднано:

- 34,6% місцевих рад області;
- 30,2% території площі області;
- 22,5% чисельності населення області.

Процес децентралізації триває, і з початку 2019 року в області створено ще 8 об'єднаних територіальних громад.

Динаміка створення об'єднаних громад в області у 2015 – 2019 рр.

Кількість створених в області ОТГ станом на 01.10.2019 року складає 53. Загалом об'єднано 193 місцевих ради (38,4% від загальної кількості рад), площа громад становить 9,7 тис. м² (33,9% від площі області), чисельність населення, яке проживає в громадах складає 0,411 млн. осіб (29,3% від чисельності населення області).

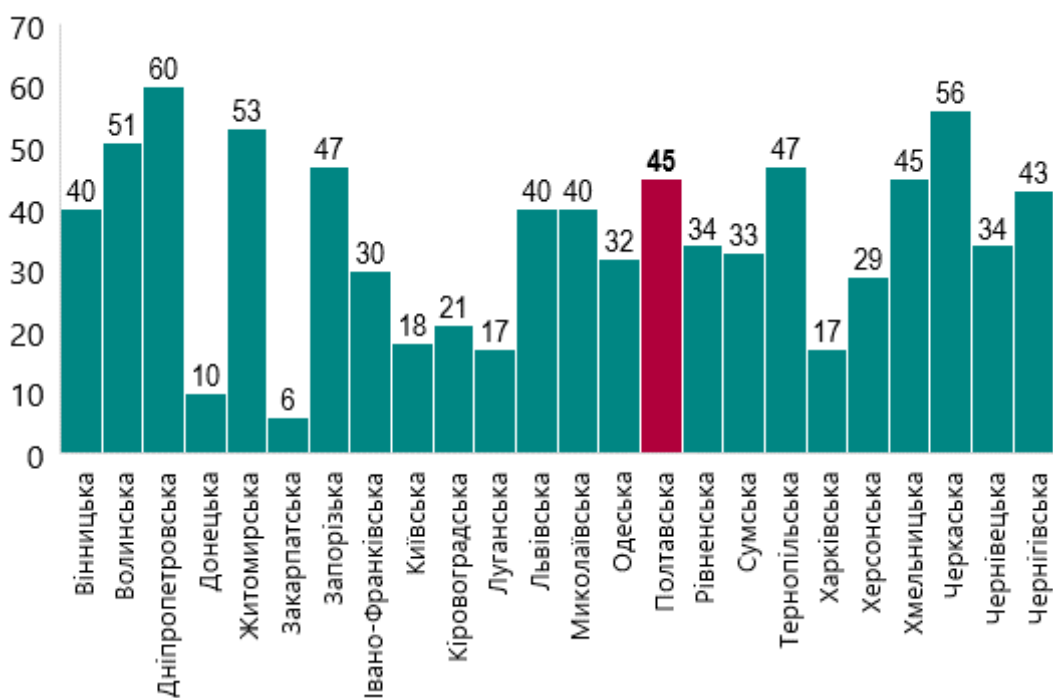
Показники щодо створення ОТГ в порівнянні з іншими регіонами

(станом на 01.10.2019 р.)

Область	% громад не охоплених перспективним планом	Кількість місцевих рад до утворення ОТГ	Кількість місцевих рад, що не об'єдналися і не приєдналися	% місцевих рад, що не об'єдналися і не приєдналися	Кількість районів де не створено жодної ОТГ	Загальне рейтингове місце
Україна*	13,5	10952	6458	58,9	86	-
Полтавська	4,2	503	309	61,4	2	16
Суміжні області						
Дніпропетровська	0,0	348	133	38,2	0	3
Київська	42,2	659	507	76,9	9	21
Кіровоградська	1,0	415	346	83,4	10	23
Сумська	0,2	419	228	54,4	1	7
Харківська	0,0	458	355	77,5	14	15
Черкаська	25,5	556	328	59,0	1	17
Чернігівська	2,5	569	200	35,1	0	2
Області, близькі по ВРП						
Львівська	13,8	711	534	75,1	4	20
Одеська	65,7	490	333	68,0	10	19

* без урахування тимчасово окупованої території

Динаміка створення об'єднаних громад у регіонах країни станом на 01.01.2019 року

Проміжні висновки:

- чисельність населення області має щорічну тенденцію до зменшення в середньому на 0,6 % за рахунок природного скорочення. Основними причинами природного скорочення чисельності населення є хвороби системи кровообігу (70,8 % смертності) та новоутворення (13,5 % смертності);
- кількість живонароджених зменшується щорічно в середньому на 6,7 %;
- майже в усіх вікових категоріях переважну кількість становлять жінки, середній вік жінок вищий за вік чоловіків на 5,5 років;
- впровадження реформи адміністративно-територіального устрою базового рівня дозволило станом на 01.10.2019 року створити в області 53 об'єднані територіальні громади. При цьому, 66,0 % (35 ОТГ) із загальної кількості створених громад – ті, що об'єднали у своєму складі від 2 до 3 місцевих рад, і 22 із цих 35 громад є малочисельними, тобто з кількістю мешканців меншою ніж 5 тис. осіб.

Регіональна економіка

Структура економіки області

Економіка регіону формується переважно за рахунок добувної та переробної промисловості, агропромислового сектору, а також оптової та роздрібною торгівлі. Протягом 2015 – 2017 років відбувається зменшення долі сільськогосподарського виробництва та нарощення потужностей добувної промисловості.

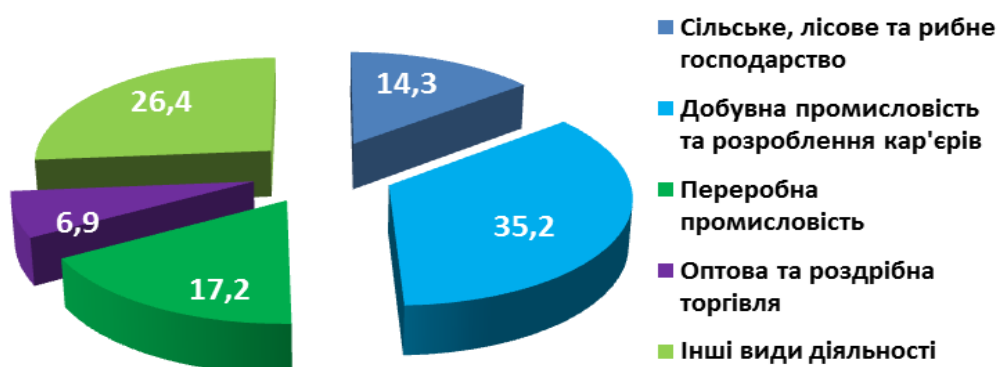
**Динаміка частки валової доданої вартості видів економічної діяльності
у загальному обсязі ВДВ області**

(у фактичних цінах; % до підсумку)

	2017 рік	2016 рік	2015 рік	2014 рік
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	14,3	19,6	21,7	16,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	35,2	32,2	25,2	24,7
Переробна промисловість	17,2	16,3	16,6	19,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	6,9	6,4	6,4	7,2
Інші види діяльності	26,4	25,5	30,1	31,9

Валовий регіональний продукт

Валовий регіональний продукт Полтавської області за 2017 рік (за останніми статистичними даними) склав 150,9 млрд.грн.

Мал. Частка валової доданої вартості видів економічної діяльності у загальному обсязі ВДВ, %

Питома вага області за цим показником становила 5,1% та мала тенденцію до щорічного зростання (2014 рік – 4,4%, 2015 – 4,8%, 2016 – 4,9%). Серед суміжних областей найбільшу питому вагу мали Дніпропетровська, Харківська та Київська області.

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу за 2017 рік склав 106,2 тис. грн, що є найвищим показником серед областей та другим – після м. Києва, а також значно перевищив показники Дніпропетровської, Харківської та Київської областей.

Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту Полтавської області (у цінах попереднього року) мав тенденцію до скорочення: 2014 рік – 96,0%, 2015 – 93,8%, 2016 – 97,9%, 2017 – 97,2%. У 2018 році досягнуто позитивної динаміки цього показника – 105,8% (за попередніми даними), що є характерним для всіх регіонів та України в цілому.

Область	ВРП, млн. грн.	Частка регіону, %	ВРП у розрахунку на одну особу, грн.	Індекси фізичного обсягу ВРП, %	
	2017	2017	2017	2017	2018
Україна	2983882	100	70233	102,5	103,3
Полтавська	150904	5,1	106248	97,2	105,8
Суміжні області					
Дніпропетровська	313830	10,5	97137	102,1	102,5
Київська	157043	5,3	90027	104,6	106,5
Кіровоградська	53031	1,8	55183	98,6	105,8
Сумська	56530	1,9	51419	100,2	103,9
Харківська	187454	6,3	69489	101,4	101,8
Черкаська	73176	2,5	59697	98,3	105,7
Чернігівська	56672	1,9	55198	102,2	104,2
Області, близькі по ВРП					
Львівська	147404	4,9	58221	103,8	105,4
Одеська	149530	5,0	62701	104,2	100,9

Промисловий потенціал

Полтавська область відноситься до числа лідерів з розвинутою промисловою базою. Виробнича спеціалізація області: видобуток вуглеводнів, розроблення кар'єрів, виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, харчових продуктів і напоїв, хімічної продукції, машинобудування.

За обсягами реалізованої промислової продукції область займає 5 – 6 місця серед регіонів України та забезпечує понад 7% загальнодержавного обсягу.

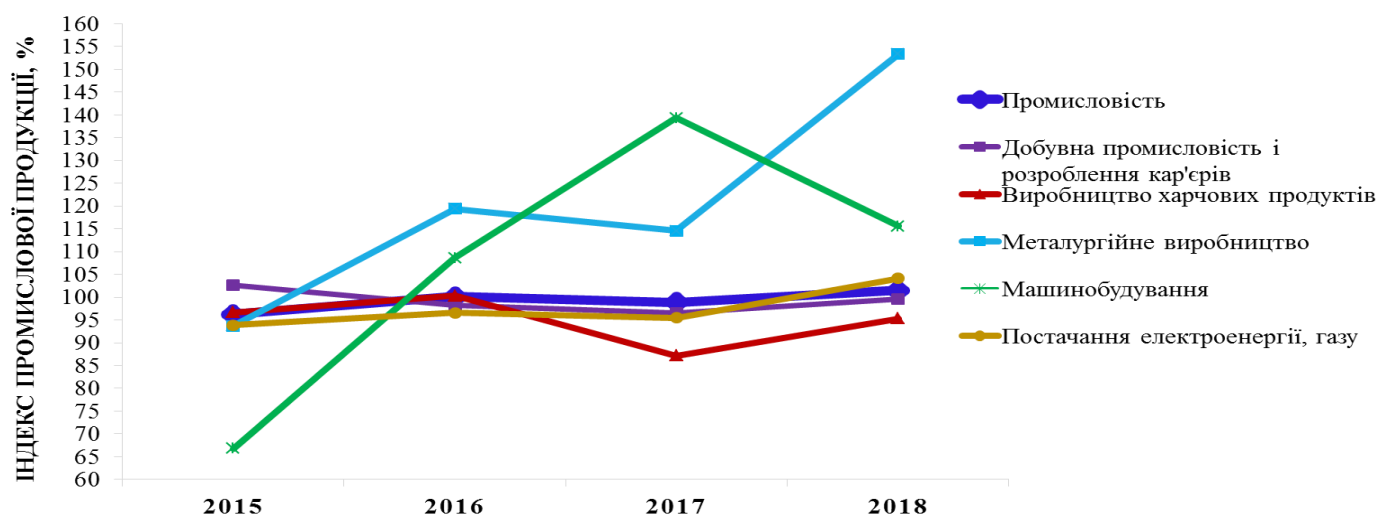
Мал. Структура обсягів реалізованої промислової продукції у 2018 році, %

Основні показники розвитку промисловості у 2018 році

Область	Індекс промислової продукції, %	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн	Питома вага регіону в загально-українських обсягах, %	Обсяг реалізованої промислової продукції в розрахунку на одну особу, грн
Україна	101,6	2508579,5	100,0	*
Полтавська	101,5	186759,6	7,4	132723,4
Суміжні області				
Дніпропетровська	103,0	481481,4	19,2	149583,7
Київська	102,0	114297,4	4,6	64900,7
Кіровоградська	102,2	29574,0	1,2	31101,1
Сумська	110,3	48004,2	1,9	44127,6
Харківська	102,9	190358,2	7,6	70902,1
Черкаська	102,3	70242,2	2,8	57890,8
Чернігівська	99,2	35997,1	1,4	35538,2
Області, близькі по ВРП				
Львівська	102,4	100229,1	4,0	39681,9
Одеська	92,4	58166,5	2,3	24422,3

В промисловому виробництві зосереджено близько 1300 підприємств різних форм власності. Головними промисловими центрами області є міста Полтава (30,6% в загальних обсягах реалізованої продукції), Кременчук (30,4%) та Горішні Плавні (17,6%), серед районів – Шишацький (7,7%) та Глобинський (3,7%).

Індекси промислової продукції у 2018 році за видами діяльності, %

Гірничодобувна галузь має найбільшу вагу в промисловому секторі регіональної економіки, що обумовлено наявністю розвіданих запасів залізних руд (понад 17% від запасів України), значна частина з них – багаті руди.

При цьому, область займає одне з провідних місць в Україні та за її межами з видобутку корисних копалин (залізних руд), проте обсяги їх видобутку щорічно

скорочуються: за 2018 рік видобуто майже 33 млн.т залізної руди, у 2017 році – 38,5 млн.т, у 2016 – 41,4 млн. т, у 2015 – 39,0 млн.т.

Галузь є найбільш експортоорієнтовною (понад 50% обсягів експортних поставок) та в значній мірі залежить від кон'юнктури зовнішніх ринків і коливання цін на метал.

Провідними підприємствами галузі є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», який здійснює повний технологічний цикл від видобутку сирової руди відкритим способом до виробництва залізородних окатишів, підготовленої сировини для металургійних підприємств, а також ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат».

Наявність значних запасів вуглеводнів в регіоні сприяли формуванню потужної **нафтодобувної** галузі Полтавщини: понад 43% українського газу, 60% газового конденсату та 10% нафти видобувається з надр Полтавщини. Видобуток вуглеводнів здійснюється у 16 районах області.

З нафтогазовим комплексом співпрацює значна кількість підприємств і організацій, які задіяні в обслуговуванні галузі. Так, на ринку нафтопереробної промисловості області працює близько 20 суб'єктів господарської діяльності (НПЗ та міні НПЗ), що здійснюють переробку вуглеводневої сировини різного ступеня, найбільшим з яких є ПАТ «Укртатнафта».

Серед провідних галузей промисловості слід окремо виділити **машинобудівний комплекс**. У структурі галузі основними є залізничне машинобудування, автомобільна техніка, технологічне устаткування для хімічної, харчової і легкої індустрії, електричне та електронне устаткування, верстатно- та приладобудування.

Провідними підприємствами галузі є ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», на базі якого поєднано виробництво вантажного рухомого складу і транспорту соціального призначення, ПрАТ «АвтоКраз», ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин», ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» та інші.

Харчова промисловість є традиційною галуззю спеціалізації Полтавщини, яка в структурі промислового виробництва посідає 3 місце після видобувної та нафтопереробної промисловості. Розвиток галузі обумовлений наявністю достатньої сировинної бази в області.

Галузь області представлена: молокопереробною, м'ясопереробною, цукровою, олійною-жировою, борошномельно-круп'яною, плодоконсервною, виробництвом хліба та хлібобулочних виробів, кондитерських виробів, печива, тістечок, мінеральної води та інших безалкогольних напоїв тощо.

Підприємства харчової промисловості Полтавщини спеціалізуються на виробництві продукції, яка відповідає міжнародним стандартам та здійснюють поставки на внутрішні і зовнішні ринки. Дозвіл на експорт продукції згідно з Реєстром затверджених експортних потужностей Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів в Полтавській області отримали 20 підприємств молокопереробної галузі, 10 підприємств м'ясопереробної, по 3 підприємства з виробництва меду й продуктів бджільництва та з виробництва яєць курячих харчових.

Проміжні висновки:

- в області досить розвинена промислова виробнича база, а також наявні потужні підприємства нафтогазовидобуваної, машинобудівної, харчової, хімічної галузей, легкої промисловості, здатних виробляти конкурентоспроможну продукцію;
- промисловий комплекс області має диференційований рівень виробництва. При цьому, в м. Горішні Плавні переважає гірничодобувна промисловість, що є ознакою монопрофільності виробництва. У містах Полтаві та Кременчуці переважає машинобудівна галузь промисловості, у м. Кременчуці також зосереджена нафтопереробна галузь;
- в основних галузях промислового виробництва області переважає значна частка експортно-орієнтованих підприємств, що робить регіональну економіку залежною від кон'юнктури зовнішнього ринку. Застаріле технологічне обладнання частини підприємств та висока собівартість продукції робить її неконкурентоздатною на внутрішніх і зовнішніх ринках.

Зовнішньоекономічна діяльність

Починаючи з 2014 року в зовнішній торгівлі області відбувається суттєвий перерозподіл – країни Європейського Союзу зайняли лідируючу позицію найбільшого торговельного партнера Полтавщини за обсягами експорту та імпорту товарів. Також з 2016 року запрацювала Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, з 2017 – діє механізм вільної торгівлі з Канадою.

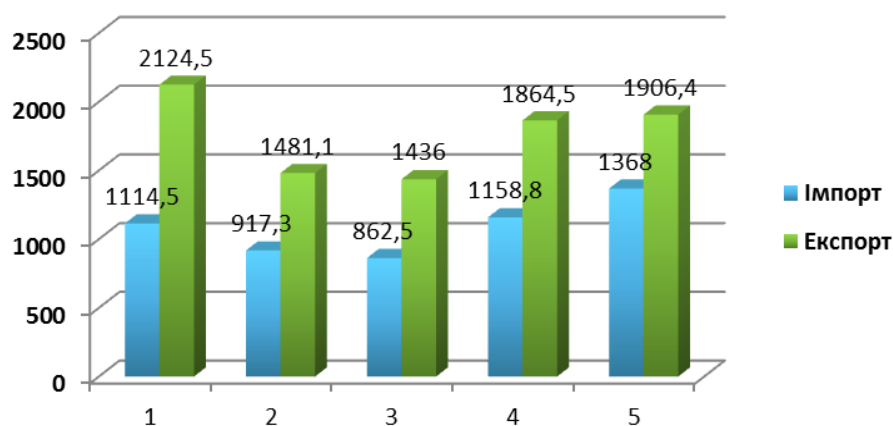
Все це в значній мірі сприяло розширенню кола зовнішніх ринків:

у 2018 році зовнішньоекономічні операції проводились з партнерами із 147 країн світу (2017 – 143 країн, 2016 – 135 країн, 2015 – 128 країн, 2014 – 121 країни).

Область співпрацює з усіма членами ЄС та щорічно збільшує обсяги і питому вагу експортних поставок до цих країн:

2018 рік – 51,3% загального обсягу експорту (2017 рік – 47,9%, 2016 рік – 40,4%, 2015 рік – 41,0%, 2014 рік – 39,3%).

Динаміка зовнішньоекономічної діяльності, млн дол. США

Зовнішньоторговельний оборот товарів області за підсумками 2018 року склав 3274,4 млн дол. США. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 538,4 млн дол. США, а коефіцієнт покриття експорту імпортом – 1,39 (у 2014 році – 1,91, у 2017 році – 1,61).

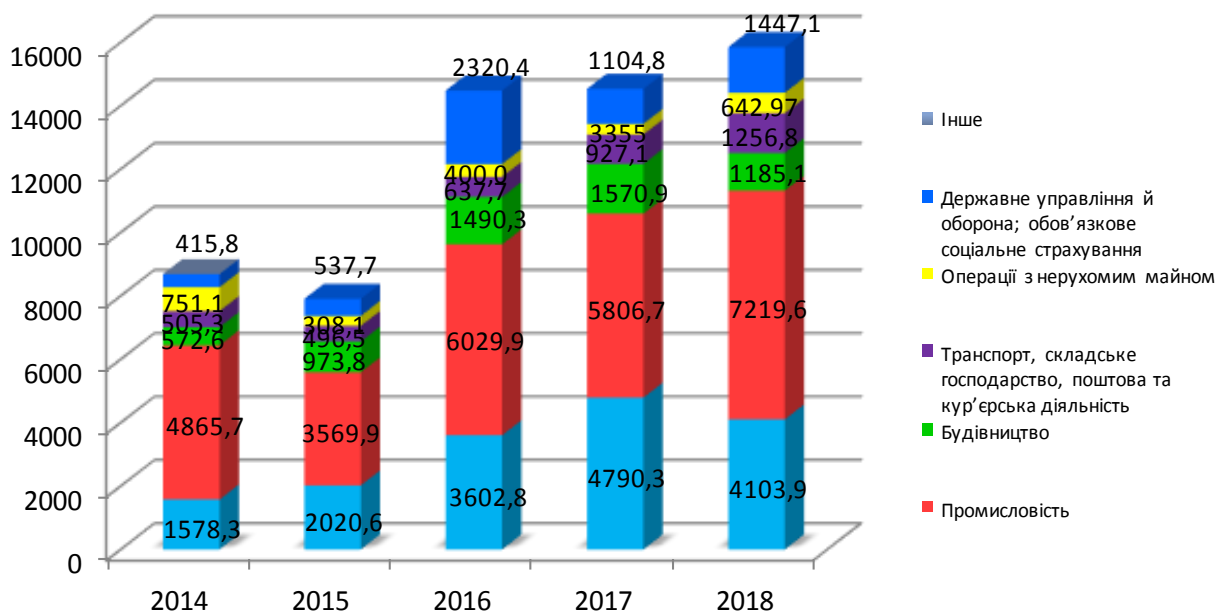
Інвестиційна діяльність

Капітальні інвестиції.

Обсяги освоєних капітальних інвестицій, починаючи з 2016 року, мають тенденцію до активного зростання. Традиційно, переважна більшість капітальних інвестицій освоюється підприємствами промислового та агропромислового комплексу. Зокрема, у 2018 році частка капітальних інвестицій освоєна в промисловості становить 38,7 % (7219,6 млн. грн) та сільському господарстві 22,02% (3836,8 млн. грн). У 2018 році, в порівнянні з 2014 роком, обсяг капітальних інвестицій освоєних підприємствами області зріс у 2,1 рази, в тому числі в промисловості в 1,5 рази, у сільському господарстві – у 2,6 рази.

Проте, частка освоєних інвестицій у підприємства, що займаються операціями з нерухомим майном у структурі капітальних інвестицій у 2018 році, зменшилась порівняно з 2014 роком з 8,5% до 4,5% відповідно при загальній тенденції до зростання у решті галузей.

Капітальні інвестиції в економіку області за видами економічної діяльності, млн. грн

Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Полтавської області демонструє поступове зростання у 2016 – 2018 роках після зменшення накопиченого обсягу прямих іноземних інвестицій у 2015 році.

Станом на 31.12.2018 року накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій з

початку інвестування склав 1027,0 млн дол. США (3,2% в загальноукраїнських обсягах, 6 місце серед регіонів України), на 31.12.2017 року – 1009,0 млн дол. США, на 31.12.2016 року – 1003,0 млн дол. США, на 31.12.2015 року – 1000 млн дол. США, на 31.12.2014 року – 1039,0 млн дол. США.

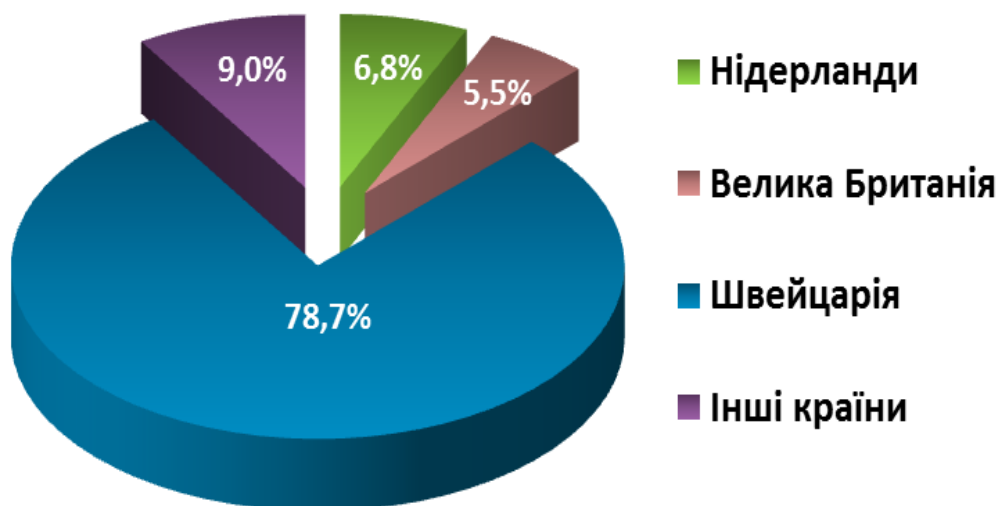
Протягом 2018 року до підприємств області надійшло 21,3 млн дол. США прямих іноземних інвестицій.

Порівняно з початком 2018 року, накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій зріс протягом 2018 року на 18,2 млн дол. США або на 1,8% (станом на 01.01.2018 року – 1009,0 млн дол. США).

Інвестиції в Полтавську область надходять із 40 країн світу.

Найвагоміші обсяги прямих інвестицій акумульовано у підприємствах промисловості – 76,4% та в установах і організаціях, що здійснюють діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 12,1%.

Географічна структура іноземних інвестицій у відсотковому співвідношенні

Згідно з моніторингом соціально-економічного розвитку регіонів, складеного Мінрегіоном за січень – червень 2019 року, Полтавська область посідає 3 місце у рейтингу за напрямком «Інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця», що забезпечено показниками:

- обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення (крім інвестицій з державного бюджету) – 6108,9 грн (4 місце);
- обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування – 810,5 дол. США (4 місце);
- обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення – 739,8 дол. США (5 місце).

Зовнішньоекономічна та інвестиційна діяльність у 2018 році

Область	Місце регіону за напрямком «Інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця»	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу населення (крім інвестицій з державного бюджету), грн	Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення наростаючим підсумком з початку інвестування, дол. США	Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення, дол. США	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %*
Україна	-	11941,3	767,0	1119,9	0,7
Полтавська	15	11175,6	733,9	1354,8	0,2
Суміжні області					
Дніпропетровська	6	17016,0	1112,7	2399,3	0,1
Київська	10	21352,4	906,7	1054,4	0,8
Кіровоградська	14	6373,3	78,9	548,7	1,8
Сумська	9	6144,1	168,4	737,4	2,0
Харківська	7	7629,5	249,7	476,4	2,2
Черкаська	12	8153,9	276,3	647,5	1,1
Чернігівська	13	7732,6	431,9	745,4	1,0
Області, близькі по ВРП					
Львівська	18	9194,1	367,8	750,6	0,8
Одеська	21	8378,0	509,2	700,5	0,3

* дані за 2017 рік - періодичність подання інформації про інновації змінено з «річної» на «один раз на два роки»

Розвиток малого та середнього підприємництва

Протягом 2014 – 2015 років в області відбувалось скорочення чисельності представників малого та середнього бізнесу обумовлене змінами в податковому законодавстві. Така тенденція була характерною для всіх регіонів, переважно це були «сплячі» підприємства, що не проводили діяльності.

Починаючи з 2016 року позитивна динаміка чисельності малих та середніх підприємств почала поступово відновлюватись. Так, у 2018 році кількість малих підприємств зросла на 8% і становила 10345 одиниць (по Україні зросла на 5%), кількість середніх підприємств зросла на 6% і становила 600 одиниць (по Україні – на 8%). Питома вага кількості малих підприємств становила 94,4% (по Україні – 95,4%), середніх – 5,5% (по Україні – 4,5%).

Показники розвитку малого та середнього підприємництва у 2018 році

	Кількість підприємств за їх розмірами, одиниць		Кількість підприємств на 10,0 тис. осіб наявного населення за їх розмірами, одиниць		Частка обсягу реалізованої продукції підприємств за їх розмірами, у % до загального обсягу реалізації		Частка найманих працівників на підприємствах за їх розмірами, у % до загальної кількості найманих працівників	
	середні	малі	середні	малі	середні	малі	середні	малі
Україна	16124	339382	4	80	42,1	19,1	46,7	26,2
Полтавська	600	10345	4	74	38,4	17,2	53,3	21,5
Суміжні області								
Дніпропетровська	1298	27772	5	86	26,3	15,0	38,2	20,6

Київська	979	19045	6	108	41,2	22,2	49,7	29,6
Кіровоградська	344	7721	4	81	-	37,1	-	36,8
Сумська	378	5564	2	46	59,3	22,7	63,1	26,7
Харківська	1215	22564	5	84	51,2	30,4	60,0	30,2
Черкаська	474	8691	4	72	46,1	22,8	56,8	30,5
Чернігівська	390	5712	4	56	57,2	25,4	62,4	29,0
Області, близькі по ВРП								
Львівська	980	18237	4	72	49,1	26,3	57,1	28,7
Одеська	889	23803	4	100	43,8	29,4	51,9	38,0

Кількість суб'єктів середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2018 році становила 4,2 одиниці. Серед регіонів України по цьому показнику з 2015 року область посідає 4 місце після м. Києва, Київської та Харківської областей, випереджаючи Дніпропетровську, Черкаську та Кіровоградську області.

В регіональній структурі обсягу реалізованої продукції частка середніх підприємств становить 40% (по Україні – 43%), малих – 16% (по Україні – 19%).

Слід відзначити диференціацію кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання в залежності від того чи іншого району/міста. Найбільша кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. мешканців у Полтаві (633 од.) та Кременчуці (520 од.). Натомість розрахункова кількість малих підприємств, приведена до кількості населення, що проживає на території, є найменшою у Миргородському (195 од.), Чорнухинському (246 од.) та Оржицькому (263 од.) районах області.

Трудові ресурси та занятість населення

Протягом 2014 – 2018 років основні показники ринку праці характеризувались різноспрямованою динамікою. Зокрема у 2014 – 2016 роках відбувалось скорочення загальної чисельності економічно активного населення у віці 15-70 років, в тому числі зайнятого населення (з 602,9 тис. осіб у 2014 році до 570,4 тис. осіб у 2016 році). При цьому, пропорційно зростала чисельність безробітного населення в цьому віці (з 78,3 тис. осіб у 2014 році до 82,6 тис. осіб у 2016 році) та рівень безробіття (з 11,5% у 2014 році до 12,6% у 2016 році), а середня тривалість пошуку роботи збільшувалась з 8 до 10 місяців.

Починаючи з 2017 року ринок сфери зайнятості почав відновлюватись: чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років у 2018 році зросла до 580,6 тис. осіб (2017 рік – 575,0 тис. осіб), знизився рівень безробіття населення у віці 15-70 років до 11,2% (2017 рік – 12,0%). Відповідно скоротився і період пошуку роботи – до 7 місяців.

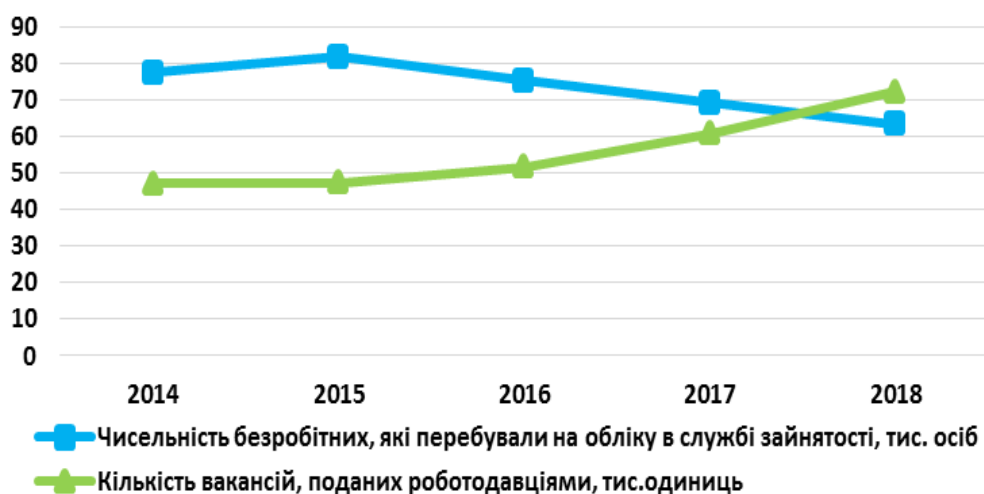
Чисельність безробітних на обліку в службі зайнятості зменшилась з 69,1 тис. у 2017 році до 63,3 тис. осіб у 2018 році, а на початок 2019 року була найнижчою за останні двадцять років – 20,3 тис. осіб.

За рівнем освіти в структурі зареєстрованих безробітних 46% становлять особи, які мають професійно-технічну освіту, 40% – вищу освіту, 14% – загальну

середню. За віковими групами 38% безробітних старше 45 років, 35% – молоді люди у віці до 35 років.

Відмічається зростання попиту на робочу силу: кількість пропозицій роботи, які надійшли до обласної служби зайнятості від роботодавців, збільшилась у порівнянні з 2017 роком на 19,1% до рекордних за останні 10 років 72,3 тисяч та перевищила чисельність безробітних.

Динаміка попиту та пропозицій на ринку праці

Найбільше роботодавці потребували робітників з обслуговування технологічного устаткування та кваліфікованих робітників з інструментом (42%): водіїв, слюсарів, електромонтерів, електрогазозварників, токарів, мулярів, трактористів, швачок тощо; кожна шоста вакансія – для працівників торгівлі, сфери послуг (14%) та найпростіших професій (16%) і лише 25% вакансій – для службовців з вищою освітою. Така пропорція попиту на ринку праці області не змінюється більше десяти років.

Середньомісячна заробітна плата у грошовому еквіваленті впродовж 2014 – 2018 років зросла у 2,6 рази – з 3179 грн до 8375 грн. Реальна ж заробітна плата скорочувалась протягом 2014 – 2015 років (94,9% та 78,8% відповідно), а починаючи з 2016 року щорічно збільшувалась (2016 рік – 106,1%, 2017 – 122,5%, 2018 – 115,9%).

Проміжні висновки:

- чисельність безробітних на обліку в службі зайнятості у 2018 році та на початок 2019 року була найнижчою за останні двадцять років, водночас кількість пропозицій роботи зросла до рекордних за останні 10 років 72,3 тисяч та перевищила чисельність безробітних;
- протягом десятка останніх років роботодавці найбільше потребують робітників з обслуговування технологічного устаткування та кваліфікованих робітників з інструментом – 42%;
- динаміка ринку праці в області є характерною для більшості регіонів та відповідає динаміці по Україні в цілому;
- наявність професійно-кваліфікаційного дисбалансу між попитом та

пропозицією робочої сили на регіональному ринку праці (40% безробітних на обліку мають вищу освіту, а відповідних вакансій лише 25%) та дефіцит робочих кадрів (невисокий рівень заробітної плати стимулює трудову міграцію) ускладнюють ситуацію у сфері зайнятості.

Будівельна діяльність

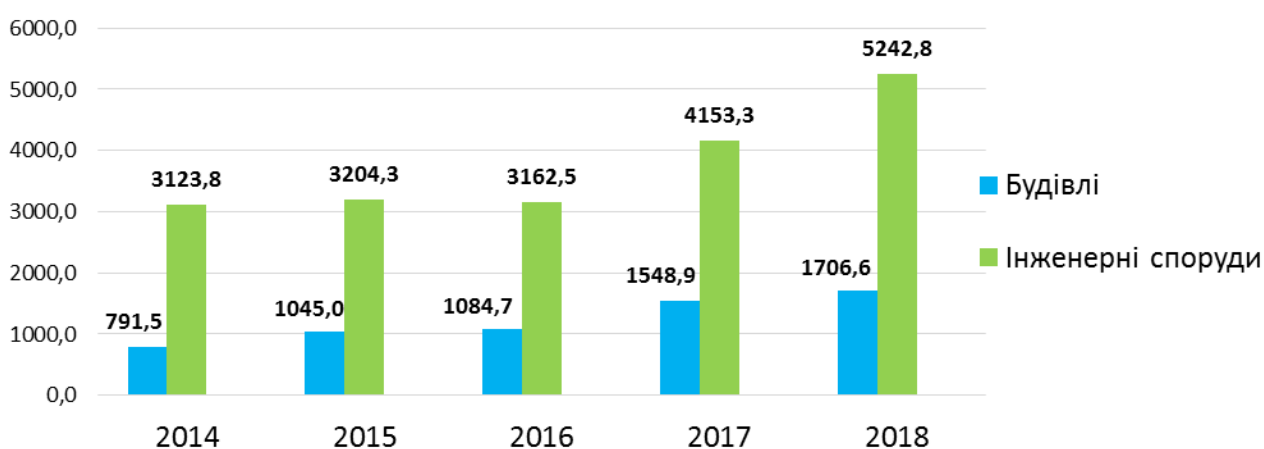
Індекси будівельної продукції в області скорочувались протягом 2014 – 2016 років та у 2018 році (2014 рік – 99,9%, 2015 – 84,6%, 2016 – 91,5%, 2018 – 98,4%). Позитивне значення досягнуто лише у 2017 році – 119,4%.

При цьому, обсяг виробленої будівельної продукції постійно зростає (з 3,9 млрд. грн у 2014 році до 6,9 млрд. грн у 2018 році) і за цим показником область посідає 5 – 7 місця серед регіонів України.

Відповідно збільшується обсяг виробленої будівельної продукції в розрахунку на одну особу (з 2959 грн у 2015 році до 4966 грн у 2018 році), за цим показником область стабільно входить до трійки лідерів.

Найбільша питома вага в обсягах виробленої будівельної продукції припадає на інженерні споруди – в межах 80-73%, на будівлі, відповідно, – 20-27%.

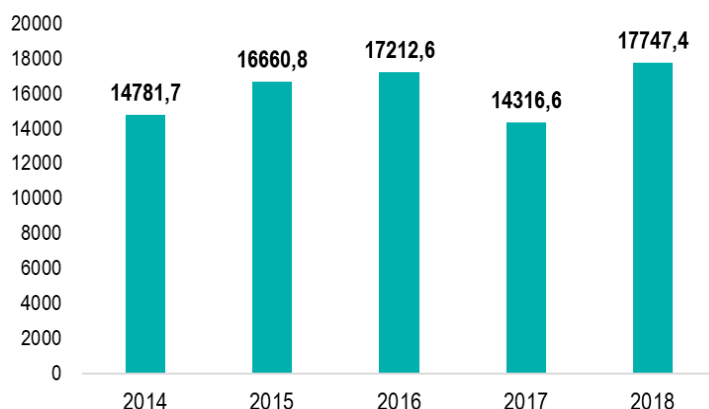
Обсяг виробленої будівельної продукції за видами, млн. грн

У 2018 році прийнято в експлуатацію 202,5 тис.м² житла, що становить 2,3% в загальноукраїнських обсягах. Найбільша площа житла була прийнята в експлуатацію у 2015 році – 266 тис.м², найменша – у 2016 році – 137 тис.м². В розрахунку на 10 тис. населення у 2018 році цей показник становив 1447 м² (2014 рік – 1204 м², 2015 – 1855 м², 2016 – 961 м², 2017 – 1665 м²).

Найбільші обсяги капітальних інвестицій в житлове будівництво було залучено у 2017 році – 1420 тис. грн, що становило 9% в загальному обсязі капітальних інвестицій області, найменші у 2014 році – 742 тис. грн (8,4%).

В області реалізуються житлові програми, спрямовані на забезпечення житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов: Програма забезпечення молоді житлом та цільова регіональна Програма «Власний дім», які фінансуються з обласного бюджету.

Сільське господарство

Сільське господарство – одна з важливих стратегічних галузей економіки, ефективний розвиток якої гарантує продовольчу безпеку та незалежність області, а також забезпечує робочими місцями значну частину сільського населення.

Агропромисловий комплекс області щорічно демонструє позитивні темпи нарощування обсягів виробництва продукції. За п'ять років обсяг виробництва сільськогосподарської продукції на Полтавщині збільшився на 20,1% з 14,8 млрд. грн у 2014 році до 17,7 млрд. грн у 2018 році.

За 2018 рік обсяг виробництва валової продукції сільського господарства зріс на 24%, в тому числі в сільгосп підприємствах – на 31%. По більшості показників Полтавщина продовжує утримувати лідируючі позиції. Так, за темпами виробництва валової продукції сільського господарства область займає 1 місце серед регіонів України, за обсягом виробництва – 3 місце, в розрахунку на одну особу – 4 місце.

Розгалужений агропромисловий комплекс регіону у 2018 році забезпечив 6,6% виробництва валової продукції сільського господарства в загальноукраїнських обсягах (після Вінницької області – 8,4% та Київської області – 6,8%).

Ефективність сільськогосподарського виробництва в областях України

(дані за 2018 рік у постійних цінах 2010 року)

Територія	Площа, тис. км ²	Населення, тис. осіб	Сільсько-господарські угіддя, тис. га	ВП с.-г, млн. грн.	ВП с.-г., грн. на одну особу	ВП с.-г., грн. на один га с/г угідь
Україна	603,5	41983,6	41489,3	269408,1	6374	6493
Полтавська	28,8	1392,6	2164,2	17747,4	12612	8200
Суміжні області						
Чернігівська	31,9	997,2	2067,6	12138,1	11983	5871
Сумська	23,8	1079,2	1697,5	11362,2	10445	6693
Дніпропетровська	31,9	3203,2	2511,5	15667,4	4867	6238

Кіровоградська	24,6	939,1	2031,6	12503,0	13149	6154
Харківська	31,4	2660,0	2411,3	14949,1	5568	6200
Київська	28,1	1762,2	1651,5	18427,4	3918	11158
Черкаська	20,9	1202,7	1451,0	16284,2	13421	11223
Області, близькі по ВРП						
Львівська	21,8	2503,7	1260,8	10189,9	4034	8082
Одеська	33,3	2369,2	2591,6	11943,2	5015	4608

Показники ефективності використання сільськогосподарських земель у Полтавському регіоні є вищими, ніж у середньому в Україні. Так, валова продукція сільського господарства на 1 га сільгоспугідь на 26% перевищує загальноукраїнський показник, а виробництво валової продукції на 1 особу – майже в 2 рази більше, ніж в середньому по Україні.

За останні 5 років частка продукції сільського господарства Полтавщини в загальнодержавних обсягах зросла з 6,2% до 6,6%, в тому числі рослинництва – з 6,6% до 7,1%. Частка тваринництва дещо скоротилась – з 5,2% до 5,1%.

Рослинництво

Земельно-ресурсний потенціал області – це переважно родючі чорноземи, які є придатними для розвитку рослинництва. Як результат в області досить розгалужена структура посівних площ, яка забезпечує продовольчу безпеку регіону та дає змогу реалізовувати продукцію за його межі.

Аграрії Полтавщини займають лідируючі позиції в державі по виробництву сільськогосподарських культур. У 2018 році аграріями вирощено 9% від загальнодержавного обсягу зернових культур, 10% – цукрових буряків, 9% – сої, 7% – соняшнику.

В області зібрано рекордний валовий збір зернових культур – 6,3 млн. тонн (1 місце в державі), в тому числі кукурудзи на зерно отримано майже 5,0 млн. тонн, це найвищий показник в державі.

Валове виробництво зернових та зернобобових по області

(тис. тонн)

Регіон	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Україна	63859	60125,8	66088,0	61916,7	70056,5
Полтавська	4821,5	5363,2	5783,1	4241,4	6341,8
Суміжні області					
Дніпропетровська	3317,8	3866,2	3480,8	3578,4	3487,5
Київська	3361,6	2820,0	3327,5	2646,9	4081,5
Кіровоградська	3469,1	3313,9	3725,8	2858,0	3763,2
Сумська	3940,6	3734,5	3816,2	3686,2	4470,1
Харківська	4466,3	4209,7	4316,7	3859,2	3829,2
Черкаська	3699,7	3745,5	4091,7	2926,5	4644,0
Чернігівська	3692,9	3514,2	3739,9	4079,0	4909,4
Львівська	1421,9	1366,3	1428,8	1417,0	1440,0
Області, близькі по ВРП					

Одеська	3677,2	3489,0	4403,3	4264,9	4319,9
Україна	63859	60125,8	66088,0	61916,7	70056,5

У 2018 році в області зібрано сої 409,6 тис. тонн – 2 місце серед регіонів України та цукрових буряків 1,5 млн. тонн – 3 місце.

**Динаміка виробництва основних видів продукції рослинництва
Полтавської області за 2014-2018 роки**

(тис. тонн)

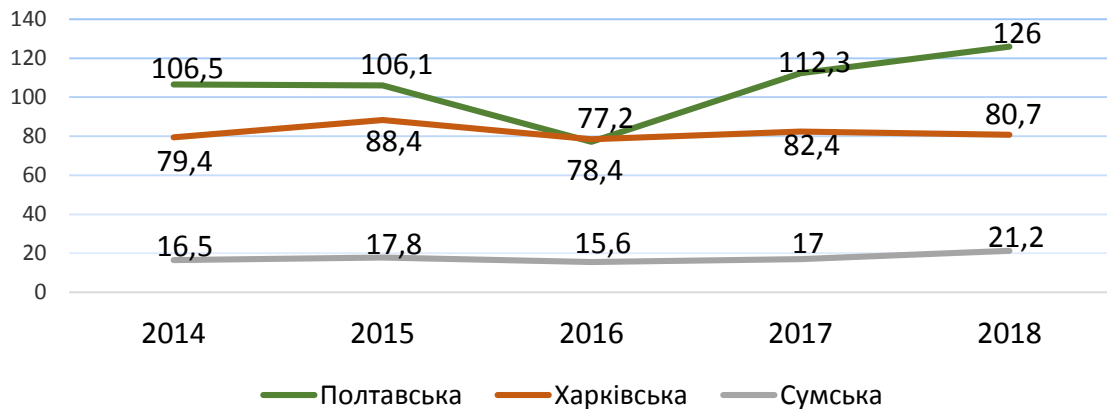
Валовий збір	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Зернові та зернобобові культури	4821,5	5363,2	5783,1	4241,4	6341,8
Цукрові буряки	1740,0	1395,8	2089,6	1445,7	1473,1
Соняшник	710,8	848,4	824,4	730,9	943,9
Соя	325,4	475,0	496,9	315,7	409,6
Картопля	1179,5	1137,9	1065,4	996,6	1096,0
Овочі	521,7	517,3	522,2	402,4	524,4
Плоди та ягоди	106,5	106,1	77,2	112,3	126,0

В області напрацьовано унікальний багаторічний досвід ведення органічного землеробства. Зокрема, на базі ПП «Агроєкологія» Шишацького району створено Центр органічного землеробства «ПОЛТАВА-ОРГАНІК». Загалом 28 суб'єктів господарювання здійснюють діяльність з виробництва органічної продукції (сировини).

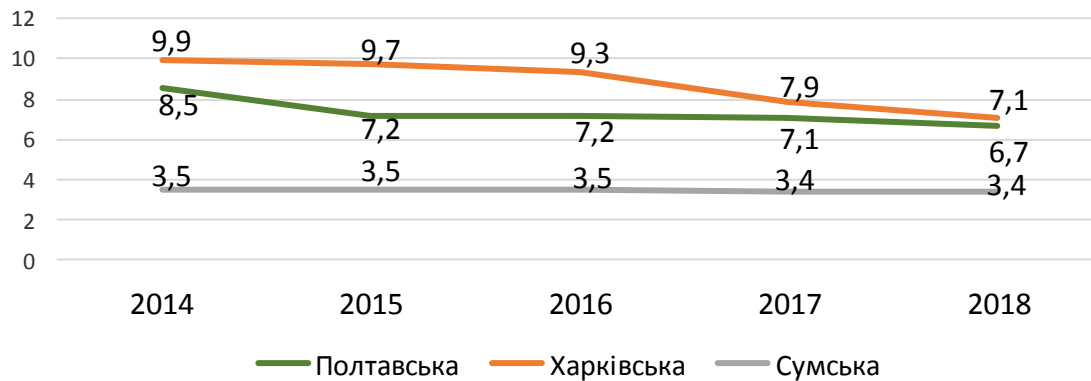
Природно-економічний потенціал Полтавщини сприяє формуванню високих урожаїв плодівих культур. Полтавська область має можливості для повного забезпечення власних потреб в плодово-ягідній продукції та її експорту до інших країн.

Якщо порівняти обсяги виробництва (валовий збір) плодово-ягідної продукції за 2014 – 2018 роки з сусідніми областями, наприклад, з Харківською та Сумською, то Полтавська область має значно вищий обсяг збору – в 1,6 та в 5,9 разів відповідно, при цьому, площа насаджень плодівих та ягідних культур в Харківській області на 16,4% більша ніж на Полтавщині.

Обсяг виробництва (валовий збір) культур плодових та ягідних, тис. т

Площа насаджень культур плодових та ягідних, тис. га

Слід зауважити, що з 2014 року спостерігається поступове зменшення площ насаджень культур плодових та ягідних. Площі вибуття насаджень з господарського обігу набагато переважають площі їх щорічного закладання. Дане скорочення відбувається поступово, по мірі зносу багаторічних насаджень і досить негативно впливає на виробництво плодів і ягід як в Полтавській області, так і в Україні в цілому.

Садівництво та ягідництво, як підгалузь рослинництва, значною мірою збільшує кількість робочих місць та сприяє ефективному використанню земельних ресурсів, крім того є важливою частиною розвитку сільських територій. Оскільки, зайнятість населення для виконання робіт на одному гектарі землі під садівництво у 10 – 15 разів вища, ніж під технічними та зерновими культурами. Крім цього, люди в садівництві зайняті не тільки у весняно-осінній період, а й у зимовий, коли є роботи з обрізки саду та інші види робіт.

Тваринництво

Протягом останніх років Полтавщина утримує впевнені позиції щодо поголів'я тварин. У 2018 році область мала одне із найбільших серед регіонів

України поголів'я: 231,3 тис. голів великої рогатої худоби (ВРХ) – 2 місце в загальнодержавних показниках, в тому числі 121,0 тис. голів корів – 3 місце, 322,2 тис. голів свиней – 4 місце.

Поголів'я тварин по Полтавській області в розрізі господарств

(тис. голів)

Роки	В усіх категоріях господарств		С/г підприємства		Населення	
	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів
2014	256,7	129,2	163,5	69,4	93,2	59,8
2015	256,0	131,6	161,8	68,7	94,2	62,9
2016	243,9	127,0	154,2	64,3	89,7	62,7
2017	234,3	121,7	147,3	60,8	87,0	60,9
2018	231,3	121,0	142,8	61,0	88,5	60,0

Поголів'я тварин по регіонах держави

(тис. голів)

Область	2014		2015		2016		2017		2018	
	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів	ВРХ	в т.ч. корів
Україна	3884,0	2262,7	3750,3	2166,6	3682,3	2108,9	3530,8	2017,8	3332,9	1919,4
Полтавська	256,7	129,2	256,0	131,6	243,9	127,0	234,3	121,7	231,3	121,0
Суміжні області										
Дніпропетровська	131,2	75,9	130,3	73,1	127,2	71,6	125,6	71,8	122,1	68,2
Київська	135,8	73,2	134,3	68,6	127,5	64,9	121,9	62,5	117,1	60,1
Кіровоградська	108,3	59,1	103,6	56,6	100,5	55,4	96,3	53,1	89,7	50,2
Сумська	148,3	84,8	146,9	83,2	148,9	82,6	149,7	80,5	146,3	75,9
Харківська	192,1	92,7	195,8	91,8	194,2	91,1	185,7	88,3	180,8	87,7
Черкаська	192,5	91,2	186,4	88,4	176,4	83,1	163,9	104,6	161,0	73,7
Чернігівська	208,9	120,1	205,2	117,6	196,5	113,3	183,9	104,6	173,6	98,9
Області, близькі по ВРП										
Львівська	210,3	136,7	203,4	129,7	195,3	121,3	184,0	112,6	170,9	103,6
Одеська	191,7	104,5	179,4	100,0	169,5	96,0	165,5	94,4	154,9	93,3

У 2018 році частка області у виробництві основних продуктів тваринництва в Україні становила: м'яса – 3,0 % (у 2014 році – 3,4 %); молока – 7,6% (у 2014 році – 7,3 %); яєць – 5,0 % (у 2014 році – 3,2 %).

Також, Полтавщина займає 1 місце серед регіонів України по виробництву молока в сільськогосподарських підприємствах, а це понад 14% валового надою в державі.

Протягом останніх років Полтавська область входить в першу п'ятірку лідерів серед регіонів України по середньорічному надою молока на одну корову. В 2018 році середня молочна продуктивність корів зросла на 7%.

У сучасних економічних умовах фермерські та особисті селянські господарства набули важливого соціально-економічного значення. В області налічується 189,9 тис. особистих селянських господарств, які займаються обробіткою 286,5 тис. га землі. Частка їх у виробництві валової продукції сільського господарства становить 37,3%. Загалом в області

обраховується 2292 фермерських господарства, серед яких у 2018 році 1903 (83%) здійснювали сільськогосподарську діяльність. Саме розвиток фермерських господарств, сільськогосподарських виробничих кооперативів дає змогу підвищити конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, а також концентрувати увагу на вирішенні нагальних проблемних питань.

Полтавська область стала першим регіоном в Україні, де почали застосовувати аграрні розписки. З початку дії проекту (з 2015 року) в області видано 145 аграрних розписок на загальну суму біля 1,7 млрд. грн. Якщо за підсумками 2015 року, завдяки запровадженню аграрних розписок, у сільгоспвиробництво Полтавщини вдалося залучити понад 40 млн. грн, то в 2018 році ця сума сягнула 732 млн. грн, зростання становить – 17 разів.

У 2019 році позитивна динаміка продовжується – від початку року вже видано 58 аграрних розписок на загальну суму 435 млн. грн. Важливим є те, що аграрними розписками активно користуються малі сільгоспвиробники.

Проміжні висновки:

- область належить до групи регіонів із високим рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва – частка сільського господарства у валовій доданій вартості області становить 14,3%, проте динаміка останніх років свідчить про її повільне зниження (2016 рік – 19,6%, 2015 рік – 21,7%);
- область має потужний багатопрофільний агропромисловий комплекс, який активно адаптується до нових ринкових умов господарювання;
- значний аграрний потенціал області при нижчій порівняно з середньою в державі густотою населення зумовлює високий рівень виробництва сільськогосподарської продукції на душу населення. Структура сільськогосподарського виробництва області є оптимальною та забезпечує внутрішню потребу населення в основних продуктах харчування.

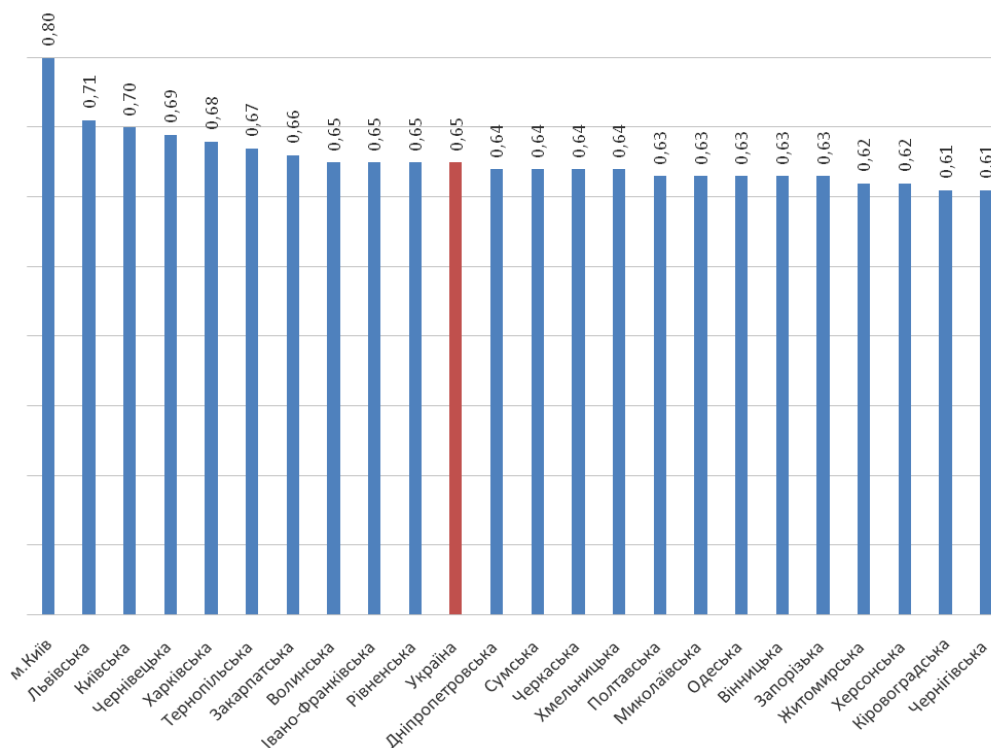
Соціальна інфраструктура

Індекс регіонального людського розвитку

Розрахунок індексу регіонального людського розвитку здійснюється в рамках оцінки соціально-економічного розвитку регіонів за трьома напрямками: довге та здорове життя, добробут і гідна праця, освіта.

Полтавська область — це регіон із середнім загальним ІРЛР, який у 2017 році посів 15 місце в загальноукраїнському рейтингу регіонів за рівнем людського розвитку ($I_r = 0,63$) (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, а також Донецької та Луганської областей).

Діаграма індексу регіонального людського розвитку, 2017 рік

Аналіз основних тенденцій зміни значень показників, що застосовуються для розрахунку індексу регіонального людського розвитку за напрямками дослідження свідчить, що існують спільні риси регіонів з низьким загальним ІРЛР (Полтавська, Миколаївська, Одеська, Вінницька та Запорізька області).

Напрямок «Довге та здорове життя»

В області відбувається погіршення демографічної ситуації. У 2017 році загальний коефіцієнт скорочення чисельності населення на 1000 осіб наявного населення склав «-» 9,2 проміле (у 2013 році – скорочення «-» 6,5 проміле) при середньоукраїнському показнику – «-» 3,5 проміле. У 2017 році зменшення чисельності населення області відбулося за рахунок природного та міграційного скорочення населення. Зменшення кількості жителів було зареєстровано в усіх містах обласного значення та районах області загалом на 12999 осіб.

Позитивним є збільшення середньої очікуваної тривалості життя при народженні (з 2013 року показник зріс з 71,10 до 72,07 років), що вище середнього показника по Україні (71,98 років).

Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження на 100 тис. осіб наявного населення в області у період 2013 – 2017 років мав тенденцію до зниження з 26,5% на 100 тис. осіб наявного населення до 19,9% (з короткочасним підйомом у 2015 році до 27,4%).

Динаміка основних показників ІРЛР за напрямком
«Довге та здорове життя» за 2013 – 2017 роки

Назва регіону	роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Середня очікувана тривалість життя при народженні, років					
Україна	71,37	71,37	71,38	71,68	71,98
Полтавська	71,10	70,89	71,22	71,33	72,07
Миколаївська	70,08	69,96	70,32	70,67	71,33
Одеська	70,37	70,33	70,36	70,83	71,09
Вінницька	71,93	71,93	72,01	72,47	72,70
Запорізька	71,63	71,20	71,07	71,26	71,49
Загальний коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, на 1000 осіб наявного населення, проміле					
Україна	-2,8	-3,4	-3,4	-4,0	-3,5
Полтавська	-6,5	-6,4	-7,0	-8,5	-9,2
Миколаївська	-4,4	-3,4	-5,3	-7,0	-7,7
Одеська	0,5	0,0	-2,5	-1,6	-1,4
Вінницька	-5,4	-4,7	-5,3	-7,4	-9,2
Запорізька	-5,3	-5,6	-7,0	-8,1	-9,4
Коефіцієнт смертності від навмисного самоушкодження, на 100 тис. осіб наявного населення, просянтиміле					
Україна	20,6	18,4	18,8	17,4	16,5
Полтавська	26,5	26,1	27,4	20,7	19,9
Миколаївська	26,6	25,6	24,3	25,1	23,8
Одеська	24,4	24,3	22,6	20,6	20,2
Вінницька	26,5	23,7	24,1	21,6	22,1
Запорізька	28,8	25,7	26,0	24,4	21,2

Напрямок «Добробут та гідні умови праці»

Протягом 2013 – 2016 років спостерігалась тенденція до зростання показника відношення середньомісячної заробітної плати до розміру законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати з 2,59 до 3,21 раз. У 2017 році даний показник склав 2,05 раз, на що мало вплив суттєве зростання розміру мінімальної заробітної плати (з 1218 грн до 3200 грн). При цьому, даний показник залишився меншим ніж загальноукраїнський (2,22 раза) і більшим ніж у Вінницькій області (1,91 раза).

У 2018 році рівень мінімальної заробітної плати склав 3723 грн, що на 16,3% більше порівняно з 2017 роком. Середньомісячна заробітна плата за січень – червень 2018 року (7798 грн) порівняно з показником за відповідний період 2017 року зросла на 27,4% та перевищує рівень мінімальної заробітної плати у 2,09 рази.

Забезпечено позитивну динаміку у зміні обсягу видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу: у 2017 році видатки склали 11521,8 грн (143,9% до 2013 року) та є більшими ніж у середньому в Україні (9305,8 грн). Планові показники загального фонду виконані щодо всіх місцевих бюджетів області.

Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних протягом 2013 – 2017 років мав найбільше значення у 2013 році – 34,6% та протягом 2014 – 2015 років знизився до 29,5%, однак з 2016 року він поступово зростає і за підсумком 2017 року його значення складає 33,7%. Тенденції зміни показника рівня працевлаштування зареєстрованих безробітних по Полтавській області в цілому співпадають з загальною динамікою по Україні. На динаміку зміни рівня працевлаштування зареєстрованих безробітних безумовно вплинули стан та тенденції розвитку вітчизняного та регіонального ринків праці, які залежать від соціально-економічного розвитку України.

Динаміка основних показників ІРЛР за напрямком
«Добробут та гідні умови праці» за 2013 – 2017 роки

Назва регіону	роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Відношення середньої заробітної плати до мінімальної, разів					
Україна	2,85	2,86	3,30	3,60	2,22
Полтавська	2,59	2,61	2,98	3,21	2,05
Миколаївська	2,68	2,75	3,13	3,40	2,10
Одеська	2,56	2,57	3,07	3,34	2,04
Вінницька	2,30	2,31	2,67	2,91	1,91
Запорізька	2,73	2,82	3,30	3,53	2,14
Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) на одну особу, гривень					
Україна	3940,5	4333,6	5483,9	6650,8	9305,8
Полтавська	5053,9	5326,0	6612,4	8160,9	11521,8
Миколаївська	6284,7	6605,9	8175,4	10083,3	14213,4
Одеська	3083,9	3227,9	3977,4	4892,1	6856,1
Вінницька	4552,1	4790,5	5932,5	7318,2	10326,5
Запорізька	4132,4	4349,9	5398,5	6661,8	9404,3
Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних					
Україна	37,1	35,3	33,2	34,9	37,9
Полтавська	34,6	32,6	29,5	30,1	33,7
Миколаївська	34,9	34,1	30,8	28,8	29,4
Одеська	45,1	42,1	38,1	38,7	40,5
Вінницька	40,7	41,5	38,5	37,7	38,5
Запорізька	40,2	35,8	33,2	33,3	35,7

Напрямок «Освіта»

Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком три – п'ять років у 2017 році склав 89,1% до загальної кількості дітей такого віку і є нижчим за рівень показника у 2013 році – 91,0%, але є більшим ніж у Миколаївській, Одеській, Вінницькій та Запорізькій областях та в цілому по Україні (75,4%). Зменшилась кількість дошкільнят з розрахунку на 100 місць з 122 (у 2016 році) до 121 (у 2017 році) та знизилась кількість дітей, які потребували влаштування в заклади дошкільної освіти з 1812 (у 2016 році) до 1224 осіб (у 2017 році).

Кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації у 2017 році склала 1,3% до загальної кількості населення у віці 25-70 років, що більше рівня 2016 року, але менше рівня 2013 року (1,6%) та середньоукраїнського (1,5%).

Загальна кількість випускників закладів вищої освіти I-IV рівнів акредитації у 2016 році складала 15659 осіб. З них 11014 – це випускники закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації та 3906 – випускники закладів вищої освіти I-II рівнів акредитації. Кількість випускників закладів освіти III-IV рівнів акредитації у 2017 році становила 10796 осіб, а I-II рівнів акредитації – 4863 особи. Зменшення контингенту випускників пояснюється зменшенням набору випускників шкіл у попередні роки.

**Динаміка основних показників ІРЛР за напрямком
«Освіта» за 2013 – 2017 роки**

Назва регіону	роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Чистий показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком 3 – 5 років, % до загальної кількості дітей такого віку					
Україна	80,0	74,5	74,0	74,5	75,4
Полтавська	91,0	95,1	90,3	89,1	89,1
Миколаївська	88,4	89,2	87,1	86,2	86,5
Одеська	69,4	70,1	69,4	69,7	70,4
Вінницька	83,9	85,9	85,7	86,7	87,4
Запорізька	84,0	84,9	84,3	84,8	86,2
Кількість випускників вищих навчальних закладів I—IV рівня акредитації, % до загальної кількості населення у віці 25-70 років					
Україна	2,1	1,8	1,7	1,4	1,5
Полтавська	1,6	1,6	1,5	1,2	1,3
Миколаївська	1,5	1,2	1,2	1,1	1,1
Одеська	2,2	2,1	2,0	1,8	2,1
Вінницька	1,1	1,1	1,1	0,9	1,0
Запорізька	2,1	2,0	1,7	1,5	1,7

Охорона здоров'я

В Полтавській області продовжується реформування медичної галузі відповідно до Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України, в основу якої покладена Європейська політика «Здоров'я – 2020» та імплементації програми Президента України «Медична реформа для сільської місцевості».

Пріоритетом реформи було визначено подальший розвиток саме первинної ланки – юридичне та організаційно-структурне розмежування первинної медико-санітарної допомоги і вторинної медичної допомоги, системне впровадження сімейної медицини, децентралізація надання первинної медико-санітарної допомоги шляхом створення юридично самостійних центрів первинної медико-санітарної допомоги та розширення мережі амбулаторій загальної практики, максимально наближених до населення.

Медична допомога населенню області надається в 64 лікарняних закладах, 48 амбулаторно-поліклінічних закладах, в т. ч. 36 юридично самостійних центрах первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД), до яких, як структурні підрозділи, ввійшли 344 лікарські амбулаторії загальної практики – сімейної медицини (АЗПСМ) та 614 фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАП).

Полтавська область є єдиною областю в Україні, яка має три госпіталі для інвалідів війни загальною потужністю 450 ліжок: КП «Полтавський обласний клінічний госпіталь для ветеранів війни Полтавської обласної ради» – потужність 210 ліжок, КП «Кременчуцький обласний шпиталь для ветеранів війни Полтавської обласної ради» – 120 ліжок, КП «Лубенський обласний госпіталь для ветеранів війни Полтавської обласної ради» – 120 ліжок.

В останні роки проводиться активна робота по упорядкуванню мережі лікувально-профілактичних закладів області, направлена на збільшення доступності медичної допомоги сільському населенню, розвиток стаціонарозамінних форм лікування, подальший розвиток сімейної медицини.

Мережа закладів охорони здоров'я

	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Центри ПМСД, одиниць	34	34	34	35	36
Лікарські амбулаторії, одиниць	321	323	328	322	344
ФАП, одиниць	624	623	618	616	614

Зменшення кількості лікарняних закладів за останні роки відбулося в результаті реорганізації районних лікарень та дільничних лікарень у лікарські АЗПСМ, а зменшення кількості лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів – за рахунок створення ЦПМСД, до складу яких ввійшли лікарські амбулаторії.

З 01.01.2013 року відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу» та з метою реалізації Національного проєкту «Вчасна допомога» екстрена медична допомога здійснюється в межах єдиної системи її надання на всій території області.

Комплекс заходів, здійснених в області протягом останніх років у рамках обласної програми «Репродуктивне здоров'я до 2015 року» та Національного проєкту «Нове життя – нова якість охорони материнства і дитинства» сприяв позитивним змінам у здоров'ї дітей і жінок. В останні роки рівень малюкової смертності в області є нижчим від показника по Україні і має тенденцію до зниження.

Показник малюкової смертності (на 1000 народжених живими)
за 2012 – 2018 рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	I кв. 2018	I кв. 2019
Малюкова смертність (на 1000 народжених живими)	5,9	5,5	7,5	5,9	5,9	4,1	5,0	4,5	3,5
Україна	8,4	8,0	7,8	7,9	7,4	7,6	-	-	-

Виконання заходів обласної програми протидії захворюванню на туберкульоз, її оптимізація та злагоджена робота ЛПЗ дали можливість контролювати основні показники, які характеризують епідеміологічну ситуацію з цього захворювання в області. За 2018 рік захворюваність на туберкульоз становила 74,3 проти 83,2 у 2017 році на 100 тис. населення. Показник по Україні є вищим за показник по області.

Завдяки реалізації комплексу профілактичних, лікувально-діагностичних заходів щодо боротьби з ВІЛ-інфекцією та зі СНІДом в області з'явилися перші ознаки уповільнення епідемічного процесу за 2017 – 2018 роки.

Онкозахворюваність на 100 тис. населення за 2018 рік знизилась і становить 375,8 випадків проти 376,2 за 2017 рік. В той же час, порівняно з 2014 роком ріст онкозахворювань в області складає 3,4%.

Динаміка захворюваності населення

	2014	2015	2016	2017	2018
Онкозахворювання, на 100 тисяч населення	363,4	371,5	365,2	376,2	375,8
ВІЛ-інфекція, на 100 тисяч населення	29,1	31,2	28,3	26,4	29,1
СНІД, на 100 тисяч населення	13,9	17,8	14,7	14,1	10,1
Всі форми активного туберкульозу, на 100 тисяч населення	90,2	94,3	88,3	83,2	74,3

Станом на 01.01.2019 року в закладах охорони здоров'я області працювало 6292 лікарів і 12284 середніх медичних працівників. Укомплектованість лікарських посад фізичними особами по області становить 77%, а середнім медичним персоналом 90,0%.

Укомплектованість закладів охорони здоров'я області фаховими кадрами знаходиться на рівні середнього показника по Україні. В деяких областях України укомплектованість фаховими кадрами є нижчою ніж в Полтавській області та країні.

Область	Укомплектованість лікарських посад фізичними особами, %	Укомплектованість посад середніх медпрацівників фізичними особами, %
Україна	81,7	91,0
Полтавська	81,6	90,0
Суміжні області		
Дніпропетровська	76,4	83,8
Київська	72,2	77,8
Кіровоградська	69,0	89,8
Сумська	77,1	95,4
Черкаська	74,9	89,5
Чернігівська	72,7	94,3

З метою удосконалення надання вторинної медичної допомоги населенню,

згідно з сучасними тенденціями, створено Госпітальні округи – Південний, Західний, Північний та Східний, які відповідно до п'ятирічних планів розвитку мають продовжити роботу по визначенню профілю лікувально-профілактичних закладів, за якими буде в них надаватися медична допомога населенню.

Завдяки реалізації в області субпроєкту Світового банку «Запровадження інноваційної моделі системи надання послуг хворим на гіпертонію у Полтавській області» та проєкту Світового Банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей» центри ПМСД, ЛПЗ вторинного та третинного рівнів оснащуються сучасним обладнанням. У 2018 році закуплено 35 автомобілів для збору аналізів, 7 пересувних амбулаторій, а також медичного обладнання для ЦПМСД, районних, міських, обласних лікарень на суму понад 1,8 млн. дол. США. В 2018 році загальна оснащеність амбулаторій збільшилась та склала 74,9%, забезпеченість транспортом становить 70,4%. Це дає можливість значно покращити раннє виявлення, діагностику та профілактику одних з найпоширеніших захворювань у населення – захворювань серця.

В 2019 році підписано 10 контрактів з фірмами на постачання медичного обладнання на суму 10,6 млн. грн. Укладено договір на постачання спеціалізованих санітарних автомобілів класу «С», зокрема, 15 автомобілів передньоприводних і 5 автомобілів повноприводних на суму 919,250 тис. Євро.

Планується підписання договорів на постачання автомобілів класу «В» – 48 передньоприводних і 25 повноприводних на суму 5,8 млн. дол. США.

В закладах охорони здоров'я, що надають первинну медико-санітарну допомогу, продовжується закупівля комп'ютерної техніки, проводиться підключення комп'ютерів АЗПСМ та ФАПів до мережі інтернет та електронних систем, зокрема до системи e-Health. Полтавська область є однією із перших в Україні, де успішно впроваджуються телемедичні технології на всіх рівнях надання медичної допомоги населенню.

Відповідно до Закону України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» і постанови Кабінету Міністрів України від 6 грудня 2017 № 983 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості» та з метою покращення надання медичної допомоги населенню у сільській місцевості в області передбачається будівництво 31 нової амбулаторії, реконструкція 14 та капітальний ремонт 6 існуючих будівель амбулаторій з виконанням енергозберігаючих заходів та створення умов доступності для маломобільних груп населення.

В 2018 році проведена значна робота по будівництву, реконструкції та капітальному ремонту лікувально-профілактичних закладів області.

Після проведеної реконструкції в нейрохірургічному відділенні обласної клінічної лікарні ім. М.В. Скліфосовського відкрито блок інтенсивної терапії.

Завершується реконструкція хіміотерапевтичного відділення обласного онкологічного диспансеру в м. Полтаві та рентгенкабінету Кременчуцького обласного онкологічного диспансеру; капітальний ремонт урологічного відділення обласної клінічної лікарні ім. М.В. Скліфосовського та фізіотерапевтичного відділення обласної клінічної лікарні відновного лікування. Відкрито навчально-

практичний центр в обласній клінічній лікарні після проведеної реконструкції будівлі бухгалтерії.

Виконано більшу частину робіт по реконструкції Полтавського обласного клінічного кардіологічного диспансеру, де буде відкрито обласний кардіологічний центр. Здача об'єкта запланована на кінець 2019 року.

Ведуться роботи по будівництву підземного паркінгу в Комунальній установі «Полтавський обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Полтавської обласної ради. Здача об'єкта запланована в 2019 році.

Бюджет галузі охорони здоров'я має стійку тенденцію до збільшення – за період з 2010 року по 2018 рік бюджетні призначення на охорону здоров'я зросли більше ніж в 1,5 рази.

Показник витрат на охорону здоров'я в розрахунку на одну особу населення в 2018 році становив 2273,8 грн, що більше ніж в два рази в порівнянні з 2013 роком.

Освіта

Дошкільна освіта

У Полтавській області функціонують 635 закладів освіти усіх типів (дитячих садків – 256, ясла-садків – 259), видів (загального розвитку – 603, комбінованого – 28, санаторних – 1, спеціальних – 3) та форм власності (631 – комунальні, 1 – державний, 3 – приватні), де здобувають дошкільну освіту близько 46,5 тис. вихованців, з них у міській місцевості – 197 закладів та 438 у сільській.

Період	Всього закладів комунальної, державної та приватної форм власності	Всього місць у закладах комунальної, державної та приватної форм власності	Кількість дітей у закладах комунальної, державної та приватної форм власності
2014	614	37744	50438
2015	620	37715	47855
2016	628	38515	46990
2017	635	38841	48853
2018 (стат.дані)	632	39337	46375

Протягом останніх років охоплення дітей віком від 3 до 6 (7) років стало і складає 92,0%, причому у місті цей показник становить 100%. В області діє 635 дошкільних навчальних заклади, в тому числі 438 або 69% у сільській місцевості.

Відсоток охоплення дітей закладами дошкільної освіти різних типів та форм власності становить:

- діти дошкільного віку (3-5 років) – 91,1%,
- старшого дошкільного віку від 5 до 6 (7) років – 99,7%.

Відсоток дітей, охоплених різними формами дошкільної освіти:

- діти від 3 до 5 років – 98,6%,
- старшого дошкільного віку від 5 до 6 (7) років – 99,9%.

На виконання Плану дій на 2017 – 2019 роки для поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку розроблено

відповідний регіональний план, згідно з яким починаючи з 2017 року розширюється мережа закладів:

- у 2017 році створено 431 додаткове місце;
- у 2018 році – 378 місць,
- у 2019 заплановано створити 561 додаткове місце.

Зокрема, у 2019 році відкрито заклад дошкільної освіти «Ромашка» в селі Байрак Великобагачанської ОТГ (12 місць), дошкільний підрозділ у складі Устимівської ЗОШ I-III ступеню Семенівського району для дітей 4 – 6 років (25 місць) та відновлено роботу Ялицівського закладу дошкільної освіти «Світлячок» Пирятинського району (25 місць).

Заплановано відкриття нових комунальних закладів: у с. Святилівці Глобинського району (1 група 20 місць); заклад дошкільної освіти «Сонечко» у с. Тополеве Гребінківського району у пристосованому приміщенні (2 групи 30 місць); добудова закладу дошкільної освіти № 6 «Чебурашка» м. Полтава (3 групи 60 місць); відкриття додаткових груп у м. Кременчуці, Кобеляцькому, Миргородському, Новосанжарському, Шишацькому районах, Білоцерківській, Гребінківській, Козельщинській, Заворсклянській об'єднаних територіальних громадах.

Завдяки проведеним заходам зменшилась потреба в місцях для дітей в закладах дошкільної освіти. Якщо у 2017 році на 100 місць було 122 дітей, в 2018 році – 121 дитина, то в 2019 році – 118 дітей.

За результатами моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування в галузі освіти за кількістю опорних закладів освіти Полтавська область посідає 4 місце в Україні.

У 2018/2019 навчальних роках розпочали роботу 619 закладів загальної середньої освіти з контингентом понад 132,7 тис. осіб.

Завдяки цілеспрямованим зусиллям щодо створення опорних шкіл, спостерігається позитивна динаміка в питанні зменшення кількості малокомплектних шкіл на 6,3% з 224 у 2014 році до 210 у 2018 році.

Період	Всього закладів загальної середньої освіти	з них малокомплектні
2014	707	224
2015	694	256
2016	675	238
2017	643	220
2018	619	210

Створено 52 опорні школи та 43 філії; ліквідовано (закрито) закладів загальної середньої освіти – 3, реорганізовано з пониженням ступеня – 2, реорганізовано у філії – 13, у 7 – призупинено освітній процес через зменшення кількості або відсутність учнів.

Опорні школи за типом засновника можна поділити на групи: освітні заклади, засновником яких є ради районних державних адміністрацій – 58%, освітні заклади, засновником яких є ради об'єднаних територіальних громад – 42%.

Дітей з віддалених населених пунктів до опорних шкіл підвозять 80 автобусів, в ОТГ – 34 шкільні автобуси.

Загальна кількість учнів, які організовано підвозяться до закладів загальної середньої освіти складає 15242 учня, із них в ОТГ – 5843 учнів.

Професійно-технічна освіта

Сьогодні Полтавщина в десятці лідерів України за кількістю осіб, які здобувають робітничу кваліфікацію. Кількість учнів, слухачів у розрахунку на 10 тис. населення по області становить 70 осіб, по Україні – 60. За підсумками 2018 року загальна кількість здобувачів професійної освіти склала 9854 осіб, з яких 346 дітей-сиріт та 210 осіб з особливими освітніми потребами. Для дітей, які потребують спеціальних умов навчання, у 8 закладах професійної (професійно-технічної) освіти створено 21 спеціальну групу, де щорічно здобувають відповідну освіту близько 150 учнів.

Середній показник працевлаштування випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти по області 2018 року у порівнянні з 2016 роком зріс з 76% до 82% та на 3,5% вищий ніж показник по Україні (78,5 %).

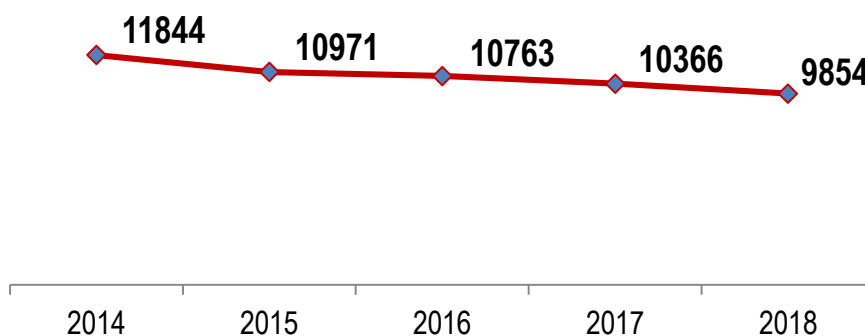
Освітню діяльність з підготовки кваліфікованих робітників здійснюють 38 державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Серед них 15 – сільськогосподарського профілю, 7 – будівельного, 8 – промислового та 8 закладів сфери обслуговування.

Близько 60% учнів одночасно з професією отримують повну загальну середню освіту, 75% юнаків і дівчат за період навчання здобувають дві та більше професій, що підвищує мобільність випускників на ринку праці.

У структурі професійної (професійно-технічної) освіти регіону 72% складають заклади II атестаційного рівня, які забезпечують формування відповідного рівня кваліфікації з робітничих професій середньої технологічної складності, та 28% закладів III атестаційного рівня, в яких ведеться підготовка з технологічно складних, наукоємних професій та спеціальностей.

За останні 5 років спостерігається тенденція до скорочення учнівського контингенту на 16,8% – з 11844 осіб у 2014 році до 9854 осіб у 2018 році.

При цьому, за рахунок модернізації мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти середній показник наповнюваності закладів має тенденцію до збільшення – на 9,9%: у 2014 році він складав 282 осіб, у 2015 році – 261 особа, у 2016 році – 291 особа, у 2017 році – 304 осіб, на початок 2018 року – 310 осіб.

Відбуваються зміни у мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Завдяки реорганізації на 2 одиниці зменшилась кількість таких закладів у порівнянні з 2014 роком. Створено заклади нового типу: за рахунок об'єднання закладів професійної (професійно-технічної) освіти на базі 7 закладів функціонують 2 регіональні центри професійно-технічної освіти багатoproфільного спрямування та 1 вище професійне училище. Наразі мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти складає 11 професійних ліцеїв, 5 вищих професійних училищ, 4 центри професійно-технічної освіти, 13 професійно-технічних училищ, 5 навчальних центрів при установах виконання покарань.

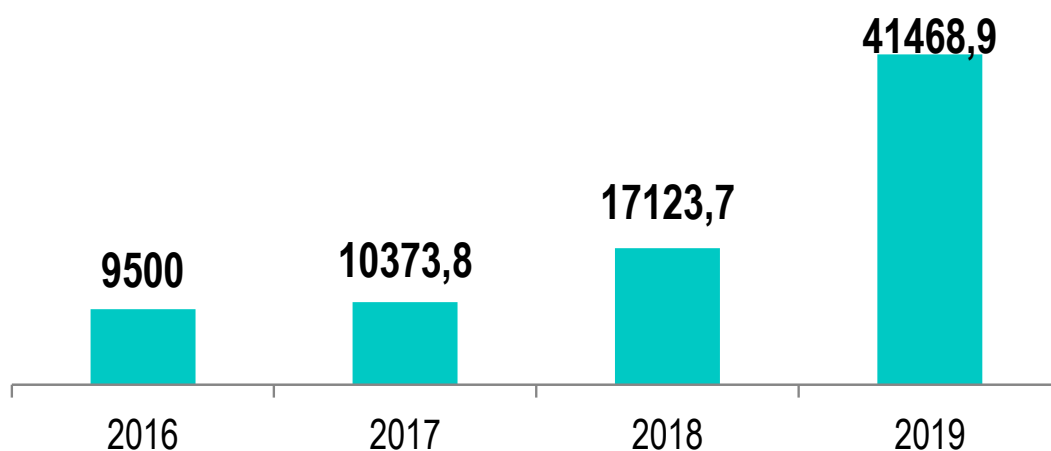
Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти, ОДИНИЦЬ

За рахунок оптимізації підготовки за професіями відповідного спрямування та інтеграції робітничих кваліфікацій зменшено кількість робітничих професій, за якими здійснюється навчання у закладах професійної освіти з 138 професій у 2016 році до 121 – у 2018 році.

В області діє програма «Опікуємося освітою» на 2017 – 2020 роки, в рамках якої проводяться ремонтно-будівельні роботи із застосуванням енергозберігаючих та енергоефективних технологій, виготовлення або коригування проєктно-кошторисної документації, покращення матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної освіти.

Частка коштів, спрямованих на здійснення цих робіт щороку зростає – у 4,4 рази у 2019 році порівняно з 2016 роком.

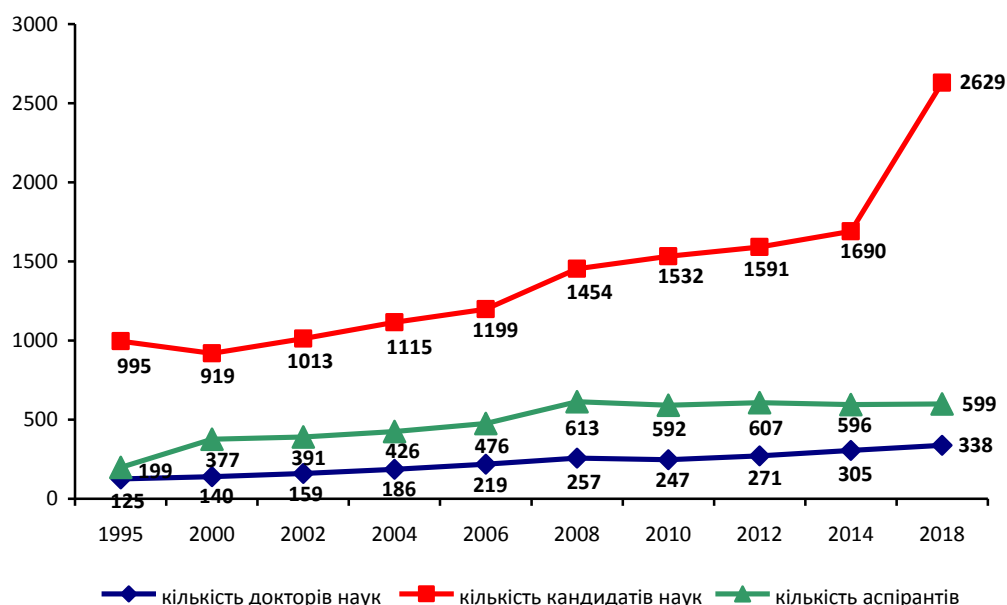
Протягом трьох останніх років за рахунок коштів обласного бюджету збудовано спортивний комплекс, сучасний спортивний майданчик та проведено капітальний ремонт учнівського гуртожитку Решетилівського професійного аграрного ліцею імені І.Г. Боровенського. У всіх закладах професійної (професійно-технічної) освіти обласного підпорядкування встановлено систему відеонагляду та охоронно-тривожної сигналізації, комплекс системи очищення води на загальну суму 7,152 млн. грн.

Вища освіта

Вищі навчальні заклади (ВНЗ) Полтавщини забезпечують фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку спеціалістів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів для всіх соціальних сфер регіону.

Мережа ВНЗ Полтавської області складає 31 навчальний заклад державної форми власності, з яких 6 – III-IV рівнів акредитації, та 25 – I-II рівнів акредитації. Вищу освіту в області отримують більше 50,4 тис. студентів.

Кількість фахівців вищої кваліфікації, осіб

Позашкільна освіта

Згідно із статистичними даними в області працює 87 закладів позашкільної освіти, в тому числі 3 приватних, де навчається 45885 дітей (для порівняння – у 2018 році їх було 86 з кількістю дітей – 49412). Крім того, 41,9 тис. дітей навчаються у гуртках на громадських засадах (безоплатно), що становить 33% від загальної кількості дітей шкільного віку.

У січні 2018 року на базі Полтавського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді також створено консультативний центр з надання системної кваліфікованої допомоги об'єднаним територіальним громадам щодо питань організації та розвитку позашкільної освіти.

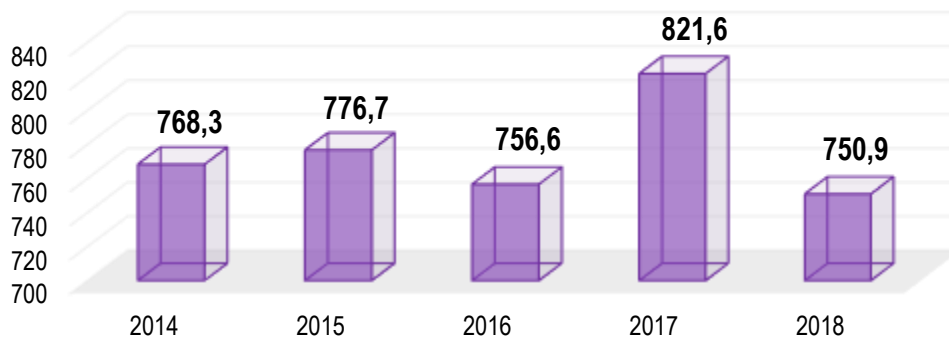
Протягом 2015 – 2018 років у Полтавській області створено 1 заклад позашкільної освіти – Центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді Решетилівської міської ради, реорганізовано 5 закладів, на базі яких утворено Будинок дитячої та юнацької творчості Котелевської районної ради та Центр дитячої та юнацької творчості Глобинської районної ради, а також ліквідовано 4 заклади.

Соціальний захист населення

Пріоритетним завданням соціальної політики на сучасному етапі є підвищення якості та рівня доступності соціальних послуг для вразливих верств населення.

Через Центр по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат в області забезпечується виконання 13 державних та обласних програм.

Охоплення соціальними гарантіями через Центр по
нарахуванню та здійсненню соціальних виплат,
тис. осіб

З метою напрацювання інтегрованої моделі організації надання адміністративних послуг соціального характеру за принципом «єдиного вікна» в області реалізується пілотний проєкт, до якого залучено 5 об'єднаних територіальних громад – Шишацька, Піщанська, Омельницька, Пирятинська та Білоцерківська.

Для надання адміністративних послуг соціального характеру із застосуванням електронного документообігу на базі Шишацької ОТГ та управління праці та соціального захисту населення Шишацької райдержадміністрації впроваджено в досвідну експлуатацію програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада».

Крім того, для організації виконання функцій у сфері соціального захисту населення 14 пілотним об'єднаним територіальним громадам області закуплено та поставлено комп'ютерне обладнання для укомплектування робочих місць працівників, що надають мешканцям ОТГ адміністративні послуги соціального характеру.

В області розроблено унікальну «Комплексну програму соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013-2020 роки», яка сьогодні охоплює максимально усі категорії, які потребують допомоги та не дублює державних програм. За кількістю напрямків програма займає перше місце в державі.

На виконання програми у 2019 році передбачено 37,7 млн. грн, а головними її напрямками є:

- соціальне супроводження кожного члена сім'ї загиблих учасників АТО/ООС, демобілізованих військовослужбовців – учасників та учасницям АТО/ООС. Усім сім'ям загиблих виплачено матеріальну допомогу по 25 тис. грн, на упорядкування території поховання по 10 тис. грн, військовослужбовцям, які отримали поранення до 15 тис. грн (обсяг фінансування на 2019 рік – 3,2 млн. грн);

- виплата щомісячної допомоги сім'ям з дітьми загиблих (померлих) учасників АТО/ООС на кожну дитину віком до 18 років (у розмірі прожиткового мінімуму в розрахунку на одну особу). Станом на 01.10.2019 року зазначену

допомогу отримують 89 дітей загиблих (померлих) учасників АТО/ООС у розмірі 1936,0 грн щомісячно. У вересні 2019 року до програми внесено зміни, згідно з якими дітям загиблих (померлих) учасників АТО/ООС, які навчаються за денною формою навчання у закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, виплата щомісячної допомоги буде здійснюватись до закінчення такими дітьми закладів освіти, але не довше ніж до досягнення ними 23 років;

- санаторно-курортне оздоровлення демобілізованих військовослужбовців – учасників та учасниць АТО/ООС спільно з членами сімей – починаючи з 2015 року оздоровлено 4316 осіб, загальний обсяг фінансування склав 19 млн. грн. У 2019 році на реалізацію вказаного напрямку виділено з місцевих бюджетів 1271,0 тис. грн; на 19.09.2019 року оздоровлено 130 військовослужбовців та членів їх сімей на суму 780,2 тис. грн;

- виплата разової адресної допомоги – у 2019 році 319 членам сімей загиблих (померлих) воїнів-інтернаціоналістів, 1494 дружинам померлих учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, 19 дітям з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи виплачено загалом 4540,6 тис. грн – по 2,5 тис. грн кожному;

- в області вперше в Україні з 2016 року запроваджено адресний механізм виплати компенсації за проїзд автомобільним транспортом на міжміських та міжобласних маршрутах пільговим категоріям громадян, в тому числі учасникам бойових дій з числа учасників АТО/ООС. На 2019 рік обсяг фінансування складає 4,5 млн. грн, станом на 01.09.2019 року проведено 6914 виплат на загальну суму 1860,8 тис. грн;

- безкоштовне забезпечення медикаментами за рецептами, в тому числі життєво необхідними медикаментами, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. У 2019 році передбачено 3024,7 тис. грн. Станом на 01.09.2019 року вказаною пільгою скористалися 1713 осіб на загальну суму 1261,5 тис. грн;

- підтримка організаційної діяльності обласних та районних (міських) громадських організацій учасників АТО/ООС, ветеранів та осіб з інвалідністю. На 2019 рік передбачено 1034,4 тис. грн, станом на 01.09.2019 року профінансовано 548,1 тис. грн.

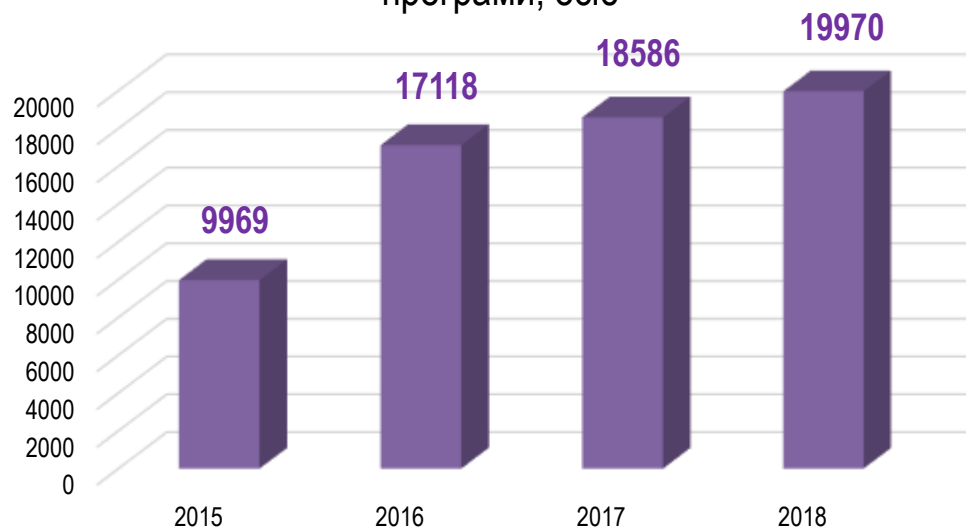
Стан використання коштів на реалізацію напрямків обласної Комплексної програми соціального захисту та соціального забезпечення населення області на 2013-2020 роки

Напрямки Програми	Використано коштів, тис. грн.			
	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Всього на фінансування основних напрямків Програми:	17 648,4	16 851,5	21 007,4	26 811,1
Обласні соціальні пільги учасникам АТО/ООС				
Надання матеріальної допомоги	2 764,6	784,1	648,1	375,5

Організація відпочинку демобілізованих військовослужбовців та добровольців з числа учасників АТО/ООС спільно з членами сімей	5 481,2	5 522,9	2 144,9	1 392,3
Обласні соціальні пільги сім'ям загиблих (померлих) учасників АТО/ООС				
Надання матеріальної допомоги	4 437,9	2 127,5	4 725,5	4 191,8
Обласні соціальні пільги учасникам-добровольцям АТО				
Надання одноразової матеріальної допомоги (одноразово при встановленні статусу)	-	-	45,0	40,0
Виплата щомісячної соціальної стипендії студентам вищих навчальних закладів (добровольцям та їх дітям до 23 років), які навчаються за денною формою за державним замовленням	-	-	-	10,0
Обласні соціальні пільги громадянам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС				
Безкоштовне забезпечення медикаментами за рецептами, в т.ч. життєво необхідними, та зубопротезування	1 482,1	2 132,0	2 631,9	2 815,9
Надання разової адресної допомоги	531,7	1197,0	2 862,5	4 438,3
Компенсація з обласного бюджету на надання пільг з проїзду автомобільним транспортом на міжміських і міжобласних маршрутах				
Виплата компенсації за проїзд автомобільним транспортом пільгових категорій громадян на міжміських і міжобласних маршрутах загального користування (протяжність перевищує 50 км)	-	956,5	1 864,1	4 052,2
Інші напрямки Програми				
Матеріальна допомога	1 654,2	2 621,2	3 979,7	4 350,0
Фінансова підтримка організаційної діяльності обласних громадських організацій осіб з інвалідністю та ветеранів	570,0	765,1	896,5	893,6
Оздоровлення вихованців Зіньківського та Новосанжарського дитячих будинків-інтернатів у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку	162,0	162,0	178,4	246,4
Діяльність Обласної комунальної установи внутрішнього аудиту та фінансового контролю в галузі соціального захисту	564,7	583,2	902,6	1 378,8

Виплата грошової компенсації членам сімей загиблих військовослужбовців, смерть яких пов'язана з безпосередньою участю в АТО/ООС, які потребували поліпшення житлових умов та придбали житло за рахунок власних коштів (на умовах співфінансування з місцевих бюджетів 50% та 50% з обласного бюджету)	-	-	128,2	126,3
Придбання мікроавтобусів, обладнаних підйомниками, шляхом співфінансування, у розмірі 50% за рахунок коштів обласного бюджету при умові виділення коштів з місцевих бюджетів (не менше 50 % вартості)	-	-	-	2 500,0

Кількість отримувачів коштів обласної Комплексної програми, осіб

Органами соціального захисту населення та службою зайнятості в області реалізовувався пілотний проєкт із залучення до роботи членів малозабезпечених сімей та внутрішньо переміщених осіб «Рука допомоги». З 3,5 тис. потенційних учасників пілотного проєкту, виявлених органами соціального захисту населення, 54,3% (1,9 тис. осіб) подали заяви на участь у ньому. З початку дії пілотного проєкту в області до праці залучено 1096 осіб, в тому числі: 572 – працевлаштовано на постійне місце роботи, 480 – залучено до участі у громадських роботах, 44 фізичним особам надано безвідсоткову фінансову допомогу для започаткування власної справи на суму 2,8 млн. грн. У 2018 році безвідсоткову фінансову допомогу з державного бюджету надано 23 суб'єктам господарювання на суму 1,6 млн. грн для розширення своєї діяльності, що дало можливість додатково створити 46 нових робочих місць.

Згідно з моніторингом соціально-економічного розвитку регіонів, складеного Мінрегіоном за 2018 рік, Полтавська область посіла 10 місце у рейтингу за напрямком «Соціальний захист та безпека», що забезпечено показниками:

- рівень охоплення соціальними послугами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, територіальними центрами соціального обслуговування, відсотків до загальної кількості таких осіб – 100,0% (1 – 3 місце разом з Сумською та Харківською областями);
- питома вага дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у сімейних формах виховання, у загальній кількості дітей даної категорії – 93,9% (10 місце);
- кількість кримінальних правопорушень, вчинених проти життя та здоров'я особи, на 10 тис. осіб населення – 13 одиниць (19-20 місце разом з Кіровоградською областю).

Результати моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів
за напрямком «Соціальний захист та безпека»

Область	Місце регіону за напрямком			
	2015	2016	2017	2018
Полтавська	11	11	14	10
Суміжні області				
Дніпропетровська	13	3	4	8
Київська	14	17	19	11
Кіровоградська	21	12	16	14
Сумська	22	24	7	4
Черкаська	9	8	17	15
Чернігівська	24	22	23	25
Області, близькі по ВРП				
Львівська	10	23	8	20
Одеська	16	18	20	17

Культура та туризм

Полтавщина споконвіку є духовною столицею України, подарувала світу багатьох видатних політичних, громадських діячів, письменників, поетів. На сьогодні місто Полтава й Полтавська область приваблює чимало гостей, туристів своєю красою, культурою, багатою історією.

Полтавщина належить до регіонів України із самобутньою та унікальною культурною спадщиною. У Полтавській області нараховується 146 музеїв, з яких 38 комунальних, 1 національний, 1 державний та 106 закладів, які працюють на громадських засадах, зберігають близько 0,5 млн. експонатів, що належать до Музейного фонду України.

маршруту «Гоголівські місця на Україні». Щорічно музей-заповідник відвідують близько 12,5 тис. туристів, динаміка приросту відвідувачів збільшується.

Туристичним брендом гостинності Полтавщини є Історико-культурний заповідник «Більськ» та етнофестиваль «Гелон-фест». Динаміка росту кількості відвідувачів давнього поселення росте з кожним роком. Якщо у 2018 році одночасно на території древнього міста гелонів під час етнофестивалю було 12 тис. осіб, то у 2019 році ця відмітка досягла близько 20 тис. осіб.

З метою збереження унікальної археологічної пам'ятки, вивчення та популяризації Більського городища реалізується проєкт «Розбудова музею під відкритим небом» (с. Більськ) з відтворенням об'єктів житлових, промислових поселень скіфської доби.

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України налічує 14 елементів, серед яких 3 належать до побуту Полтавської області, а саме:

- вишивка «білим по білому»;
- традиції рослинного килимарства Решетилівки;
- Опішнянська кераміка.

Щорічно організовуються міжнародні широкомасштабні культурно-мистецькі проєкти, найбільші з яких поетичний фестиваль «Meridian Poltava», фестиваль патріотичного документального кіно «КіноДок», фольклорний фестиваль «Калинове літо на Дніпрі», етнофестиваль «Гелон фест», форум театрів ляльок «Казковий дивограй».

У туристичній та санаторно-курортній сфері функціонує 79 закладів розміщення, 16 санаторно-курортних закладів та баз відпочинку, близько 220 закладів харчування та 74 агрооселі-садиби.

Курорти Полтавщини представлені санаторно-лікувальними закладами міста Миргород, зокрема чотирма санаторіями, які входять в об'єднання «Миргородкурорт» – це «Миргород», «Полтава», «Хорол» і «Березовий Гай». Вони розташовані на спільній парковій території на берегах р. Хорол в м. Миргороді на Полтавщині. Щорічно тут відпочиває більше 70 тис. осіб із 30 країн світу.

Проміжні висновки:

- в області проблемними залишаються питання щодо підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до структури економіки області та вимог регіонального ринку праці;
- в регіоні ефективно здійснюється реформування медичної галузі, в т.ч. первинної ланки та екстреної медицини;
- спостерігається позитивна динаміка зменшення захворюваностей на туберкульоз – в 1,2 рази (показник є нижчим ніж по Україні) та уповільнення епідемічного процесу захворюваностей на ВІЛ/СНІД, проте порівняно з 2014 роком є ріст кількості онкозахворювань на 3,4%;
- область має унікальну в Україні програму соціального захисту населення, що охоплює максимально усі категорії, які потребують

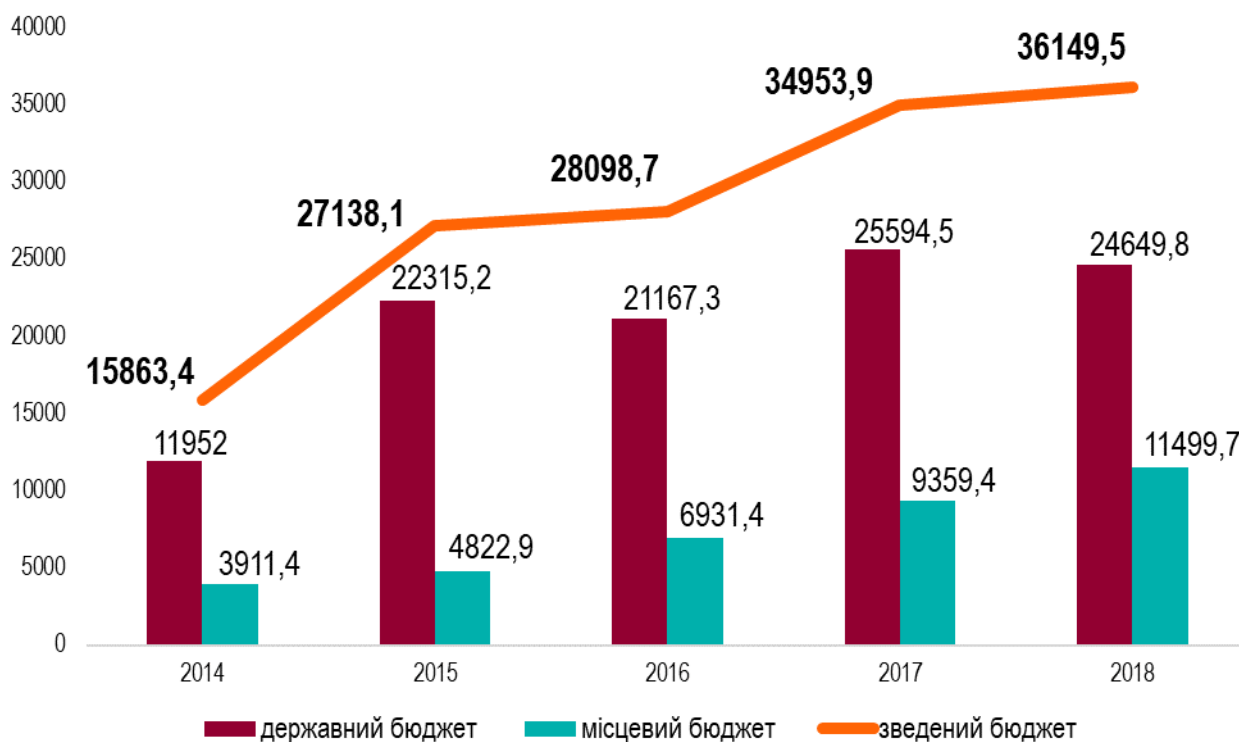
- допомоги та не дублює державних програм;
- самобутня, рідкісна культурна спадщина та історія області є підґрунтям для створення потужних культурно-туристичних осередків в регіоні.

Бюджет та його наповнення

Наповнення державного та місцевого бюджетів

Загальний обсяг надходжень до бюджетів усіх рівнів області за січень – серпень 2019 року становив 29288,6 млн грн, що на 33,8% (7388,1 млн грн) більше у порівнянні з відповідним періодом минулого року. До Державного бюджету мобілізовано 20911,0 млн грн, що більше на 42,6% (6249,7 млн грн) ніж за січень – серпень 2018 року, до місцевих бюджетів надійшло 8317,6 млн грн або на 15,9% (1138,4 млн грн) більше минулорічних показників відповідного періоду.

Протягом останніх років в області встановилась стала тенденція збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.

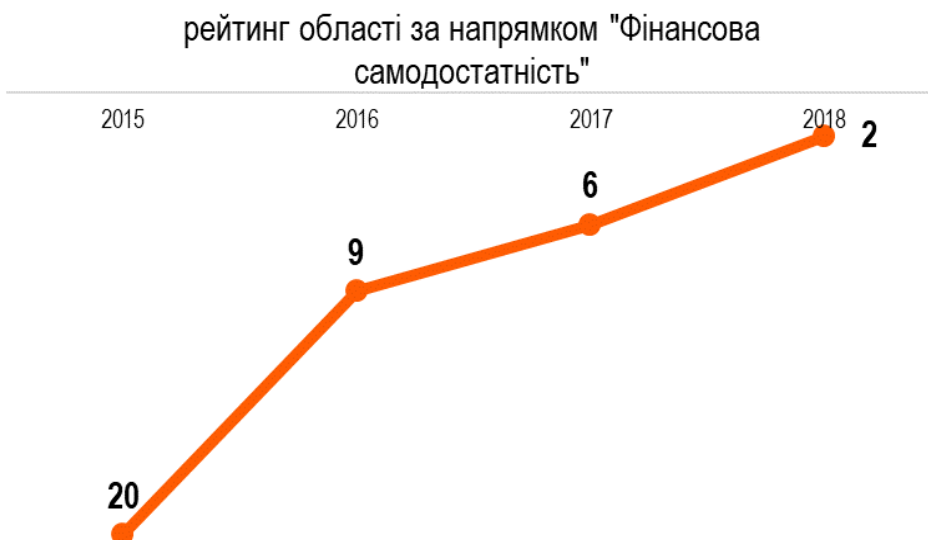
Бюджет	2015 у порівнянні з 2014		2016 у порівнянні з 2015		2017 у порівнянні з 2016		2018 у порівнянні з 2017	
	Обсяг зростання (зменшення) доходів, млн. грн	Динаміка зростання (зменшення) доходів, %	Обсяг зростання (зменшення) доходів, млн. грн	Динаміка зростання (зменшення) доходів, %	Обсяг зростання (зменшення) доходів, млн. грн	Динаміка зростання (зменшення) доходів, %	Обсяг зростання (зменшення) доходів, млн. грн	Динаміка зростання (зменшення) доходів, %
Зведений бюджет	11274,7	71,7	960,6	3,5	6855,2	24,4	1195,6	3,4
Державний бюджет	10363,2	86,7	-1147,9	-5,1	4427,2	20,9	-944,7	-3,7
Місцевий бюджет	911,5	23,3	2108,5	43,7	2428,0	35,0	2140,3	22,9

Завдяки впровадженню реформи децентралізації частка місцевих бюджетів у 2018 році порівняно з 2014 роком зросла з 24,7% до 31,8%.

Згідно з моніторингом соціально-економічного розвитку регіонів, складеного Мінрегіоном за січень – червень 2019 року, Полтавська область посідає 4 місце у рейтингу за напрямком «Фінансова самодостатність», що забезпечено показниками:

- темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до відповідного періоду попереднього року – 118,7% (8 місце);
- доходи місцевих бюджетів (без трансфертів), у розрахунку на одну особу населення – 4,1 тис. грн (4 місце);
- темп зростання (зменшення) податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанову) про зупинення провадження у справі, відсотків до початку року – 106,3% (6 місце).

За темпами зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів в 2018 році до відповідного періоду попереднього року Полтавська область займала перше місце в Україні серед регіонів та друге місце після м. Київ.

Область	Місце регіону за напрямком «Фінансова самодостатність»	Темпи росту фактичних надходжень загального фонду місцевих бюджетів за 2018 р. до 2017 р., % (без трансфертних платежів)	Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) за 2018р. у розрахунку на одиницю населення, тис. грн	Капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) за 2018 р. у розрахунку на одну особу населення, тис. грн	Темп зростання (зменшення) податкового боргу у 2018 р. за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанову) про зупинення провадження у справі, % до початку року
Україна*	-	121,9	6,3	2,0	112,6
Полтавська	2	128,8	7,6	2,3	109,6
Суміжні області					
Дніпропетровська	3	117,9	8,0	2,8	128,0
Київська	9	124,0	7,8	2,8	134,4
Кіровоградська	24	120,3	5,5	0,8	168,9
Сумська	11	121,1	5,4	0,9	109,4
Харківська	4	125,4	6,4	2,0	133,5
Черкаська	8	119,1	5,5	0,8	108,6
Чернігівська	19	121,1	5,3	0,9	138,4
Області, близькі по ВРП					
Львівська	12	123,7	5,7	2,1	136,8
Одеська	21	120,2	6,8	1,9	137,8

* без урахування тимчасово окупованої території

Надзвичайно актуальною, особливо в умовах впровадження реформи децентралізації, є проблема оптимізації видатків місцевих бюджетів, адже головне призначення місцевих бюджетів – це задоволення потреб соціально-економічного розвитку територій та регулювання розподілу доходів на місцях для забезпечення рівного доступу населення до бюджетних послуг. Зокрема, вкрай важливим є забезпечення росту капітальних видатків – видатків бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, структурної перебудови господарства, тобто тих видатків, що є фундаментом подальшого розвитку і спрямовані, у першу чергу, на розширення та відтворення капіталу.

Динаміка капітальних видатків місцевих бюджетів по Полтавській області (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення свідчить про тенденцію зростання, з випереджаючими майже у 2 рази темпами ніж по Україні. У 2018 році капітальні видатки на 1 особу по області у порівнянні з 2014 роком зросли у 11,5 разів, по Україні – у 6,7 разів.

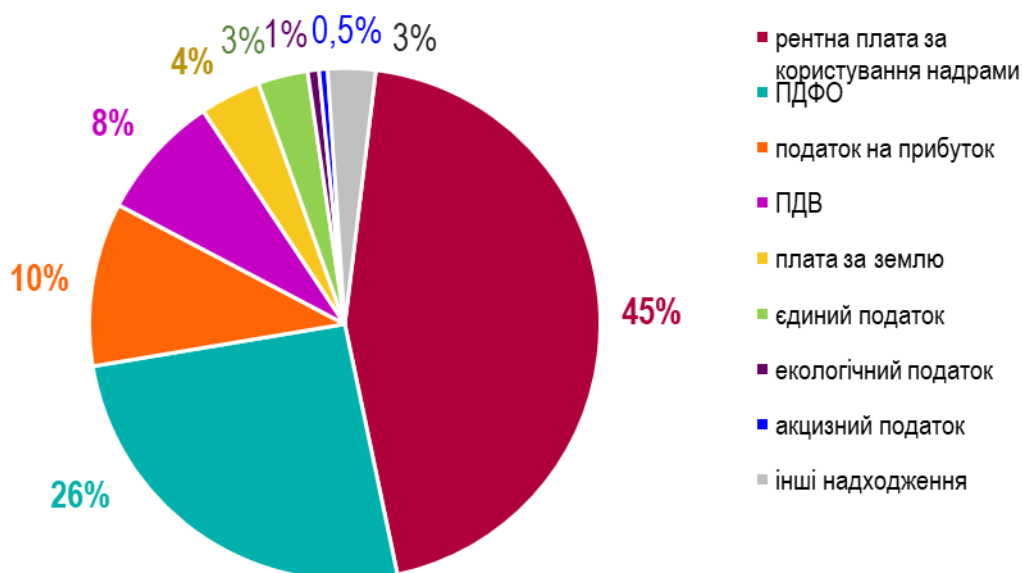
Область	Показник	2014	2015	2016	2017	2018
Полтавська область	Капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення, тис. грн	0,2	0,6	1,3	2,1	2,3
Україна		0,3	0,8	1,1	1,6	2,0

Структура податкових надходжень до бюджету

Станом на 01.09.2019 року до Зведеного бюджету Полтавської області по всіх податках і зборах надійшло 24771,4 млн грн, в тому числі по:

- рентній платі за користування надрами	11086,652 млн грн
- ПДФО	6357,558 млн грн
- податку на прибуток	2560,750 млн грн
- ПДВ	1971,268 млн грн
- платі за землю	955,141 млн грн
- єдиному податку	780,868 млн грн
- екологічному податку	176,385 млн грн
- акцизному податку	134,871 млн грн
- інших надходженнях	747,874 млн грн

Частка податків у загальному обсязі надходжень, %

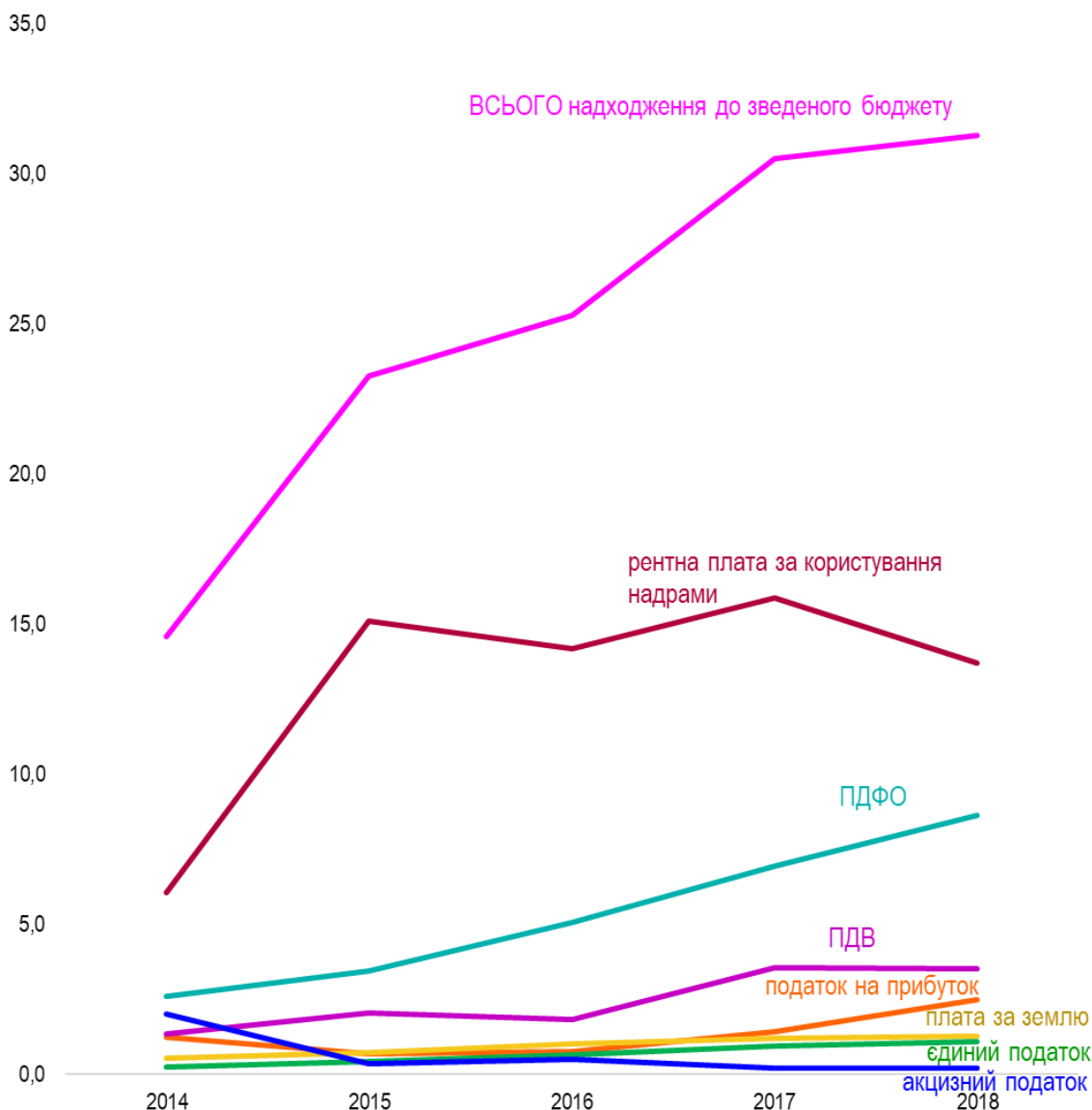

Показники податкових надходжень до Зведеного бюджету за 2015 – 2018 рр.

Показник	за 2014 рік	за 2015 рік	за 2016 рік	за 2017 рік	за 2018 рік
рентна плата за користування надрами, млн грн	6040,756	15095,560	14198,738	15884,969	13690,493
ПДФО, млн грн	2582,362	3452,468	5057,762	6945,606	8630,149
податок на прибуток, млн грн	1219,559	681,338	747,002	1426,810	2478,271
ПДВ, млн грн	1346,167	2056,248	2818,257	3551,835	3513,957
плата за землю, млн грн	546,282	701,898	1001,043	1188,233	1270,986
єдиний податок, млн грн	234,152	416,546	648,747	939,911	1090,325
екологічний податок, млн грн	262,665	122,207	109,735	166,624	195,118
акцизний податок, млн грн	1990,548	351,367	510,462	202,548	195,494
інші надходження, млн грн	373,059	408,113	205,029	203,764	247,707
ВСЬОГО надходження до зведеного бюджету, млн грн	14595,550	23285,745	25296,775	30510,300	31312,500

Динаміка податкових надходжень свідчить про їх стабільне зростання, зокрема, надходження по всіх податках і зборах у 2018 році зросли на 2,6% у порівнянні з 2017 роком, а порівняно з 2014 роком – у 2,1 рази. Найвагоміша складова податкових надходжень – рентна плата за користування надрами, яка в надходженнях за 2018 рік складає 44,6%, зросла у порівнянні з 2014 роком у 2,3 рази, проте, у порівнянні з 2017 роком зменшилась на 13,8% або 2194,476 млн грн внаслідок здійснення платниками у 2017 році авансової сплати в рахунок нарахувань 2018 року.

У порівнянні з 2014 роком суттєво збільшились надходження майже по всіх основних бюджетоутворюючих податках та зборах: податок на доходи фізичних осіб зріс у 3,3 рази, податок на прибуток – у 2 рази, ПДВ – у 2,6 разів, плата за землю – у 2,3 рази, єдиний податок – у 4,7 разів. При цьому, надходження по акцизному податку у 2018 році скоротились у 9,8 разів порівняно з 2014 роком, що пов'язано з відміною починаючи з 2015 року акцизного податку на роздрібну торгівлю паливом, сплату якого здійснювали всі автозаправні станції області.

Основним джерелом власних надходжень місцевих бюджетів області є податок на доходи фізичних осіб, який становить близько 53%. Другим за величиною джерелом доходів є місцеві податки, які становлять 21,4 %, з них податок на майно в частині плати за землю – 11,1 % та єдиний податок – 9,5 %.

Варто відзначити значне зростання частки рентної плати за користування надрами (з 1,1% у 2017 році до 7,3% у 2018 році) за рахунок змін в законодавстві щодо зарахування з 1 січня 2018 року до місцевих бюджетів 5 відсотків рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату.

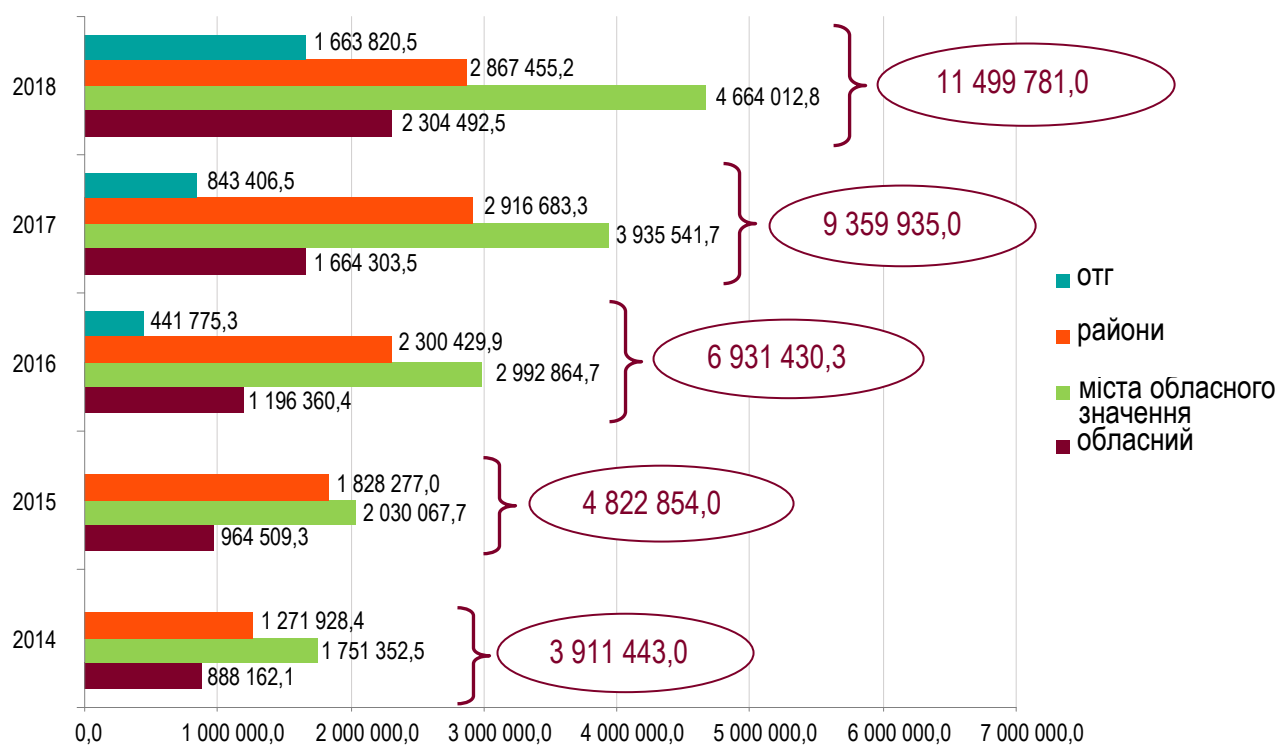
Обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу населення області за 2018 рік становить 8057,2 грн, що на 2139 грн або на 36,1 % більше 2017 року.

В області також спостерігаються значні відмінності між місцевими бюджетами з податкових надходжень у розрахунку на одного мешканця, максимальний та мінімальний показники відрізняються більш ніж в десять разів.

Максимальний рівень податкових надходжень у розрахунку на одну особу населення в 2018 році зафіксований по Сенчанській ОТГ Лохвицького району – 23733,7 грн, що у 3,3 рази вище від середньообласного показника (7292,8 грн), а мінімальний рівень – по Заворсклянській ОТГ Полтавського району – 2315,9 грн, що складає лише 31,8 % від середнього по області.

Деяке уявлення про рівномірність/нерівномірність розподілу бюджетних надходжень серед територій (міст обласного значення, районів та об'єднаних територіальних громад) дає їх порівняльна характеристика.

Розподіл доходів бюджету області серед територій у динаміці, тис. грн.

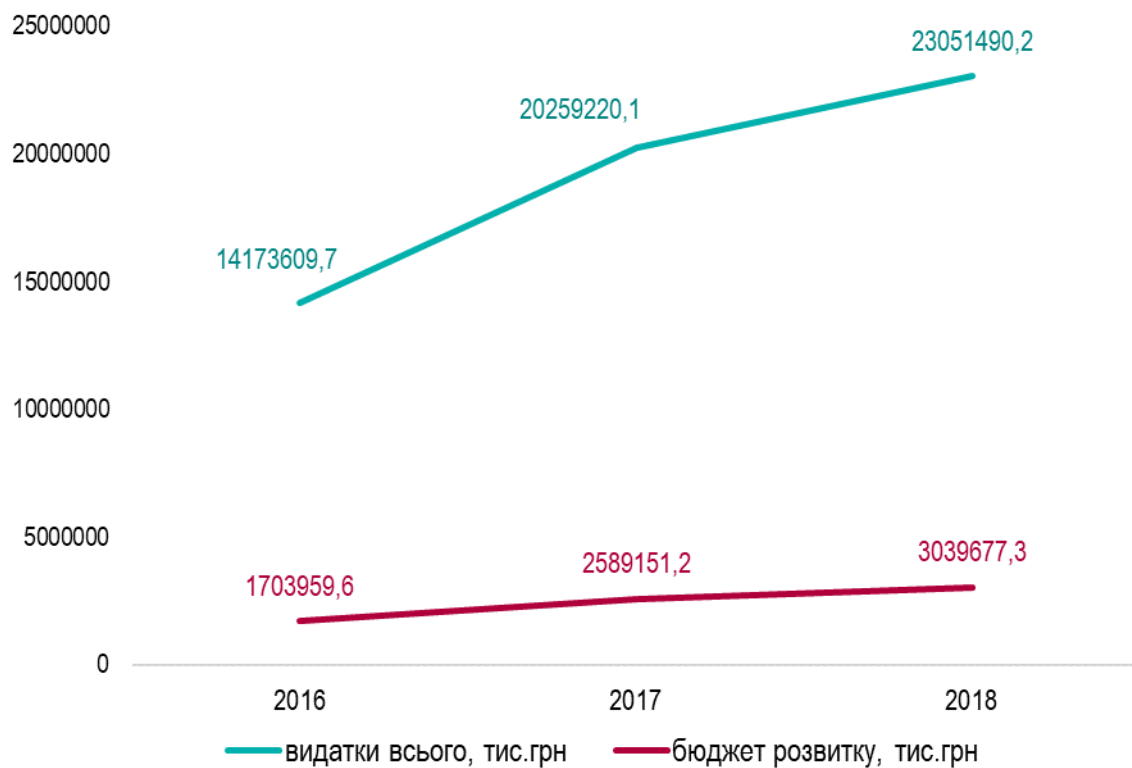

За останні 5 років пропорції бюджетного розподілу серед територій області дещо змінилися. Якщо в 2014 році власні надходження до бюджетів 5 міст обласного значення перевищували надходження до бюджетів 25 районів на 37,7 %, то в 2018 році бюджети 6 міст обласного значення отримали доходів лише на 2,9 % більше порівняно з доходами бюджетів 25 районів та 39 об'єднаних територіальних громад області.

Важливою складовою соціально-економічного розвитку відповідної території є надходження до бюджету розвитку.

На сьогодні його роль є недостатньою, щоб мати вплив на динаміку економічних процесів в регіоні. В 2018 році частка бюджету розвитку в доходах бюджету Полтавської області не перевищувала 5 %. Однак, видатки бюджету розвитку, створеного за рахунок відповідних доходів, передачі із загального фонду до спеціального фонду бюджету та трансфертів з Державного бюджету, збільшилися за період 2016 – 2018 років на 1335717,7 тис. грн, тобто на 78,4 %. Також зростає питома вага бюджету розвитку до загального обсягу видатків бюджету: в 2016 році питома вага бюджету розвитку становила 12,0 %, у 2017 році – 12,8 %, в 2018 році – 13,2 %.

Динаміка видатків бюджету розвитку Полтавської області

В умовах децентралізації все більшої уваги приділяється наповненню бюджетів об'єднаних територіальних громад.

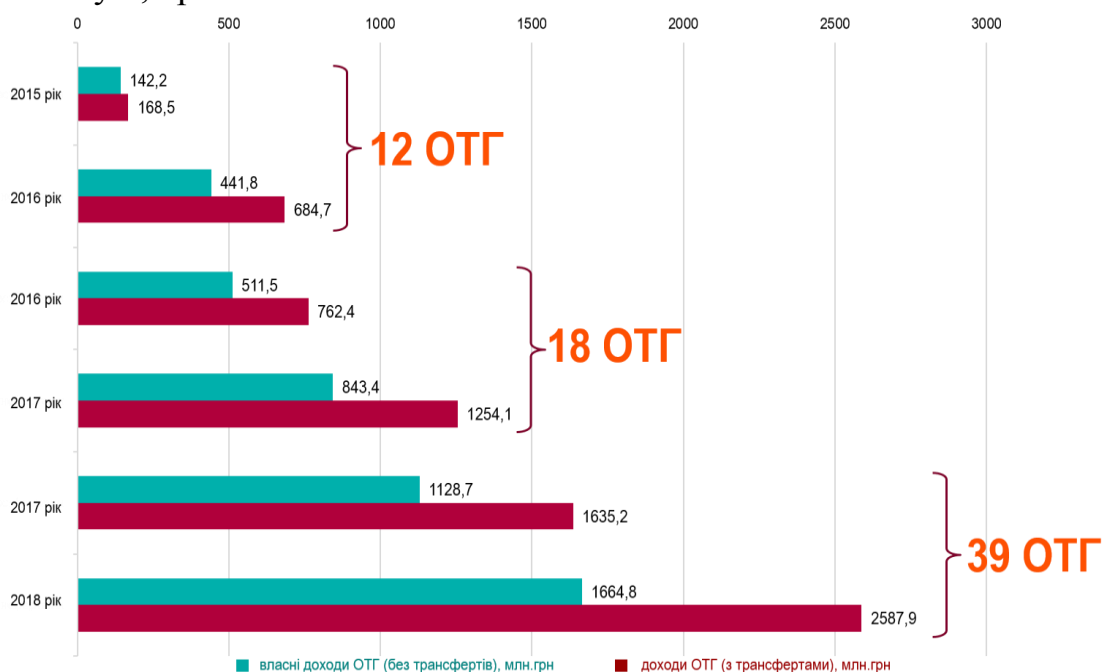
Станом на 01.09.2019 року доходи (надходження до загального та спеціального фондів, з трансфертами) 45 ОТГ, які перебувають на прямих міжбюджетних відносинах, склали 2100,8 млн. грн, що на 21,0% або 364,5 млн. грн більше у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року (1736,3 млн. грн). Власні надходження 45 громад (до загального та спеціального фондів, без трансфертів) зросли на 26,6% або 298,6 млн. грн (на 01.09.2019 року – 1419,6 млн. грн, на 01.09.2018 року – 1121,0 млн. грн).

№ з/п	ОТГ	Доходи ОТГ (з трансфертами) на 01.09.19р., млн грн	Доходи ОТГ (з трансфертами) на 01.09.18р., млн грн	Темп росту, %	Власні доходи ОТГ (без трансфертів) на 01.09.19р., млн грн	Власні доходи ОТГ (без трансфертів) на 01.09.18р., млн грн	Темп росту, %
1	Білоцерківська	32,775	29,395	11,5	20,230	18,662	8,4
2	Великобагачанська	54,250	50,829	6,7	33,140	27,911	18,7
3	Рокитянська	13,301	12,683	4,9	7,836	7,434	5,4
4	Гадяцька	101,869	82,116	24,1	73,288	64,670	13,3
5	Краснолуцька	30,292	10,600	185,8	22,153	8,814	151,3
6	Петрівсько-Роменська	31,259	33,612	-7,0	19,623	22,970	-14,6
7	Сергіївська	28,528	23,553	21,1	20,230	15,983	26,6
8	Глобинська	123,865	113,083	9,5	91,510	81,612	12,1
9	Гребінківська	78,167	70,799	10,4	53,413	46,973	13,7
10	Опішнянська	47,145	10,986	329,1	39,412	10,986	258,7
11	Ланнівська	33,248	26,833	23,9	20,804	17,346	19,9
12	Бутенківська	31,076	23,561	31,9	18,846	12,671	48,7
13	Козельщинська	78,656	58,858	33,6	54,239	36,780	47,5
14	Новогалещинська	21,292	15,399	38,3	12,477	7,301	70,9
15	Недогарківська	16,453	15,288	7,6	7,824	7,091	10,3
16	Новознам'янська	19,637	17,748	10,6	9,894	8,814	12,3
17	Омельницька	26,746	25,810	3,6	15,428	14,331	7,7
18	Піщанська	34,195	32,541	5,1	20,573	18,062	13,9
19	Пришибська	29,272	33,611	-12,9	22,273	21,532	3,4
20	Лохвицька	79,810	63,927	24,8	60,221	42,654	41,2
21	Сенчанська	74,818	51,222	46,1	67,995	44,420	53,1
22	Засульська	82,688	82,012	0,8	46,791	41,047	14,0
23	Машівська	51,384	44,816	14,7	35,381	30,440	16,2
24	Михайлівська	52,291	49,424	5,8	37,456	34,788	7,7
25	Великосорочинська	19,050	17,874	6,6	10,831	8,541	26,8
26	Драбинівська	40,659	37,635	8,0	28,443	26,857	5,9
27	Нехворощанська	47,094	40,175	17,2	35,112	28,229	24,4
28	Новосанжарська	67,060	36,270	84,9	47,286	19,782	139,0
29	Малоперещепинська	22,929	22,389	2,4	11,250	11,836	-5,0

30	Руденківська	24,201	17,892	35,3	11,022	8,572	28,6
31	Пирятинська	99,639	122,357	-18,6	68,115	88,074	-22,7
32	Заворсклянська	12,875	11,605	10,9	5,294	4,595	15,2
33	Коломацька	38,133	8,239	362,8	32,638	7,604	329,2
34	Мачухівська	39,415	37,112	6,2	23,840	20,872	14,2
35	Терешківська	36,000	11,575	211,0	24,058	7,101	238,8
36	Щербанівська	91,226	73,619	23,9	65,734	48,344	36,0
37	Решетилівська	71,754	56,569	26,8	49,063	36,362	34,9
38	Оболонська	15,001	12,626	18,8	6,790	5,372	26,4
39	Семенівська	62,608	58,317	7,4	38,035	32,291	17,8
40	Клепачівська	18,037	15,052	19,8	9,481	7,471	26,9
41	Новоаврамівська	12,701	12,185	4,2	6,449	6,128	5,2
42	Покровськобагачанська	15,644	13,891	12,6	8,961	7,726	16,0
43	Чорнухинська	52,540	15,451	240,0	33,697	15,311	120,1
44	Скороходівська	27,382	27,734	-1,3	16,254	15,291	6,3
45	Шишацька	113,869	109,066	4,4	76,238	71,358	6,8
	ВСЬОГО	2100,834	1736,339	21,0	1419,628	1121,009	26,6

Загалом, кількість ОТГ, що перейшли на прями міжбюджетні відносини з початку впровадження реформи місцевого самоврядування, зросла майже у 4 рази: на 01.01.2019 року – 45 ОТГ, на 01.01.2018 року – 39 ОТГ, на 01.01.2017 року – 18 ОТГ, на 01.01.2016 року – 12 ОТГ.

Динаміка росту доходів громад, що перебували на прямих міжбюджетних відносинах, у період 2016 – 2018 років, теж свідчить про їх зростання. Так, зокрема, доходи (з врахуванням трансфертів) по 12 ОТГ у 2016 році зросли порівняно з 2015 роком у 4,1 рази; по 18 ОТГ у 2017 році порівняно з 2016 роком зросли в 1,6 разів; по 39 ОТГ у 2018 році порівняно з 2017 роком – у 1,6 разів. Відповідно динаміка росту власних доходів становить по 12 ОТГ – у 3,1 рази, по 18 ОТГ – у 1,6 разів, по 39 ОТГ – у 1,5 разів.

Стосовно окремих громад, то їх доходи зросли від 2, а подекуди й до 8 разів.

Для прикладу, в Семенівській ОТГ доходи (з трансфертами) у 2018 році у порівнянні з 2017 зросли на 74,7%, у Пирятинській – на 49,5%, в Сенчанській ОТГ – у 8,4 рази, в Мачухівській, Драбинівській, Рокитянській, Великобагачанській, Нехворощанській громадах – від 4 до 5 разів, та й в решті новостворених громад області перший рік бюджетної децентралізації засвідчив ріст доходів від 2 до 3 разів.

За результатами оцінки фінансової спроможності 806 ОТГ України, проведеної Мінрегіоном, за I півріччя 2019 року 14 ОТГ Полтавщини ввійшли в двадцятку лідерів з фінансової спроможності:

- в групі з чисельністю населення від 10 до 15 тис. в числі лідерів – Глобинська ОТГ (5 місце), Шишацька ОТГ (7 місце), Щербанівська ОТГ (8 місце), Лохвицька ОТГ (11 місце), Гребінківська ОТГ (14 місце).
- в групі з чисельністю населення від 5 до 10 тис. в числі лідерів – Опішнянська ОТГ (14 місце), Михайлівська ОТГ (16 місце), Машівська ОТГ (20 місце).
- в групі з чисельністю населення менше 5 тис. в числі лідерів – Драбинівська ОТГ (3 місце), Сенчанська ОТГ (5 місце), Краснолуцька ОТГ (8 місце), Коломацька ОТГ (13 місце), Ланнівська ОТГ (15 місце).
- в групі міст обласного значення Гадяцька ОТГ, створена у 2018 році, посідає 18 місце.

Проміжні висновки:

- бюджетна децентралізація значно покращила фінансову спроможність місцевих бюджетів, доходи яких за період з 2015 по 2018 рік збільшилися в 2,4 рази;
- основним джерелом власних податкових надходжень бюджету Полтавської області є податок на доходи фізичних осіб, який становить близько 53%;
- у видатковій частині існує диспропорція між поточними та капітальними видатками: за останні 3 роки співвідношення капітальних і поточних видатків склало в середньому 1:7.

4. АНАЛІЗ СИЛЬНИХ СТОРІН, МОЖЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ, СЛАБКИХ СТОРІН ТА ЗАГРОЗ РОЗВИТКУ ОБЛАСТІ (SWOT-АНАЛІЗ)

4.1. Результати SWOT-аналізу Полтавської області

SWOT – аналіз Полтавської області області проведено на засіданнях робочої групи, з урахуванням стану та тенденцій розвитку регіону, матеріалів соціально-економічного аналізу стану області, а також пропозицій, наданих членами робочої групи з розроблення Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2027 року.

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>1. Розвинута інфраструктура медичних послуг медично-санітарної допомоги. (первинної, вторинної та третинної), високий рівень забезпеченості ЦПМСД лікувально-діагностичним обладнанням та автотранспортом. Кількість амбулаторій ЗПСМ за останні 6 років зростає на 54%. Відсоток населення, охопленого наглядом сімейних лікарів, збільшився майже на 20% та становить 97,8%. Близько 80% населення області підписали декларації з лікарями первинної ланки про надання медичної допомоги. До системи eHealth підключені всі центри ПМСД: 34 центри - до МІС Helsi, 1 – до МІС «Поліклініка без черг». Укомплектованість комп'ютерами центрів ПМСД та підключення до мережі Інтернет становить 100%, а амбулаторій ЗПСМ – майже 100%.</p>	<p>1. Недостатній рівень матеріально-технічної бази професійних (професійно-технічних) закладів освіти. Матеріально-технічна база переважної більшості закладів професійної (професійно-технічної) освіти не відповідає сучасним вимогам, що негативно впливає на організацію навчально-виробничого процесу та якість підготовки кваліфікованих робітників. Крім того, організація навчально-виробничого процесу ускладнюється нестачею сучасних кабінетів, майстерень та лабораторій, застарілим обладнанням та устаткуванням.</p>
<p>2. Наявність в області розгалуженої мережі закладів спеціалізованої медичної освіти з підготовки та перепідготовки кадрів для медичної галузі. На території області успішно працюють наступні навчальні заклади: Українська медична стоматологічна академія, Полтавський базовий медичний коледж, Кременчуцький медичний коледж,</p>	<p>2. Відсутність якісного туристичного продукту, його промоції, низький рівень розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму. За кількістю туристів, обслугованих у 2018 році область займає 23 місце в Україні, а за рівнем доходу від надання туристичних послуг – 19 місце (0,03% в загальноукраїнських показниках). У 2018 році в області налічувалось лише</p>

<p>Лохвицьке медичне училище, Лубенське медичне училище. В області, єдиній на Україні, створена трьох-рівнева мережа з 26 тренінгових класів і 6 міжрайонних тренінгових центрів в Центрах ПМСД та відкритий обласний тренінговий центр в Полтавській обласній клінічній лікарні ім. М.В.Скліфосовського.</p> <p>Тренінговим навчанням у міжрайонних тренінгових центрах охоплено біля 80% лікарів первинної ланки та 50% середнього медперсоналу первинного рівня надання медичної допомоги.</p>	<p>31 заклад (готель, мотель) для розміщення осіб на 2292 місць. Протягом року в цих закладах перебували 153,0 тис. осіб.</p>
<p>3. Наявність розгалуженої мережі освітніх закладів. Відпрацьовані взаємозв'язки між рівнями освітніх закладів (середня/технічна/вища освіта).</p> <p>У Полтавській області протягом останніх років охоплення дітей віком від 3 до 6 (7) років дошкільною освітою стало і складає 92,0%, в області діє 635 дошкільних навчальних заклади, в тому числі 438 або 69% у сільській місцевості. За результатами моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування в галузі освіти за кількістю опорних закладів освіти Полтавська область посідає 4-е місце в Україні.</p>	<p>3. Невідповідність матеріально-технічної бази установ культури і мистецтва сучасним вимогам. Дефіцит умов для розвитку творчих здібностей, проведення дозвілля.</p> <p>Із 807 клубних закладів 318 потребують капітального ремонту, 54 – знаходяться в аварійному стані; 40 % закладів в осінньо-зимовий період не опалюються; дефіцит умов для розвитку творчих здібностей, проведення дозвілля. 65% закладів потребують сценічного одягу, поновлення та придбання костюмів для учасників аматорських колективів, оснащення обладнанням та інвентарем, декораціями.</p>
<p>4. Затребуваність населення області у професійній (професійно-технічній) освіті.</p> <p>Сьогодні Полтавщина в десятці лідерів України за кількістю осіб, які здобувають робітничу кваліфікацію. Кількість учнів, слухачів у розрахунку на 10 тис. населення по області становить 70 осіб, по Україні – 60.</p> <p>Середній показник працевлаштування випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти по області у порівнянні з 2016 роком зріс з 76% до 82,0%. За даними 2018 року він на 3,5% вищий, ніж по Україні (78,5 %).</p>	<p>4. Висока ресурсоємність та енергоємність видобувних галузей та низький рівень валової доданої вартості в цих галузях.</p> <p>Гірничодобувна та нафтовидобувна галузі виробляють продукцію проміжного споживання (сировину, матеріали та енергетичні ресурси), яка має високу енерго- і матеріаломісткість.</p>

<p>5. Полтавщина має потужну ресурсну базу, сприятливі кліматичні умови та велику кількість продуктивних сільськогосподарських земель.</p> <p>Область є лідером з видобутку вуглеводневої сировини: 12% нафти, 40% газу та 61% газового конденсату від загальноукраїнських обсягів, а питома вага нафтогазовидобувного комплексу в структурі промислового виробництва області становить близько 23 %.</p> <p>Земельний фонд Полтавської області складає 2875 тис. га, з з них – 1772,2 тис. га – рілля. Чорноземи складають понад 92% площі орних земель і 84% всіх сільсько-господарських угідь. Чорноземні ґрунти у повній мірі забезпечені поживними речовинами, мікро- та макроелементами, що визначають родючість ґрунту. За показником вмісту гумусу в ґрунті (2,5-4,5%) Полтавщина займає пріоритетне місце серед інших регіонів України.</p>	<p>5. Експортозалежність добувної галузі.</p> <p>Майже 90% продукції гірничодобувної галузі експортується до Китаю, Євросоюзу та інших країн світу. Зниження світових цін на метал негативно позначається на обсягах видобутку в цій галузі, складова якої у регіональному обсязі ВДВ становить більше 35%.</p>
<p>6. Наявність потужного промислового потенціалу на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-енергетичного комплексу.</p> <p>Питома вага обсягу реалізованої промислової продукції області в загальноукраїнських обсягах становить 7-8%, і це - 5 місце серед інших регіонів. В області виробляється понад 30% рухомого залізничного складу по Україні, високотехнологічна військова автомобільна техніка, діють два гірничозбагачувальні комбінати, а також підприємства нафтогазового комплексу, з якими співпрацює значна кількість підприємств і організацій, задіяних в обслуговуванні галузі. В промисловому виробництві зосереджено близько 1300 підприємств різних форм власності.</p>	<p>6. Зношене та морально застаріле обладнання промислових підприємств.</p> <p>Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств складає 8,9%, по Україні –14,3%, частка області в загальноукраїнському обсязі витрат на виконання наукових досліджень становить лише 0,5%</p>
<p>7. Вигідне географічне та логістичне розташування з наявним</p>	<p>7. Значна складова сировинної продукції без переробки в загальних</p>

<p>транспортним зв'язком для вантажних та пасажирських перевезень з країнами світу. Розташування між трьома урбаністичними зонами: Київ, Харків та Дніпро-Запоріжжя, вихід до р. Дніпро. По території області проходять два міжнародних автомобільних шляхи М-03 та М-22, автомагістраль Е-40, залізничний транспорт, міжнародний Аеропорт «Полтава», річковий порт у м. Кременчуці. По території області проходять магістралі 4-х трубопроводів та 2-х нафтопроводів.</p>	<p>обсягах експорту продукції. Питома вага мінеральної продукції в загальних обсягах експорту області становить 58,6%.</p>
<p>8. Розвинутий агропромисловий комплекс, сформований на базі тваринництва та рослинництва, в тому числі органічного виробництва; наявність значної кількості інвестиційних проєктів. За обсягом виробництва сільськогосподарської продукції Полтавщина займає 3 місце, в розрахунку на одну особу – 4 місце, за кількістю поголів'я ВРХ і корів в сільськогосподарських підприємствах область стабільно утримує 1 місце, по поголів'ю свиней – 5. По виробництву молока в сільськогосподарських підприємствах область також займає 1 місце серед регіонів України - 14,4 % валового надою в державі. В 2018 році аграріями зібрано рекордний урожай зернових культур – 6,4 млн. тонн (1 місце в державі), всіма категоріями господарств вирощено майже 9 % від загальнодержавного обсягу зернових культур, 11 % – цукрових буряків, 9 % – сої, 7 % – соняшнику.</p>	<p>8. Негативний вплив на довкілля підприємств добувної та нафтогазової промисловості.</p>
<p>9. Досвід впровадження обласного механізму відшкодування частини вартості путівки дитячим закладам за надані послуги з оздоровлення та відпочинку дітей У сфері оздоровлення та відпочинку</p>	<p>9. Низька якість транспортної інфраструктури. Висока зношеність автомобільних доріг: понад 80% місцевих доріг потребують капітального ремонту, 18% - поточного середнього, вздовж 70% автошляхів не</p>

<p>дітей постійно відбувається збільшення кількості дітей, які отримують якісні послуги з оздоровлення та відпочинку, до 54%, з яких 50% (більш ніж 30 тисяч дітей щорічно) це діти, які забезпечуються оздоровленням в позаміських дитячих закладах оздоровлення та відпочинку шляхом підвищення спроможності сімей в оздоровленні дітей, у тому числі через механізм зменшення суми батьківської оплати путівок за такі послуг. З 2016 року запроваджено інноваційний механізм відшкодування батькам частини вартості путівок до дитячих закладів оздоровлення. Батьківська оплата сягає лише 13,5%.</p>	<p>вистачає дорожньої розмітки та знаків. Недостатнє ресурсне забезпечення заходів по утриманню та збереженню доріг.</p>
<p>10. Проведення активної просвітницької роботи та підтримка заходів з енергоефективності. У 2018 році частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні до загальної потужності котелень складає 14,6 %, тоді як у 2014 році – 0,7 %, тобто ріст майже у 21 рази. По Україні у 2018 році частка сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива складає 14,2 %, ріст порівняно з 2014 роком – у 6,8 разів. На території області розташовано сім малих гідроелектростанцій (на річках Псьол та Ворскла). За 2014-2018 роки частка відновлюваної енергії у виробництві електроенергії області збільшилась на 4,5 % (з 0,5 % до 1,46 %).</p>	<p>10. Невелика кількість продукції, що відповідає стандартам якості ЄС. Для підприємств-експортерів існує проблема необхідності проходження дублюючих (повторних) процедур оцінки відповідності їх продукції в ЄС. Відповідно Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів, яка охоплює 27 секторів промислової продукції. Торгівля товарами між Україною та ЄС (а також Швейцарією, Норвегією, Ісландією, Ліхтенштейном) в охоплених цією Угодою секторах буде здійснюватися на тих самих умовах, що застосовуються у торгівлі товарами між державами-членами ЄС. А отже експортерам необхідно сертифікувати власну продукцію згідно вимог до товарів в ЄС.</p>
<p>11. Значна роль суб'єктів малого і середнього підприємництва Полтавської області у забезпеченні соціально-економічного розвитку області, в тому числі у сфері зайнятості.</p>	<p>11. Значна частина територій області має високий рівень екологічного навантаження. Деградація земель. Руйнування берегів Кременчуцького водосховища. У 2018 році з 25 регіонів України</p>

<p>Обсяг реалізованої продукції (товарів і послуг) малими та середніми підприємствами становить 56% у загальному обсязі, а 74,8% усіх найманих осіб у секторі малого і середнього підприємництва.</p>	<p>Полтавська область посіла 9 місце за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами. Протяжність берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області становить 155км, з яких 44 км піддані водній абразії. Безповоротна втрата земель за рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії</p>
<p>12. Досвід міжмуніципального співробітництва для розвитку територіальних громад. Полтавська область є загальнонаціональним лідером за кількістю укладених угод з міжмуніципального співробітництва – із 486 угод, зареєстрованих станом на 28.10.2019 року по Україні, 105 або 21,6% діють у Полтавській області. До участі в реалізації угод залучено 253 місцеві ради, тобто понад 50% від всієї кількості місцевих рад області беруть участь у реалізації проєктів шляхом використання механізму ММС. Крім цього, область має унікальну практику укладання міжрайонних та міжобласних угод про співробітництво територіальних громад.</p>	<p>12. Недостатньо розвинена система поводження з твердими побутовими відходами, рівень екологічної свідомості населення. У Полтавській області щорічно утворюється близько 1,7 млн.м3 ТПВ, налічується 570 організованих місць видалення відходів, з яких тільки 8 мають статус полігонів, а 337 є несанкціонованими. Більшість місць видалення відходів експлуатуються без необхідного інженерного забезпечення та моніторингових досліджень їх впливу на довкілля. Схеми санітарної очистки в більшості населених пунктів потребують оновлення. Охоплення населення області послугою зі збору твердих побутових відходів 77%.</p>
<p>13. Наявність розвиненої мережі лікувальних та санаторно-курортних закладів, в тому числі національного рівня. На базі унікальних родовищ мінеральних вод, які є в регіоні, сформовані санаторно-курортні та оздоровчі заклади, розташовані у Великобагачанському, Зіньківському, Новосанжарському та Миргородському районах. Найвідоміші: санаторно-курортний комплекс «Миргород», що має оздоровниці вищого рівня акредитації, Медичний центр Національної гвардії «Нові Санжари», який надає послуги з рухової реабілітації.</p>	<p>13. Низький рівень доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури. Незадовільне забезпечення інклюзивності інформаційного простору. За попередньою оцінкою фахівців УТОГ та асоціації «Спілка перекладачів жестової мови» близько 10% населення області складають особи з порушеннями слуху, включно з порушеннями, що спричинено віковими змінами. Стійка демографічна тенденція старіння населення за прогнозними показниками спричинить зростання осіб з</p>

	<p>порушеннями слуху та зору. Це вимагає зусиль для забезпечення їх доступу до інформації, особливо пов'язаної з реалізацію громадянських прав, а також врахування їх потреб у просторовому та транспортному плануванні в аспекті інформаційного супроводу (наприклад, адресні позначки та міська навігація).</p>
<p>14. Наявність ресурсної бази та потенціалу щодо використання продукції на основі бішофіту. Полтавська область є єдиним регіоном в Україні, де з 1992 року видобувається бішофіт. Поклади розташовані на глибини 2,5 км і це найглибше залягання бішофіту у світі, що обумовлює його широкі біологічні та реабілітаційні ефекти. В області працюють підприємства з виробництва продукції на основі бішофіту, яка застосовується в медицині (стоматологія, реабілітація та лікування), косметології, гірничодобувній галузі, сільському господарстві. Найбільшими споживачами продукції на основі бішофіту є підприємства гірничодобувної галузі. Значний потенціал для використання має галузь з видобутку вуглеводнів, а також санаторно-курортні заклади.</p>	<p>14. Недостатність врахування гендерної складової при розробці та впровадженні планів та програм. На обласному рівні розроблено 3 документи щодо впровадження гендерної політики в регіоні. При цьому, процес гендерно орієнтованого бюджетування та питання рівності і недискримінації мусять бути обов'язковим складником всіх програмних документів, в тому числі громад.</p>
	<p>15. Низький рівень охоплення території області високошвидкісним інтернет-зв'язком, ускладнений перехід для надання населенню е-послуг в сільській місцевості, слабка ресурсна база та відсутні фахівці. Показник підключень об'єктів соціальної сфери області до високошвидкісного інтернету становить 66,1%.</p>
	<p>16. Обмежений доступ населення до локального інформаційного контенту. Недостатній рівень розвитку інфраструктури місцевого мовлення. Покриття території Полтавської області</p>

	<p>цифровим сигналом складає 75 %. Зони, де прийом цифрового телебачення несталий або відсутній, є у Карлівському, Чорнухинському, Семенівському, Новосанжарському, Котелевському, Миргородському, Пирятинському, Оржицькому, Глобинському, Великобагачанському районах, а це – 41 % території області. У населення сільської місцевості практично відсутній доступ до місцевих телеканалів, в зв'язку з відключенням аналогового телевізійного сигналу, зменшуються тиражі друкованих періодичних видань. В області відсутні потужні регіональні медіа-компанії, здатні забезпечити населення на всій території якісним інформаційним контентом.</p>
	<p>17. Відсутність належної системи реагування на надзвичайні ситуації, незадовільний стан захисних споруд.</p> <p>Кількість радіоточок на Полтавщині за останні 10 років зменшилася з 200 000 до 28 000, що не задовольняє сучасні потреби цивільної оборони та забезпечення оперативного інформування населення про надзвичайні ситуації.</p> <p>Частка кількості захисних споруд по області, готових до використання, становить лише 8,2%, обмежено готових – 50,4%, решта – 41,4% або 577 споруд не готові до використання.</p>
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<p>1. Завершення адміністративно-територіальної реформи, створення одиниць субрегіонального та базового рівня з передачею відповідних фінансових ресурсів та повноважень.</p>	<p>1. Посилення зміни клімату, що може спричинити надзвичайні ситуації природного характеру.</p>
<p>2. Посилення позицій України у світовій спільноті та збільшення міжнародної технічної допомоги.</p>	<p>2. Погіршення демографічної ситуації в країні.</p>
<p>3. Проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх</p>	<p>3. Зростання трудової міграції і відтік трудових ресурсів.</p>

інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів.	
4. Випередження обсягів попиту на органічну продукцію над пропозицією на міжнародних ринках.	4. Чутливість продукції та сировини до зовнішніх чинників та кон'юнктури зовнішніх ринків.
5. Адаптація національної системи технічних стандартів і правил до вимог ЄС.	5. Відсутність державної стратегії розвитку промисловості.
6. Активна державна політика з підтримки малого та середнього бізнесу.	6. Коливання та зростання цін на енергоносії.
7. Смарт-держава: розвиток електронних адміністративних послуг. Розвиток мережі публічних сервісів та послуг.	7. Політична нестабільність у державі, що спричинить відтік іноземних інвестицій.
8. Проведення послідовної державної політики по впровадженню енергоефективності, розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури, переходу на 100% відновлювальні джерела енергії.	8. Ризик виникнення техногенних катастроф, в т.ч. на річці Дніпро, що може призвести до погіршення екологічної ситуації.
9. Зростання зацікавленості населення України у внутрішньому туризмі (курортно-рекреаційному, екологічному та сільському зеленому туризмі).	9. Небезпека збільшення кількості аварій через зношеність мереж магістральних трубопроводів.
10. Міжнародні зобов'язання та вимоги національного законодавства щодо забезпечення принципу гендерної рівності, у тому числі широкі повноваження органів місцевого самоврядування у реалізації цих принципів.	

4.2. SWOT-матриця Полтавської області

SWOT-матриця є важливим елементом визначення конкурентних переваг області, оскільки дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами. Суцільна лінія символізує сильний взаємозв'язок, пунктирна – слабкий. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

Якщо сильна сторона підкріплюється можливістю, а загроза не нівелює цю сильну сторону, то така сильна сторона є найбільш важливою для області.

Порівняльні переваги

Підтримують

СИЛЬНІ СТОРОНИ	МОЖЛИВОСТІ
Розвинута інфраструктура медичних послуг медично-санітарної допомоги. (первинної, вторинної та третинної), високий рівень забезпеченості ЦПМСД лікувально-діагностичним обладнанням та автотранспортом.	Завершення адміністративно-територіальної реформи, створення одиниць субрегіонального та базового рівня з передачею відповідних фінансових ресурсів та повноважень.
Значна роль суб'єктів малого і середнього підприємництва Полтавської області у забезпеченні соціально-економічного розвитку області, в тому числі у сфері зайнятості.	Посилення позицій України у світовій спільноті та збільшення міжнародної технічної допомоги
Наявність розгалуженої мережі освітніх закладів. Відпрацьовані взаємозв'язки між рівнями освітніх закладів (середня/технічна/вища освіта).	Проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів
Наявність ресурсної бази та потенціалу щодо використання продукції на основі бішофіту.	Випередження обсягів попиту на органічну продукцію над пропозицією на міжнародних ринках.
Полтавщина має потужну ресурсну базу, сприятливі кліматичні умови та велику кількість продуктивних сільськогосподарських земель.	Адаптація національної системи технічних стандартів і правил до вимог ЄС.
Наявність потужного промислового потенціалу на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-енергетичного комплексу.	Активна державна політика з підтримки малого та середнього бізнесу.
Вигідне географічне та логістичне розташування з наявним транспортним зв'язком для вантажних та пасажирських перевезень з країнами світу.	Смарт-держава: розвиток електронних адміністративних послуг. Розвиток мережі публічних сервісів та послуг
Розвинутий агропромисловий комплекс, сформований на базі тваринництва та рослинництва, в тому числі органічного виробництва; наявність значної кількості інвестиційних проєктів.	Проведення послідовної державної політики по впровадженню енергоефективності, розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури, переходу на 100% відновлювальні джерела енергії.
Досвід впровадження обласного механізму відшкодування частини вартості путівки дитячим закладам за надані послуги з оздоровлення та відпочинку дітей	Зростання зацікавленості населення України у внутрішньому туризмі (курортно-рекреаційному, екологічному та сільському зеленому туризмі).
Проведення активної просвітницької роботи та підтримка заходів з енергоефективності.	Міжнародні зобов'язання та вимоги національного законодавства щодо забезпечення принципу гендерної рівності, у тому числі широкі повноваження органів місцевого самоврядування у реалізації цих принципів.
Наявність в області розгалуженої мережі закладів спеціалізованої медичної освіти з підготовки та перепідготовки кадрів для медичної галузі.	
Досвід міжмуніципального співробітництва для розвитку територіальних громад	
Наявність розвинутої мережі лікувальних та санаторно-курортних закладів, в тому числі національного рівня.	
Затребуваність населення області у професійній (професійно-технічній) освіті.	

Виклики

Зменшують

СЛАБКІ СТОРОНИ	МОЖЛИВОСТІ
Недостатній рівень матеріально-технічної бази професійних (професійно-технічних) закладів освіти.	Завершення адміністративно-територіальної реформи, створення одиниць субрегіонального та базового рівня з передачею відповідних фінансових ресурсів та повноважень.
Відсутність якісного туристичного продукту, його промоції, низький рівень розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму.	Посилення позицій України у світовій спільноті та збільшення міжнародної технічної допомоги
Невідповідність матеріально-технічної бази установ культури і мистецтва сучасним вимогам. Дефіцит умов для розвитку творчих здібностей, проведення дозвілля.	Проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів
Висока ресурсоемність та енергоємність видобувних галузей та низький рівень валової доданої вартості в цих галузях.	Випередження обсягів попиту на органічну продукцію над пропозицією на міжнародних ринках.
Експортозалежність добувної галузі.	Адаптація національної системи технічних стандартів і правил до вимог ЄС.
Зношене та морально застаріле обладнання промислових підприємств.	Активна державна політика з підтримки малого та середнього бізнесу.
Значна складова сировинної продукції без переробки в загальних обсягах експорту продукції.	Смарт-держава: розвиток електронних адміністративних послуг. Розвиток мережі публічних сервісів та послуг
Негативний вплив на довкілля підприємств добувної та нафтогазової промисловості.	Проведення послідовної державної політики по впровадженню енергоефективності, розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури, переходу на 100% відновлювальні джерела енергії.
Низька якість транспортної інфраструктури.	Зростання зацікавленості населення України у внутрішньому туризмі (курортно-рекреаційному, екологічному та сільському зеленому туризмі).
Невелика кількість продукції, що відповідає стандартам якості ЄС.	Міжнародні зобов'язання та вимоги національного законодавства щодо забезпечення принципу гендерної рівності, у тому числі широкі повноваження органів місцевого самоврядування у реалізації цих принципів.
Значна частина територій області має високий рівень екологічного навантаження. Деградація земель. Руйнування берегів Кременчуцького водосховища.	
Недостатньо розвинена система поводження з твердими побутовими відходами, рівень екологічної свідомості населення.	
Низький рівень доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури. Незадовільне забезпечення інклюзивності інформаційного простору.	
Недостатність врахування гендерної складової при розробці та впровадженні планів та програм.	
Низький рівень охоплення території області високошвидкісним інтернет-зв'язком, ускладнений перехід для надання населенню е-послуг в сільській місцевості, слабка ресурсна база та відсутні фахівці.	
Обмежений доступ населення до локального інформаційного контенту. Недостатній рівень розвитку інфраструктури місцевого мовлення.	
Відсутність належної системи реагування на надзвичайні ситуації, незадовільний стан захисних споруд.	

Ризики

Посилюють

СЛАБКІ СТОРОНИ	ЗАГРОЗИ
Недостатній рівень матеріально-технічної бази професійних (професійно-технічних) закладів освіти.	Посилення зміни клімату, що може спричинити надзвичайні ситуації природного характеру
Відсутність якісного туристичного продукту, його промоції, низький рівень розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму.	Погіршення демографічної ситуації в країні.
Невідповідність матеріально-технічної бази установ культури і мистецтва сучасним вимогам. Дефіцит умов для розвитку творчих здібностей, проведення дозвілля.	Зростання трудової міграції і відтік трудових ресурсів.
Висока ресурсоемність та енергоємність видобувних галузей та низький рівень валової доданої вартості в цих галузях.	Чутливість продукції та сировини до зовнішніх чинників та кон'юнктури зовнішніх ринків.
Експортозалежність добувної галузі.	Відсутність державної стратегії розвитку промисловості.
Зношене та морально застаріле обладнання промислових підприємств.	Коливання та зростання цін на енергоносії.
Значна складова сировинної продукції без переробки в загальних обсягах експорту продукції.	Політична нестабільність у державі, що спричинить відтік іноземних інвестицій.
Негативний вплив на довкілля підприємств добувної та нафтогазової промисловості.	Ризик виникнення техногенних катастроф, в т.ч. на річці Дніпро, що може призвести до погіршення екологічної ситуації.
Низька якість транспортної інфраструктури.	Небезпека збільшення кількості аварій через зношеність мереж магістральних трубопроводів.
Невелика кількість продукції, що відповідає стандартам якості ЄС.	
Значна частина територій області має високий рівень екологічного навантаження. Деградація земель. Руйнування берегів Кременчуцького водосховища.	
Недостатньо розвинена система поводження з твердими побутовими відходами, рівень екологічної свідомості населення.	
Низький рівень доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури. Незадовільне забезпечення інклюзивності інформаційного простору.	
Недостатність врахування гендерної складової при розробці та впровадженні планів та програм.	
Низький рівень охоплення території області високошвидкісним інтернет-зв'язком, ускладнений перехід для надання населенню е-послуг в сільській місцевості, слабка ресурсна база та відсутні фахівці.	
Обмежений доступ населення до локального інформаційного контенту. Недостатній рівень розвитку інфраструктури місцевого мовлення.	
Відсутність належної системи реагування на надзвичайні ситуації, незадовільний стан захисних споруд.	

4.3. Порівняльні переваги, виклики і ризики Полтавської області

Порівняльні переваги, виклики і ризики, які слід враховувати при стратегічному плануванні розвитку області ідентифіковані на основі соціально-економічного аналізу ситуації в області, аналізу сильних та слабких сторін області, можливостей та ризиків, настання яких є досить вірогідним.

Порівняльні переваги

(визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей)

- Сильними сторонами Полтавщини є: наявність потужної ресурсної бази, сприятливих кліматичних умов та великої кількості продуктивних сільськогосподарських земель; потужного промислового потенціалу на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-енергетичного комплексу; розвинутого агропромислового комплексу, сформованого на базі тваринництва та рослинництва, в тому числі органічного виробництва; наявність значної кількості інвестиційних проєктів. Ці сильні сторони підтримуватимуться за рахунок проведення послідовної державної політики із залучення зовнішніх інвестицій та підтримки внутрішніх інвесторів; впровадження енергоефективності, розвитку альтернативної енергетики, технічного переоснащення комунальної інфраструктури, переходу на 100% відновлювальні джерела енергії.

- У забезпеченні соціально-економічного розвитку області, в тому числі у сфері зайнятості, значна роль належить суб'єктам малого і середнього підприємництва. Ця сильна сторона має активну державну підтримку та можливість її підтримки за рахунок посилення позицій України у світовій спільноті та збільшення міжнародної технічної допомоги.

- За рахунок адаптації національної системи технічних стандартів і правил до вимог ЄС є можливість розвивати таку сильну сторону як наявність ресурсної бази та потенціалу щодо використання продукції на основі бішофіту. На сьогодні в області працюють підприємства з виробництва продукції на основі бішофіту, яка застосовується в медицині (стоматологія, реабілітація та лікування), косметології, гірничодобувній галузі, сільському господарстві.

Виклики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей)

- Завершення адміністративно-територіальної реформи, створення одиниць субрегіонального та базового рівня з передачею відповідних фінансових ресурсів та повноважень, що забезпечить підвищення ефективності формування територіальної організації виконавчої влади.

- Проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів, а також посилення позицій України у світовій спільноті та збільшення міжнародної технічної допомоги можуть слугувати стимулом для розвитку якісного туристичного продукту, його промоції, підвищення рівня розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму;

проведення оновлення зношеного та морально застарілого обладнання промислових підприємств; уникнути необхідності проходження дублюючих (повторних) процедур оцінки відповідності їх продукції в ЄС та відповідно збільшити кількість продукції, що відповідає стандартам якості ЄС.

- Зростання зацікавленості населення України у внутрішньому туризмі (курортно-рекреаційному, екологічному та сільському зеленому туризмі) та активна політика з підтримки малого та середнього бізнесу створять можливості для розвитку якісного туристичного продукту, його промоції, підвищення рівня розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму.

Ризики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз)

- Відсутність державної стратегії розвитку промисловості посилюватиме такі слабкі сторони як експортозалежність добувної галузі; експлуатація зношеного та морально застарілого обладнання промислових підприємств і як результат кількість продукції, що відповідає стандартам якості ЄС не буде збільшуватись.

- На високу ресурсоемність та енергоємність видобувних галузей та низький рівень валової доданої вартості в цих галузях негативно впливають коливання та зростання цін на енергоносії та відсутність державної стратегії розвитку промисловості.

- Через зношеність мереж магістральних трубопроводів посилюється ризик збільшення кількості аварій підприємств добувної та нафтогазової промисловості, що спричинить негативний вплив на довкілля.

5. SMART СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНУ

5.1 Використання потенціалу місцевих мінеральних ресурсів, в тому числі покладів бішофіту, в промисловому та агропромисловому секторах економіки, індустрії здоров'я і краси.

На території Полтавської області розташовано унікальне родовище бішофіту. Це єдине родовище в Україні в стадії розробки, видобуток здійснюється з 1991-1992 року. Найбільша у світі глибина залягання бішофіту – 2,5 км обумовлює його високі якісні характеристики та має дуже широкий спектр напрямків застосування.

Медицина. Завдяки високому вмісту природного магнію, калію, та йоду Полтавський бішофіт посів чільне місце у кардіології в реабілітації ішемічної хвороби серця та гіпертонічної хвороби, при вегето-судинній дистонії, захворюваннях центральної та периферичної нервової систем. Біологічна конкуренція мінералів бішофіта з радіонуклідами робить його природним засобом лікування хвороб, пов'язаних з опромінюванням.

Бішофіт використовують як основу для одержання медичних препаратів, бальнеологічних складів, косметики (гелі, пасти, креми, мазі), зубних паст, лікувальних мінеральних вод. Також широко застосовується у відділеннях фізіотерапії лікарень, санаторіях, центрах медичної реабілітації, в бальнеологічних курортах та здравницях, спортивних центрах.

Сільське господарство. Бішофіт застосовується у землеробстві, ветеринарній медицині і тваринництві: біостимулятори, органо-мінеральні і рідкі комплексні мінеральні добрива, ґрунтові кондиціонери, консерванти, біодобавки для мінеральні підгодівлі тварин і птахів, розчини для обробки насіння та боротьбі з амброзією.

Пилоподавляючі склади. Способи скріплення гірничого пилу за допомогою гігроскопічних складів мають у 10-20 разів більш тривалий термін захисної дії, ніж звичайні мокрі способи. Спосіб зв'язування гірничого пилу складами на основі бішофіту є перспективним і не має аналогів в вітчизняній і закордонній практиці. Цей метод активно використовується на Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті.

Виробництво мікроелементів. Вилучення мікроелементів і одержання металевого магнію. Магній, отриманий на основі полтавського бішофіту, має найвищий рівень чистоти.

Металургія. Одним з перспективних напрямків використання бішофіту – одержання синтетичного карналіту.

Автодорожнє господарство. Розчини природного бішофіту застосовується у боротьбі й профілактиці зі зледенінням, оскільки не здійснюють руйнуючого впливу на бетонні конструкції та дорожнє покриття.

Єдине підприємство в області, яке має спеціальний дозвіл на користування надрами з метою видобування бішофіту – ТОВ «Фірма «Мінерал», плановий обсяг видобування бішофіту – 35,0 тис. тонн на рік, а проектна потужність – 105,2 тис. тонн.

Також в Полтавській області працюють підприємства з виробництва препаратів на основі бішофіту. ТОВ «Жардін Косметик» виробляє широкий спектр

магнієвих продуктів для повсякденного використання (гелі, хвойні екстракти, магнієві пластівці, органічну лікувальну зубну у пасту) та для спортсменів (масла, дієтичні добавки, мінеральну воду), співпрацює з багатьма санаторіями і бальнеологічними лікувальними закладами України.

ПП «Екобіз» займається науково-дослідною діяльністю на базі медичних та наукових установ та виробляє лікувальну, професійну салонну і аптечну косметику, ветеринарні препарати.

В ході спільних обговорень із зазначеними підприємствами та представниками наукових установ були визначені основні напрямки смарт-спеціалізації, пов'язаної з бішофітом:

- створення на базі Української медичної стоматологічної академії прибуткового проєкту щодо використання покладів бішофіту з фокусуванням на соціальних та екологічних аспектах області: розвиток людини та збереження її основних показників здоров'я; достойна зарплатня і умови праці; ефективне управління природними ресурсами, на які багата область; репутація області та світове визнання;

- створення умов для проходження процедур стандартизації і сертифікації продукції місцевого бізнесу на основі бішофіту в напрямку визначення відповідності вітчизняної продукції вимогам і стандартам європейської та міжнародної якості та впровадження інноваційних розробок на базі Полтавської державної аграрної академії та Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка.

5.2. Забезпечення умов для інституційної підтримки розвитку інновацій, їх комерціалізації та трансферу технологій в усі сфери регіональної економіки, стимулювання співробітництва на рівні освіта-наука-бізнес.

Створення умов для проходження процедур стандартизації і сертифікації продукції місцевого бізнесу та впровадження інноваційних розробок в напрямку смарт-спеціалізації.

На основі даних Державної служби статистики України, матеріалів, підготованих у експертній групі «Смарт спеціалізація у країнах Програми розвитку та інтеграції» для Управління Спільного дослідницького центру Європейської комісії, Дирекції з розвитку та інновацій, було здійснено картографічний аналіз економічного та інноваційного потенціалу Полтавської області, за результатами якого складено відповідний звіт (додаток 1 «Відображення економічного та інноваційного потенціалу в Україні – Відредагована система статистичного вимірювання: Полтавська область»).

Згідно з проведеним аналізом Полтавська область має 3 галузі, які мають економічний та інноваційний потенціал, а також забезпечують 4,8% загальної зайнятості в регіоні:

- виробництво молочних продуктів (КВЕД 10.5);
- виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення (КВЕД 28.9);

- виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (КВЕД 29.3);

Дані галузі представлені широким колом підприємств.

Діяльність за КВЕД 10.5 здійснюють 46 підприємств області, найбільш потужними з яких є ТОВ «Лубенський молочний завод» (ТМ «Гармонія»), ТОВ «Пирятинський сирзавод» (ТМ «Молочний Шлях»), ПРАТ «Кременчуцький міськмолкозавод» (входить до Групи компаній «Данон» в Україні), ПП «Білоцерківська агропромислова група», ТОВ «Глобинський маслосирзавод» (входить до Групи компаній «Глобіно») та інші. Підприємства випускають високоякісну молочну продукцію, сири, масло, морозиво, йогурти і дитяче харчування.

Наявність потужної сировинної бази для підприємств молокопереробної галузі є одним із головних чинників розвитку. За кількістю великої рогатої худоби – 231,3 тис. голів та обсягами виробництва молока – 762,1 тис. тонн у господарствах усіх категорій область знаходиться на 2 місці в Україні (дані за 2018 рік).

Більшість виробленої продукції реалізується на внутрішньому ринку країни, частина – експортується до країн близького сходу та СНД. Проте є і значний потенціал для виходу на європейські та світові ринки.

Подальший розвиток даної галузі може стати стимулом для створення нових фермерських господарств, сільськогосподарських виробничих кооперативів та особистих селянських господарств, а також сприятиме вирівнюванню диспропорцій розвитку територій.

За результатами спільних засідань з керівниками підприємств – виробників молочної продукції були визначені основні проблеми, що ускладнюють подальший розвиток галузі та можливості нарощення експортного потенціалу за рахунок виходу на європейські та світові ринки. Головною вимогою для цього є відповідність виробленої молочної продукції європейським та міжнародним стандартам якості.

Об'єднання зусиль та потенціалу наукових установ, бізнесу та влади для створення центру зі сприяння в отриманні Європейського сертифікату якості продукції є оптимальним шляхом у вирішенні зазначених проблем. Напрямами діяльності такого центру можуть бути: консультативні послуги щодо процедури отримання сертифікату, проведення наукових та лабораторних досліджень якості продукції, сприяння у підготовці технічної документації, а також супровід процедури отримання сертифікації ЄС.

Також актуальним напрямком є використання наявних можливостей машинобудівної галузі, зокрема підприємств з виробництва машин і устаткування спеціального призначення (9 підприємств) та з виробництва вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (близько 50 підприємств). Сформована виробнича база, кваліфікований персонал та досвід виробництва є основою для подальшого впровадження та розробки високотехнологічної інноваційної продукції на цих підприємствах.

Аналіз діяльності машинобудівної галузі свідчить про суттєву позитивну динаміку її розвитку. Так, індекс промислової продукції машинобудування у 2015

році становив 66,8%, у 2016 – 108,6%, 2017 – 139,3%, 2018 – 115,6%, а питома вага обсягів реалізованої машинобудівної продукції в загальних обсягах реалізованої промислової продукції регіону зросла з 5% у 2016 році до 8,2% у січні- вересні 2019 року.

Створення інноваційних високотехнологічних виробництв з використанням потужностей підприємств машинобудівної галузі, інноваційних розробок науково-дослідних і освітніх установ при активному сприянні органів місцевої влади у залученні коштів міжнародних та внутрішніх інвесторів визначено як один із пріоритетів стратегічного розвитку.

5.3 Використання наявного потенціалу лікувальної та санаторно-курортної бази для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації.

Володіючи унікальним потенціалом природних ресурсів та природно-ландшафтних переваг, Полтавська область має всі передумови стати лікувально-оздоровчим та культурно-туристичним центром з європейською якістю обслуговування.

Курорти Полтавщини представлені такими санаторно-лікувальними закладами як об'єднання «Миргородкурорт», Санаторій «Сосновий бір», Санаторій «Псьол», Санаторій «Івушка» та іншими оздоровчими закладами.

Зокрема в об'єднання **«Миргородкурорт»** (м.Миргород) входять чотири санаторії – «Миргород», «Полтава», «Хорол» і «Березовий Гай», розташовані на спільній парковій території на берегах р. Хорол в м. Миргород та мають зручне розташування і транспортне сполучення, що дозволяє дістатися від провідних промислових центрів країни за 2-3 години.

За всіма показниками «Миргородкурорт» є лідером санаторно-курортної сфери нашої держави, його оздоровниці мають вищий рівень акредитації та високу ефективність оздоровлення. Протягом року курорт відвідує понад 70 тисяч відпочиваючих майже з 30 країн світу. В усіх санаторіях комплексу лікують захворювання шлунку, печінки, підшлункової залози, жовчного міхура та кишечника. Точна діагностика, індивідуальні програми оздоровлення з урахуванням всіх виявлених захворювань, комплексний підхід, що об'єднує цілющу силу природних лікувальних чинників, збалансоване дієтичне харчування екологічно чистими продуктами, всі переваги широкого спектру фізіотерапевтичного лікування, великий вибір можливостей активного відпочинку дають високі результати оздоровлення шлунково-кишкового тракту, відновлюють нормальний обмін речовин та захисні сили організму.

Санаторій «Сосновий бір» (Зіньківський район) – сучасне лікувально-оздоровчий заклад вищої категорії, яке успішно працює з 1969 року, має прекрасну клінічну базу для лікування захворювань органів травлення, дихання, опорно-рухової, нервової, ендокринної та серцево-судинної систем.. Одночасно тут може комфортно відпочити та оздоровитися 200 осіб. На території здравниці є власне

джерело мінеральної води «Ташань», яка внесена в каталог мінеральних вод України.

Санаторій «Псьол» (Великобагачанський район) розташований на екологічно чистій території та має власне джерела хлоридно-натрієвої слаболужної мінеральної води «Великобагачанська», що використовується для питного лікування й зовнішнього застосування. Напрямки для оздоровлення – захворювання шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчних шляхів, нирок і сечовивідних шляхів, цукрового діабету і його ускладнень, щитовидної залози, бронхо-легеневої системи, бронхіальної астми, опорно-рухової системи, хронічні гінекологічні й урологічні захворювання, стоматологія. В санаторії функціонують відділення медичної реабілітації, діагностичне відділення, клінічна й біохімічна лабораторії, апаратна фізіотерапія, інформаційно-хвильова терапія та інші.

Санаторій «Івушка» (Кременчуцький район) знаходиться в мальовничому місці на березі річки Псьол. Тут лікують захворювання хребта і суглобів, нервової системи, серця і судин, верхніх дихальних шляхів, шлунково-кишкового тракту. Різноманітні лікувальні процедури, серед яких ударно-хвильова терапія, карбоксітерапія, підводний душ-масаж, ефективно покращують здоров'я.

Розвиток в області сучасної конкурентоспроможної лікувальної та санітарно-курортної бази із матеріально-технічною базою та інфраструктурою на рівні європейських та світових вимог; задоволення потреб громадян країни у санаторно-курортному лікуванні, оздоровленні і послугах відпочинку також визначено як один із перспективних напрямків смарт спеціалізації регіону.

Однією з найбільш актуальних проблем України є стан здоров'я населення, в тому числі його складової – стоматологічного здоров'я. Низький рівень стоматологічного здоров'я, насамперед дитячого населення та вагітних жінок, негативно впливає на стан загального здоров'я впродовж всіх періодів життя людини, спричиняючи соціальні та фінансові проблеми та негативно впливаючи на рівень соціально - економічного розвитку країни.

Стоматологія по праву визнана однією з найбільш швидко розвиваються галузей медицини, в якій розробляються і успішно впроваджуються нові технології, гаджети і матеріали.

На території Полтавської області успішно працює вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія», місією якої є підготовка висококваліфікованих фахівців для системи охорони здоров'я, розвиток фундаментальної і прикладної науки, надання професійної медичної допомоги населенню. На її базі створена науково-методична лабораторія з питань підготовки стоматологів, метою якої є науково-методичного забезпечення навчальної роботи й обміну досвідом із питань підготовки стоматологів. До складу лабораторії на громадських засадах уведені фахівці з усіх розділів стоматології.

Реалізація планових заходів щодо розвитку міжнародних зв'язків і співробітництва дозволяє академії займати одне з провідних місць серед медичних навчальних закладів України з підготовки закордонних фахівців. Уведення англійської форми навчання сприяє збільшенню кількості іноземних студентів, які бажають навчатися в академії, з розвинених країн, а також країн Близького Сходу

та Африки. У рамках програми розвитку міжнародних зв'язків триває робота з посольствами Індії, Ірану, Єгипту, Йорданії, Кувейту, Саудівської Аравії, Туркменістану, Узбекистану та інших, спрямована на встановлення контактів і налагодження взаємовигідної співпраці з міністерствами освіти й охорони здоров'я цих країн.

Використання наявного наукового досвіду та можливостей з розробки та впровадження нововведень в стоматології, значний потенціал підприємництва, діючого в цій галузі та цінова доступність послуг порівняно з іншими регіонами і країнами створюють привабливі умови для формування лікувально-оздоровчого туризму, створенню нових інноваційних методів та технологій лікування.

6. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО 2027 РОКУ

Оптимістичний сценарій розвитку Полтавської області

Оптимістичний сценарій розвитку демонструє позитивну динаміку, що буде можлива або за умови успішної реалізації Стратегії розвитку регіону шляхом повноцінного використання наявного потенціалу, підтримки сильних сторін області внутрішніми й зовнішніми можливостями або через вдалий збіг обставин.

Необхідними загальнодержавними умовами реалізації оптимістичного сценарію розвитку області є:

- по-перше, стабілізація внутрішньополітичної ситуації в країні та відсутність корупції в державних інститутах, що підвищить рівень довіри з боку підприємців і громадян до державних та місцевих органів влади;

- по-друге, застосування інтенсивного темпу реалізації складних економічних реформ (податкової, фінансової децентралізації, медичної, земельної та ін.), а також проведення продажу об'єктів великої приватизації державної власності, що дозволить підвищити інвестиційну привабливість області й зацікавленість до неї з боку внутрішніх і міжнародних інвесторів;

- по-третє, європейська інтеграція та ефективне виконання Угоди про асоціацію з ЄС, активізація зовнішньоторговельної бізнес-співпраці з країнами світу, що посилить доступ місцевих товарів на європейські та світові ринки;

- по-четверте, зниження ставок довгострокових кредитів, що сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу та покращить спроможність підприємств розраховуватися з боргами;

- по-п'яте, зниження податкового навантаження на прибуток за рахунок запровадження податку на виведений капітал, що дозволить суб'єктам підприємництва спрямувати вивільнені кошти на модернізацію та розвиток технологій й інновацій. Бюджетні втрати від введення податку на виведений капітал компенсуються за рахунок активізації виробництва.

Одним із пріоритетів розвитку регіону стане швидке завершення адміністративно-територіальної реформи та регіональний розвиток, у тому числі розвиток людських ресурсів, створення нових високотехнологічних наукомістких та інноваційних підприємств як в промисловому, так і в аграрному секторах економіки.

Успішна реформа децентралізації сприятиме оптимізації державних та місцевих органів влади та їх інституцій, активізації міжмуніципального співробітництва, формуванню фінансово спроможних територіальних громад, покращенню їх соціальної інфраструктури, створенню нових робочих місць в сільській місцевості. Розвиваючи інфраструктуру медичних послуг, у тому числі за рахунок впровадження електронного врядування, територіальні громади розширюють спектр послуг пов'язаних з медициною в онлайн-режимі, чим створюють комфортні умови для населення.

Завдяки синхронізації загальнодержавної і регіональної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів покращується

інвестиційний клімат, формуються нові інвестиційні пропозиції, що призводить до стрімкого залучення значних обсягів інвестицій в економіку регіону, зокрема до пріоритетних сфер його розвитку – машинобудування, паливно-енергетичного комплексу, гірничо-збагачувальної й харчової галузей. Важливим напрямом активізації інвестиційних потоків в область стає просування та реалізація інвестиційних проєктів агропромислового комплексу, сформованого на базі тваринництва та рослинництва, в тому числі органічного виробництва. Швидкими темпами виводиться з «тіні» малий і середній бізнес, переміщуючись з ніші торгівлі і послуг у сферу виробництва в тісній кооперації зі стратегічними інвесторами. За таких умов створюються нові привабливі для працівників робочі місця, що формує підґрунтя для зниження міграційної активності населення області.

З урахуванням потужної ресурсної бази, сприятливих кліматичних умов та великої кількості продуктивних сільськогосподарських земель регіон займає домінуючу позицію щодо розвитку пріоритетного для підприємств аграрного сектору напряму – органічного виробництва. Продукція підприємств органічного сектору області має потенційні та реальні можливості для задоволення зростаючої суспільної потреби на екологічно безпечний продукт. Підприємства агропромислового комплексу регіону активно використовують вигідні і перспективні для них сучасні умови випередження обсягів попиту над пропозицією на органічну продукцію на європейських ринках.

Проведення активної просвітницької роботи, запровадження механізму стимулювання заходів з енергозбереження, створення необхідних умов для розвитку підприємств житлово-комунального господарства, що активно впроваджують енергоефективні технології, а також модернізація існуючих потужностей, впровадження новітніх технологій із застосуванням альтернативної енергетики й забезпечення переходу на 100% відновлювальні джерела енергії сприяє підвищенню енергоефективності й скороченню енергоспоживання в усіх секторах економіки Полтавської області.

Зростання зацікавленості населення України у внутрішньому туризмі (курортно-рекреаційному, екологічному, сільському зеленому туризмі) при вигідному географічному й логістичному розташуванні з наявним транспортним зв'язком для вантажних і пасажирських перевезень з країнами світу, а також за наявності розвиненої мережі лікувальних й санаторно-курортних закладів, в тому числі національного рівня, сприяло відкриттю нових можливостей розвитку курортних зон та етнотуризму у регіоні, створенню умов для перетворення цієї сфери у високорентабельну галузь, що стало вагомим чинником прискорення економічного зростання області, підтримки зайнятості, наповнення бюджетів усіх рівнів.

Таким чином, оптимістичний сценарій передбачає використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Полтавської області за умови нівелювання або нейтралізації загроз, наведених у SWOT-аналізі.

Реалістичний сценарій розвитку Полтавської області

Реалістичний сценарій розвитку Полтавської області передбачає запобігання погіршенню та утримання темпів поступового зростання основних соціально-економічних показників регіону за відносно стабільних макроекономічних умов.

Досягнення стратегічних цілей розвитку Полтавської області в реальному вимірі має спиратися на використання сильних сторін регіону, мінімізацію втрат його ресурсного потенціалу, активізацію роботи зі слабкими сторонами.

В першу чергу, має пройти завершення адміністративно-територіальної реформи, створення одиниць субрегіонального та базового рівня з передачею відповідних фінансових ресурсів та повноважень. Це дозволить більш активно працювати над вирішенням як соціальних, так і економічних проблем територіальних громад. Важливим інструментом є залучення іноземних інвестицій. Для цього Полтавщина має потужну ресурсну базу; сприятливі кліматичні умови; велику кількість продуктивних сільськогосподарських земель; промисловий потенціал на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-енергетичного комплексу; вигідне географічне та логістичне розташування з наявним транспортним зв'язком для вантажних та пасажирських перевезень з країнами світу. У зв'язку з цим, набуває особливого значення проведення активної просвітницької роботи в територіальних громадах, використовуючи досвід міжмуніципального співробітництва, щодо роз'яснення інвестиційних можливостей, зокрема для здійснення заходів з енергоефективності.

Найважливішими результатами мають стати збільшення робочих місць внаслідок залучення інвестицій на розвиток перспективних напрямів промисловості та АПК, зокрема органічно чистого виробництва; розширення видів продукції, що відповідають стандартам якості ЄС; формування каналів просування продукції та послуг місцевого бізнесу на нові ринки; призупинення трудової міграції та відтоку трудових ресурсів з регіону; підвищення рівня соціальної захищеності найбільш уразливих верств населення; забезпечення доступності отримання соціальних послуг незалежно від місця проживання; підвищення якості транспортної інфраструктури, в тому числі й доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури.

Досягненню цих результатів можуть перешкоджати такі чинники, як: зростання цін на енергоносії, що знижує цінову конкурентоспроможність виробників; відсутність державної стратегії розвитку промисловості; погіршення умов праці в країні, чим обумовлюється виснаження людського капіталу при незмінно низькому рівні добробуту.

В межах розбудови регіону високої якості життя, комфортних умов та добробуту пріоритетними є завдання щодо розвитку системи надання якісних медичних послуг для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації. Для реалізації цього завдання регіон володіє розвинутою інфраструктурою медичних послуг медично-санітарної допомоги, має високий рівень забезпеченості ЦПМСД лікувально-діагностичним обладнанням та автотранспортом, а також надбав гарні рекреаційні ресурси. Головні перешкоди у цьому напрямі – це недостатність фінансування та

відсутність якісної промоції продукту – оздоровчого туризму на теренах Полтавщини.

Побудова збалансованої інноваційної креативної економіки області має йти шляхом забезпечення умов для інституційної підтримки розвитку інновацій, їх комерціалізації та трансферу технологій в усі сфери регіональної економіки, стимулювання співробітництва на рівні освіта-наука-бізнес. Область володіє потенціалом місцевих мінеральних ресурсів, в тому числі покладів бішофіту, які затребувані у промисловому та агропромисловому секторах економіки, індустрії здоров'я і краси. Слабким місцем регіону є зношене, морально застаріле обладнання виробництв та, обумовлена цим, їх висока ресурсоемність та енергоємність. Ці проблеми, не можуть бути вирішені виключно на рівні територіальних громад. Тому, в реальному вимірі важливою є реалізація інвестиційної політики скоординованими зусиллями центральної, місцевої влади та бізнесу на умовах державно-приватного партнерства. Тільки в такому випадку можуть бути зрушення у бік поступової технологічної модернізації промислових підприємств, результатом якої у довгостроковому періоді буде підвищення інвестиційної привабливості регіону, формування привабливих інвестиційних продуктів та відкриття можливостей їх просування на нові ринки.

Нагальними до вирішення питаннями у регіоні є проблеми у сфері екології. Полтавська область має високий рівень екологічного навантаження, відбувається деградація земель, руйнування берегів Кременчуцького водосховища, потерпає від недостатнього розвитку системи поводження з твердими побутовими відходами. У цьому напрямі має бути здійснене впровадження заходів щодо управління якістю природних ресурсів, в т.ч. збереження та відновлення екосистем, застосування нових пріоритетів ведення лісництва, створення екологічного каркасу області. Складність вирішення екологічних проблем пов'язана із масштабністю фінансування належно організованих ефективних заходів у цій сфері. На певному відрізку часу господарство ще зможе розвиватися інерційно за екологічної ситуації, що склалася. Втім, прогресивного розвитку ні в економічному, ні в соціальному вимірі без зрушень у напрямі вирішення екологічних проблем регіон досягти не зможе. Зокрема, потребує підвищення рівень екологічної свідомості населення.

Отже, реалістичний сценарій розвитку Полтавської області передбачає збалансованість у здійсненні економічних, соціальних та екологічних інвестицій на підтримку реального сектору, формування здорового суспільства, вдосконалення соціального захисту населення, осучаснення освітнього простору, підвищення якості життя, комфортних умов та добробуту в регіоні.

Песимістичний сценарій розвитку Полтавської області

Песимістичний сценарій розвитку регіону в своїй основі має припущення щодо інтенсивного вичерпання наявних сильних сторін Полтавської області враховуючи лише часткову реалізацію потенційних можливостей стійкого розвитку та підвищення ступеня впливу загроз стратегічного характеру, прояв яких посиляться. За заданих умов слабкі сторони розвитку регіону виявляються надзвичайно вразливими до дії внутрішніх та зовнішніх чинників.

Базовим фактором сприяння реалізації песимістичного сценарію виступає відсутність державної стратегії розвитку промисловості, адже Полтавська область відноситься до числа лідерів з розвинутою промисловою базою, виробнича спеціалізація якої: видобуток вуглеводнів, розроблення кар'єрів, виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, харчових продуктів і напоїв, хімічної продукції, машинобудування.

Використання потужного промислового потенціалу на базі машинобудування, гірничо-збагачувальної, харчової галузей та паливно-енергетичного комплексу стримуватиметься зволіканням з технічною модернізацією фізично та морально застарілого обладнання промислових підприємств. Посилиться ризик виникнення техногенних катастроф, зросте небезпека збільшення кількості аварій через зношеність мереж магістральних трубопроводів. Зношене технологічне обладнання частини підприємств та висока собівартість продукції зробить її неконкурентоздатною на внутрішніх і зовнішніх ринках. Зволіканню підприємств регіону із впровадженням нових стандартів для виходу на нові ринки сприятиме збільшення кількості продукції, що не відповідає стандартам якості ЄС. Чутливість продукції та сировини до зовнішніх чинників та кон'юнктури зовнішніх ринків в зазначених умовах сприятиме підвищенню експортозалежності добувної галузі, чому також сприятиме наявність значної складової сировинної продукції без переробки в загальних обсягах експорту продукції.

В основних галузях промислового виробництва області переважає значна частка експортно-орієнтованих підприємств, що робить регіональну економіку залежною від кон'юнктури зовнішнього ринку. Підвищення ресурсоемності та енергоємності видобувних галузей та низький рівень валової доданої вартості в цих галузях сприятимуть зниженню інвестиційної привабливості, а це, в свою чергу, призведе до створення перешкод проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів.

Десинхронізація системної загальнодержавної економічної політики із регіональною політикою залучення інвестицій призведе до згортання масштабів розробки, реалізації інвестиційних та інвестиційно-інноваційних проєктів. Очікується відтік іноземних інвестицій, пов'язаний не тільки з посиленням політичної нестабільності у державі, а й з підвищенням залежності від зовнішніх тенденцій змін кон'юнктури відповідних ринків (наприклад, тренд зростання та посилення ступеня коливання цін на енергоносії). Через брак інвестицій високою залишиться ймовірність стримування інновацій у соціальній сфері, зниження вкладень в інфраструктуру регіону.

Полтавська область має потужний багатопрофільний агропромисловий комплекс, який активно адаптується до нових ринкових умов господарювання. Базисом виступає ресурсна база, сприятливі кліматичні умови та велика кількість продуктивних сільськогосподарських земель. Реалізація песимістичного сценарію в аграрній сфері пов'язана перш за все з підвищенням рівня екологічного навантаження, який має значна частина територій області, деградацією земель. Негативні наслідки загрозливого характеру очікуються від посилення зміни клімату, що може спричинити надзвичайні ситуації природного характеру.

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і в порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним. Враховуючи на можливе посилення негативного впливу на довкілля підприємств добувної та нафтогазової промисловості головними обмеженнями можуть стати відсутність належної системи реагування на надзвичайні ситуації, незадовільний стан захисних споруд, недостатньо розвинена система поводження з твердими побутовими відходами, рівень екологічної свідомості населення. Означені фактори сприятимуть погіршенню екологічної ситуації в регіоні та досягненню операційної цілі щодо реалізація ефективної екологічної політики для забезпечення сталого розвитку територій.

Подальше загострення демографічної ситуації, скорочення чисельності населення в цілому по області та особливо швидко у віддалених районах та сільських територіях, зростання трудової міграції і відтік трудових ресурсів, посилення проблем зайнятості у сільських територіях, де відбуватиметься подальша монополізація виробництва призведуть до поглиблення професійно-кваліфікаційного дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили на регіональному ринку праці та погіршать ситуацію у сфері зайнятості.

В області проблемними залишаються питання щодо підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до структури економіки області та вимог регіонального ринку праці. Зазначений стан генерується недостатнім рівнем матеріально-технічної бази професійних (професійно-технічних) закладів освіти, збереженням соціальних диспропорцій, зниженням життєвого рівня населення.

Слабкою стороною, яка характеризує інфраструктурний розвиток територій залишиться низька якість транспортної інфраструктури, обмежений рівень доступності маломобільних груп населення до об'єктів дорожньо-транспортної та соціальної інфраструктури.

Розвиток мережі санаторно-курортних закладів, в тому числі національного рівня стримуватиметься відсутністю якісного туристичного продукту, його промоції, низьким рівнем розвитку туристичної мережі та надання послуг в сфері туризму.

Вирішення завдань впровадження концепції переходу громад до смарт-управління, впровадження цифрової трансформації системи надання послуг, підвищення їх якості та доступності, охоплення всієї території області високошвидкісним інтернет-зв'язком та захист кіберпростору стримуватиметься низьким рівнем охоплення території області високошвидкісним інтернет-зв'язком, обмеженим доступом населення до локального інформаційного контенту, ускладненим переходом для надання населенню е-послуг в сільській місцевості, слабкою ресурсною базою та відсутністю фахівців. Культурна складова розвитку залишиться вразливою через невідповідність матеріально-технічної бази установ культури і мистецтва сучасним вимогам, дефіцит умов для розвитку творчих здібностей, проведення дозвілля.

Розробка песимістичного сценарію вимагає врахування загострення соціально-економічних, в тому числі політичних викликів, пов'язаних з бойовими діями в зоні АТО.

Реалізація песимістичного сценарію ілюструє значне загострення соціально-політичних, фінансово-економічних, комунальних проблем перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов та добробуту регіону, побудові збалансованої інноваційної креативної економіки області, реалізації ефективного управління, збалансованого просторового розвитку та рівних можливостей Полтавщини. Стратегічними пріоритетами виступає зміцнення сильних сторін, підтримка слабких за умов диверсифікації ризиків та загроз. Стратегічний вибір песимістичного сценарію оцінюється як мало вірогідний.

7. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Стратегічне бачення для Полтавської області були визначені робочою групою з розробки Стратегії та обговорені на її засіданні.

Полтавщина – скарбниця України, багата на вуглеводневу сировину та залізну руду, різноманітні корисні копалини і природні ресурси, з потужним машинобудівним та агропромисловим комплексом, вигідним логістичним розташуванням всередині країни, а також відома в усьому світі своїми історичними подіями та самобутньою культурною спадщиною.

Полтавщина – колыска талантів, край інтелектуалів, вчених та креативних людей, конгломерат промислового та агропромислового розвитку на основі інноваційних технологій.

8. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ

8.1. Стратегічна ціль 1. Висока якість життя, комфортні умови та добробут.

Підвищення якості життя людей – головна мета всієї державної політики та найважливіша частина нової регіональної стратегії.

Якість життя – це комплексне поняття, яке відображає ступінь задоволеності матеріальних, культурних та духовних потреб людини, що оцінюється за рівнем задоволеності людиною свого життя за його власною суб'єктивною самооцінкою, що може вимірюватися за певним набором об'єктивних показників.

Найважливішими складовими якості життя прийнято вважати доходи населення і його соціальний захист, споживання матеріальних благ і послуг, умови життя, вільний час. Складові якості життя можуть слугувати не лише метою соціального розвитку, а і його умовою. Жодні дії не повинні привести до погіршення якості життя понад порогові значення.

Останнім часом визначення «якість життя» зайняло провідні позиції поряд з такими поняттями як рівень та спосіб життя. Інтерес до проблематики якості життя спостерігається насамперед в найбільш розвинених регіонах, де проблеми соціального захисту та підтримки вразливих верств населення поступаються перед проблематикою сталого соціального розвитку, при якому кожне наступне покоління людей знаходиться в не гірших умовах життя, ніж попереднє.

Підвищення якості життя населення має особливо важливе значення на регіональному рівні. По-перше, більша частина потреб задовольняється на місцевому рівні. По-друге, якість життя населення стає поступово головним критерієм оцінки ефективності місцевого самоврядування.

Очікується, що реалізація Стратегічної цілі «Висока якість життя, комфортні умови та добробут» призведе до таких результатів:

- підвищення якості життя населення регіону;
- зростання кадрового потенціалу, підвищення конкурентоспроможності робочої сили через адаптацію системи освіти до змін перспективного попиту на кваліфіковані кадри в професійному розрізі;
- створення довгострокових конкурентних переваг за рахунок смарт - спеціалізації та формування умов для появи нових інноваційних технологій та розвитку малого бізнесу;
- розвиток потенціалу регіону, внутрішнього ринку, соціальної та іншої інфраструктури.

Стратегічна ціль «Висока якість життя, комфортні умови та добробут», перш за все, орієнтована на людину і реалізація завдань цієї цілі дасть змогу поліпшити демографічну ситуацію та продовжити тривалість активного періоду життя. Фактори, що впливають на здоров'я та тривалість життя населення, можна представити у вигляді декількох груп:

- соціально-економічні (умови праці, рівень кваліфікації, наявність доходу та його розмір, рівень освіти, організація відпочинку та інше);
- правові (стан нормативно-правової бази в галузі охорони здоров'я);

- соціально-медичні (якість медичних послуг, їх доступність);
- соціально-біологічні (стать, вік, спадковість);
- соціокультурні (рівень освіти, гігієнічне навчання і виховання);
- екологічні (стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату);
- особистісні (рівень загальної культури, відповідальність за своє здоров'я).

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких операційних цілей:

Стратегічна ціль 1. Висока якість життя, комфортні умови та добробут		
Операційна ціль 1.1.	Операційна ціль 1.2.	Операційна ціль 1.3.
Здорове населення області з максимальною тривалістю активного періоду життя	Універсальна система соціального захисту населення та безпечні умови життя	Сучасний освітній простір як базис для задоволення потреб суспільства та економіки

Діяльність в рамках цієї стратегічної цілі кореспондується зі стратегічними цілями 2 «Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка» та 3 «Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля».

Операційна ціль 1.1. Здорове населення області з максимальною тривалістю активного періоду життя.

Одним із основних критеріїв високого рівня життя є належний рівень стану здоров'я населення. В більшості цивілізованих країн здоров'я нації визнано найважливішою соціальною цінністю, яка визначає рівень соціального розвитку держави. В зв'язку з цим, питання забезпечення, зміцнення та підтримки здоров'я населення являється одним із пріоритетних завдань в діяльності державної влади.

Здоров'я населення безпосередньо залежить від рівня соціально-економічного розвитку регіону, правової культури та відповідальності громадян за особисте здоров'я. Збереження та зміцнення здоров'я населення, а також профілактика захворювань та інших факторів погіршення здоров'я – це сфера діяльності не лише системи охорони здоров'я, але і політики, законодавства, виробництва та охорони навколишнього середовища.

Пріоритетним напрямком створення комфортного життєвого простору є підвищення якості життя населення, створення умов для формування основ та культури здорового способу життя різних груп населення (жінок та чоловіків, дітей, молоді, осіб зрілого та похилого віку, мешканців міста та села, жінок та чоловіків з інвалідністю). Питання щодо зміцнення моральності та утвердження здорового способу життя включено до тематики навчальних циклів «Разом до здоров'я» у загальноосвітніх навчальних закладах області. Працюють Школи здоров'я на базі амбулаторій загальної практики – сімейної медицини області з метою поширення серед населення засад здорового способу життя та попередження факторів ризику виникнення неінфекційних захворювань.

На виконання завдань, ініційованих Президентом, Урядом України та МОЗ

України в області впроваджується нова система охорони здоров'я, яка передбачає забезпечення доступності і належного рівня надання медичних послуг, зміну фінансування галузі, розбудову системи громадського здоров'я, впровадження електронного документообігу в медичних закладах.

У цій ситуації напрями діяльності мають спрямовуватись передусім на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Необхідно сконцентрувати зусилля на розв'язанні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, забезпеченні доступності якісної медичної допомоги населенню незалежно від статі, стану здоров'я, місця проживання та рівня доходів, популяризації здорового способу життя (зниженні масштабів паління, особливо серед молоді, формуванні культури вживання алкогольних напоїв), що, зрештою, стане вагомим підґрунтям до зміни демографічної ситуації в області, сприятиме переходу до оптимального режиму відтворення населення та підвищенню тривалості повноцінного активного його життя.

Полтавська область однією з найперших сформувала госпітальні округи, успішно почала впроваджувати телемедичні технології, проводить активну роботу по упорядкуванню мережі лікувально-профілактичних закладів області, направлена на покращення, перш за все, доступності медичної допомоги сільському населенню, розвиток стаціонарозамінних форм лікування, подальший розвиток сімейної медицини.

Важливе значення має всебічна підтримка та розвиток фізичної культури і спорту, яка є базисом для покращення стану здоров'я населення області, сприятиме максимальній реалізації здібностей обдарованої молоді незалежно від статі, стану здоров'я, місця проживання та рівня доходів родини у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень та виховання її в дусі олімпізму.

Санаторно-курортне лікування також є важливою складовою для забезпечення максимальної тривалості активного періоду життя та відіграє провідну роль у побудові та збереженні здоров'я нації. Маючи базу та ресурси зі здійснення санаторно-курортного лікування, область відповідно є потенційно привабливою для розвитку лікувального туризму, що сприятиме економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Очікувані результати:

- зниження темпів природного скорочення чисельності населення та переважання рівня народжуваності над смертністю;
- збільшення середньої очікуваної тривалості життя жінок та чоловіків;
- зниження рівня захворюваності населення за найбільш поширеними хворобами;
- впровадження системи раннього виявлення серцево-судинних, онкологічних, легеневих та інших захворювань у населення;
- покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я;
- зростання кількості майданчиків для занять фізичною культурою та спортом;

- підвищення доступності, якості та різноманітності форм оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних та спортивних послуг для різних соціальних верств населення;
- розширення можливостей оздоровлення та відпочинку.

Індикатори:

- показники народжуваності та смертності;
- показники смертності від хвороб системи кровообігу – артеріальної гіпертензії, ішемічної хвороби серця та цереброваскулярних хвороб;
- захворюваність на соціально-значущі хвороби;
- кількість фізкультурно-спортивних залів та спортивних майданчиків;
- рівень охоплення громадян фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою;
- кількість людей, в т.ч. дітей, охоплених різноманітними організаційними формами відпочинку та оздоровлення;
- заповнюваність ліжкового фонду санаторно-курортних установ.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>1.1.1. Забезпечення системи надання якісних медичних послуг, впровадження сучасних моделей та методів їх надання</p>	<p>Розвиток та модернізація матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я третинного рівня.</p> <p>Закупівля новітнього обладнання для діагностування захворювань на ранніх стадіях та їх лікування в закладах охорони здоров'я третинного рівня.</p> <p>Забезпечення безперервності невідкладної медичної допомоги хворим, необхідної для збереження часу до початку лікування, та збільшення ймовірності розвитку захворювання, ускладнень, котрі можуть призвести до втрати працездатності чи смерті постраждалого.</p>
<p>1.1.2. Розвиток фізичної культури та спорту, підтримка рухової активності громадян та громадян різних соціально-демографічних груп, пропагування здорового способу життя</p>	<p>Облаштування дитячих ігрових та спортивних майданчиків, з урахуванням потреб дівчат та хлопців, жінок та чоловіків різних вікових груп та стану здоров'я</p> <p>Будівництво футбольних та мультифункціональних полів.</p> <p>Організація фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема за місцем навчання, проживання та масового відпочинку населення області;</p> <p>Пропаганда здорового способу життя та профілактика захворювань.</p> <p>Підвищення обізнаності про профілактику захворювань, здоровий спосіб життя та подолання шкідливих звичок, особливо черед чоловіків.</p> <p>Забезпечення профілактичними щепленнями населення області.</p>

	<p>Проведення профілактичних медичних оглядів населення області, особливо черед чоловіків.</p> <p>Безпосереднє проведення профілактичних заходів серед учнівської та студентської молоді навчальних закладів I-IV рівнів акредитації м. Полтава.</p>
1.1.3. Забезпечення гарантій щодо доступності оздоровлення та відпочинку, в т.ч. дітей	<p>Фінансування відшкодування частини вартості путівки дитячим закладам за надані послуги з оздоровлення та відпочинку дітей.</p> <p>Створення оптимальних умов для безпечного та ефективного перебування у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.</p> <p>Збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, поліпшення їх матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення.</p>
1.1.4. Використання наявного потенціалу лікувальної та санаторно-курортної бази для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації	<p>Розвиток ринку санітарно-курортних послуг та їх експорт.</p> <p>Об'єднання зусиль органів місцевого самоврядування, санаторно-курортного бізнесу, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для популяризації регіонів і формування їх іміджу.</p> <p>Виробництва спеціалізованих санаторно-курортних продуктів.</p> <p>Впровадження інновацій, сучасних методів лікування та новітніх технологій, забезпечення інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності лікувальних та санаторно-курортних послуг.</p>

Операційна ціль 1.2. Універсальна система соціального захисту населення та безпечні умови життя.

На сучасному етапі пріоритетним завданням соціальної політики є підвищення якості та рівня доступності соціальних послуг для вразливих верств населення.

Подолання та профілактика складних життєвих обставин, мінімізація негативних наслідків таких обставин є вектором спрямування соціальних заходів та послуг.

Концепція реформування органів місцевого самоврядування та територіальної організації влади визначила завдання щодо забезпечення надання високоякісних та доступних послуг на базовому рівні – безпосередньо на рівні територіальної громади.

Враховуючи, що в області діє централізований порядок забезпечення реалізації державних та обласної соціальних програм, на сьогоднішній день

перспективним питанням є впровадження механізму надання адміністративних послуг соціального характеру на рівні об'єднаних територіальних громад та Центру по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат у Полтавській області із застосуванням електронного документообігу в інтегрованій інформаційній системі «Соціальна громада».

Кожна людина живе в соціумі, але основою стабільного суспільного середовища є сім'я як основа суспільства, завдяки якій підвищується цінність любові як базового почуття, що сприяє розбудові гармонійних сімейних (чоловічо-жіночих і дитячо-батьківських) стосунків.

Сім'я – це та ділянка суспільства, яка є найбільш делікатною, вразливою, а тому вона однією з перших реагує на виклики сучасності.

Для всебічного та гармонійного розвитку кожній дитині потрібна сім'я, у якій формуються позитивні емоційні стосунки, забезпечуються догляд та виховання відповідно до віку, індивідуальних потреб і можливостей, вибудовуються її світогляд та моральні орієнтири, формуються уміння та навички, необхідні для успішної соціалізації.

Тому необхідним та актуальним є продовження активної роботи з поширення сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: усиновлення, опіка/піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, подальша популяризація послуги патронату над дитиною та наставництво.

Очікувані результати:

- охоплення соціальними послугами жінок та чоловіків похилого віку та осіб з інвалідністю, які того потребують;
- максимальне охоплення дітей з інвалідністю реабілітаційними послугами;
- забезпечення належних умов проживання підопічних/вихованців будинків-інтернатів, пансіонату системи соціального захисту населення;
- запровадження надання інноваційних послуг: денного догляду, підтриманого проживання та паліативного догляду;
- отримання послуг соціального характеру незалежно від місця проживання громадян;
- скорочення строку між зверненням та отриманням кінцевого результату соціальної послуги;
- посилення адресності надання державної соціальної підтримки, спрямованої на швидкий вихід із кризи та подолання складних життєвих обставин;
- забезпечення інтегрованого підходу до виявлення потреб жителів громад різних соціально-демографічних груп та організація надання комплексу послуг соціального характеру відповідно до цих потреб;
- забезпечення якісного альтернативного догляду дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою запобігання потраплянню таких дітей до закладів інституційного догляду та виховання дітей;
- розвиток ефективної та спроможної системи підтримки зростання дітей у сім'ї;
- подолання гендерної нерівності та побудова рівноправного суспільства;

- запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування, інтеграція гендерного підходу в галузевий розвиток;
- підвищення рівня цифрової доступності як державних, так і приватних сервісів та послуг.

Індикатори:

- кількість електронних сервісів та послуг;
- кількість осіб, які охоплені послугами соціального характеру за рахунок фінансування з обласного та місцевих бюджетів;
- кількість підключених до мультисервісної мережі соціальних об'єктів;
- кількість осіб, яким надано послуги служби «Соціальне таксі»;
- кількість об'єднаних територіальних громад, у яких надаються послуги соціального характеру із застосуванням електронного документообігу в інтегрованій інформаційній системі «Соціальна громада»;
- кількості дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, охоплених сімейними формами виховання;
- кількість робочих груп з гендерно-орієнтованого бюджетування, створених в усіх сферах діяльності.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>1.2.1. Формування та забезпечення функціонування інклюзивного простору, рівних можливостей для всіх</p>	<p>Створення умов для всебічного гармонійного розвитку матері, дитини та осіб з інвалідністю.</p> <p>Охоплення мешканців та мешканок різних соціально-демографічних груп соціальними послугами, відповідно до їх потреб.</p> <p>Максимальне охоплення реабілітаційними послугами дітей з інвалідністю.</p> <p>Розвиток інклюзивної освіти в області.</p> <p>Забезпечення формування і функціонування інклюзивного простору, рівних можливостей для всіх.</p>
<p>1.2.2. Забезпечення доступності отримання соціальних послуг незалежно від місця проживання; цифрова трансформація системи надання послуг, підвищення їх якості та доступності</p>	<p>Створення належних умов для організації прийому громадян з питань соціального захисту населення.</p> <p>Впровадження електронного документообігу в інтегрованій інформаційній системі «Соціальна громада» між усіма об'єднаними територіальними громадами, управліннями соціального захисту населення та Центром по нарахуванню та здійсненню соціальних виплат у Полтавській області.</p> <p>Забезпечення засобами доступності установ соціального захисту для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.</p> <p>Створення умов для надання доступних, прозорих, безпечних та зручних в отриманні адміністративних</p>

	<p>послуг за принципом єдиного вікна («one-stop-shop»).</p> <p>Забезпечення надання адміністративних послуг в електронному вигляді.</p>
1.2.3. Підвищення рівня соціальної захищеності найбільш уразливих верств населення	<p>Забезпечення проведення на належному рівні соціальної роботи, організація навчання посадових осіб з питань соціального захисту населення об'єднаних територіальних громад.</p> <p>Модернізація та покращення матеріально-технічної бази для надання послуг соціального характеру в об'єднаних територіальних громадах.</p> <p>Соціальна підтримка уразливих верств населення.</p> <p>Надання навчально-консультативної підтримки вразливим верствам населення з метою залучення їх до активного суспільного життя.</p>
1.2.4. Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування	<p>Забезпечення влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї з метою їх виховання, освіти, розвитку, захисту їх прав та інтересів.</p> <p>Пошук та навчання кандидатів в опікуни, піклувальників, прийомних батьків та батьків – вихователів.</p> <p>Популяризувати сімейні форм виховання для дітей з інвалідністю.</p>
1.2.5 Реалізації гендерної політики: забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків	<p>Створення умов для ліквідації всіх форм дискримінації, в тому числі щодо жінок і дівчат.</p> <p>Розробка та забезпечення заходів з ефективного запобігання проявам гендерно зумовленого та домашнього насильства, надання своєчасної допомоги постраждалим.</p> <p>Запровадження освітньої й інформаційної політики, спрямованої на корекцію гендерних стереотипів.</p> <p>Запровадження гендерно-орієнтованого бюджетування, інтеграція гендерного підходу в галузевий розвиток та стратегічні документи розвитку громад.</p> <p>Впровадження заходів із забезпечення рівних можливостей представництва жінок та чоловіків на всіх рівнях прийняття рішень у політичному та суспільному житті.</p>

Операційна ціль 1.3. Сучасний освітній простір як базис для задоволення потреб суспільства та економіки.

Один із основних індикаторів якості життя є якісна освіта, що розглядається в наш час також і як інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Система освіти є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Для того, щоб українська система освіти посправжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті.

Однією з основних концептуальних засад реформування в межах Нової української школи є створення сучасного освітнього середовища, яке сприятиме творчому розвитку й мотивації учнів до навчання. Зміняться не тільки навчальні програми та засоби навчання, а й організація та дизайн освітнього простору, який утворює безпечне освітнє середовище, широке застосування сучасних інформаційно-комунікаційних засобів та технологій у процесі здобуття освіти, у тому числі новітніх технологій енергоефективності, дизайну, архітектури будівель, споруд та території закладів освіти.

Особливості економіки регіону, потреби місцевого ринку праці вимагають реорганізації та розвитку системи закладів професійної (професійно-технічної) освіти для підготовки кваліфікованих робітників та спеціалістів, затребуваних на підприємствах, в організаціях та установах області.

Актуальність національно-патріотичного виховання зумовлюється процесом становлення України як єдиної політичної нації. Одним із методів успішної її реалізації є позашкільна освіта. Кожна особа має право здобути позашкільну освіту відповідно до потреб та інтересів в місцях, наближених до місця проживання або навчання. Те, як буде забезпечено реалізацію права на позашкільну освіту, визначатиме майбутній потенціал людських ресурсів, від якого буде залежати економічне зростання країни, конкурентоздатність на світовому ринку, якість життя громадян.

Модернізація мережі закладів освіти регіону, оновлення та зміцнення їх матеріально-технічної бази із забезпеченням формування інклюзивного простору, подальший розвиток творчого та кадрового потенціалу в галузі освіти перетворить її на потужний чинник суспільного розвитку, дієвий інструмент реалізації соціально-економічних, культурних, виховних, освітніх реформ та забезпечить консолідацію населення регіону.

Очікувані результати:

- покращення якості та рівного доступу населення до загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти;
- оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти сучасними засобами навчання та обладнанням, стемлабораторіями;
- підвищення рівня охоплення дітей відповідного віку дошкільною освітою, особливо у сільській місцевості;

- утворення сучасних інноваційних закладів професійної (професійно-технічної) освіти – центрів професійної досконалості;
- удосконалення системи позашкільної освіти та створення умов для діяльності позашкільних закладів освіти, як координаційних центрів виховної та організаційно-методичної роботи;
- підвищення ефективності допризовної підготовки учнівської молоді;
- збільшення кількості дітей, які здобувають освіту в інклюзивних класах, групах;
- формування науково-педагогічного потенціалу закладів вищої освіти;
- розроблення закладами вищої освіти інноваційних наукових проєктів;
- досягнення співпраці між Радами молодих учених, що діють при закладах вищої освіти.

Індикатори:

- відсоток охоплення різними формами дошкільної освіти дітей відповідного віку;
- кількість створених опорних шкіл;
- відсоток охоплення дітей шкільного віку якісною допрофільною та профільною освітою;
- кількість розроблених наукових та інноваційних проєктів закладами вищої освіти;
- відсоток молодих учених, задіяних у наукових розробках інноваційних проєктів;
- кількість гуртків з національно-патріотичного виховання при закладах освіти;
- кількість створених центрів професійної досконалості;
- кількість закладів освіти, в яких здійснено модернізацію матеріально-технічної бази;
- кількість створених нових інклюзивно-ресурсних центрів для дітей з особливими потребами, інклюзивних класів, груп у закладах освіти.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
1.3.1. Розвиток національної свідомості, формування почуття патріотизму, соціальної активності та відповідальності, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України	<p>Проведення масових освітніх заходів з національно-патріотичного виховання, спрямованих на розвиток у дітей та молоді почуття власної гідності, усвідомлення своїх прав і місця у суспільстві.</p> <p>Модернізація матеріально-технічної бази з допризовної підготовки молоді в закладах освіти.</p> <p>Співпраця позашкільних закладів освіти області із соціальними інститутами та громадськими організаціями з питань національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.</p> <p>Проведення науково-дослідницької та освітньо-просвітницької роботи, яка передбачає відновлення</p>

	<p>історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України, включаючи проведення фотовиставок, організацію музейних експозицій, проведення дискусій, круглих столів із застосуванням регіональних традицій, свідчень усної історії національно-визвольної боротьби українського народу.</p>
<p>1.3.2. Сприяння розвитку мережі закладів освіти обласного підпорядкування, зміцнення їх матеріально-технічної бази, з врахуванням забезпечення формування інклюзивного простору</p>	<p>Будівництво нових, реконструкція та відновлення діяльності існуючих закладів дошкільної освіти.</p> <p>Організація допрофільного навчання.</p> <p>Формування мережі старшої профільної школи.</p> <p>Забезпечення рівного доступу до освіти шляхом створення нових інклюзивно-ресурсних центрів для дітей з особливими потребами.</p> <p>Забезпечення якісного, безпечного надання послуг із підвезення дітей сільської місцевості до місця навчання і додому.</p> <p>Оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти сучасними засобами навчання, обладнанням для природничо-математичних кабінетів, стем-лабораторіями.</p> <p>Проведення реорганізації системи професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб ринку праці.</p> <p>Створення центрів професійної досконалості.</p> <p>Проведення психолого-педагогічних досліджень для оцінки спроможності до навчання дітей із особливими освітніми потребами.</p> <p>Створення програм підготовки вчителів та асистентів вчителів інклюзивного навчання.</p> <p>Сприяння влаштування дітей з особливими освітніми потребами до інклюзивних класів.</p>

8.2. Стратегічна ціль 2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка

Соціально-економічний аналіз розвитку області, проведений за період 2014-2018 років свідчить, що економіка регіону має значний ресурсний, промисловий та аграрний потенціал для зміцнення своїх позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках. Є значні резерви для формування більш потужного прошарку малого і середнього бізнесу, а також широкого спектру туристичної-привабливих об'єктів для розвитку мережі туристичних дестинацій та кластерів.

Раціональне та сплановане використання цих факторів створює достатні умови для подальшого зростання рівня добробуту та комфортного проживання населення Полтавщини, а також сталого розвитку території.

Проте існують негативні моменти, що ускладнюють ефективний та гармонійний розвиток регіональної економіки. Насамперед, це домінування добувних галузей з низьким рівнем доданої вартості і високою ресурсо- та енергоємністю, зношене та морально застаріле обладнання промислових підприємств, значна сировинна складова в загальних обсягах експорту.

Маємо також невисокий рівень підприємницької активності та бізнес-культури населення, відсутність якісного туристичного продукту та його промоцій.

Секторальний розвиток також не є рівномірним: утворились значні в соціально-економічні дисбаланси між кількома найбільшими містами – Полтава, Кременчук, Горішні Плавні та більшістю сільських районів області.

Максимальна реалізація економічного потенціалу області, насамперед у сфері промислового виробництва, сільського господарства, переробної промисловості та туристичної індустрії можлива за умови інноваційного та наукового розвитку економіки області на основі смарт спеціалізації, залучення додаткових інвестицій, активної підтримки малого і середнього бізнесу та розвитку туризму і креативних індустрій.

Очікувані результати від реалізації стратегічної цілі 2. «Збалансована інноваційна креативна економіка області» у середньостроковій перспективі:

- розвиток галузей з високим рівнем доданої вартості на основі високотехнологічних виробництв та інноваційних підприємств;
- збільшення інвестиційного потоку до регіональної економіки;
- зростання експорту продукції зі значною переробною складовою;
- зміцнення фінансової спроможності регіону за рахунок зростання податкових надходжень;
- збільшення складової малого і середнього бізнесу в загальних обсягах виробництва;
- розширення ринку праці та створення нових робочих місць;
- вирівнювання просторового розвитку регіону;
- зростання доходів населення;
- розроблення нових туристичних продуктів та збільшення туристичних потоків.

Досягнення цієї стратегічної цілі має забезпечуватись через реалізацію трьох операційних цілей, які визначено ключовими.

Стратегічна ціль 2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка		
Операційна ціль 2.1.	Операційна ціль 2.2.	Операційна ціль 2.3.
Інноваційний та науковий розвиток економіки області на основі смарт спеціалізації	Ефективна бізнес інфраструктура та інвестиційна привабливість	Сталий розвиток креативних індустрій, культури та туризму

Діяльності в рамках стратегічної цілі «Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка» кореспондуються зі стратегічними цілями 1 «Висока якість життя, комфортні умови та добробут» та 3 «Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля».

Операційна ціль 2.1. Інноваційний та науковий розвиток економіки області на основі смарт-спеціалізації

Зважаючи на те, що економіка нашого регіону переважно сировинного типу, наразі важливим є використання сучасних підходів до інноваційного розвитку та переходу до Індустрія 4.0. – нових технологій, які передбачають повну цифровізацію виробництва, створення «розумних» продуктів та сервісів, перехід на сучасні бізнес-моделі.

Ефективна інноваційна діяльність є основою економічного зростання як окремо взятого підприємства чи галузі, так і регіону загалом. Інновації дають змогу підприємству здобути значних переваг у конкурентному середовищі і зайняти високі позиції шляхом створення нового продукту, впровадження технічного процесу або економіко-організаційної методики.

На сьогодні в області діє 30 інноваційно активних підприємств, які протягом 2018 року впровадили 20 нових технологічних процесів та 142 види інноваційної продукції. Загалом же на інновації було витрачено 105,6 млн. грн, зокрема 49,5 млн. грн на внутрішні наукові розробки та 40,2 млн. грн на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення.

Для впровадження Індустрія 4.0. необхідна підтримка з боку держави шляхом реалізації цільових програм, які на сьогодні в стадії розробки. Тому на регіональному рівні визначаємо амбітну ціль щодо сприяння переходу до Індустрія 4.0. шляхом підтримки модернізації та автоматизації виробничих процесів, створення кластерів, участі полтавських виробників у міжнародних ланцюгах доданої вартості.

Промисловість Полтавщини має потужний виробничий та науково-технічний потенціал та представлена різними галузями – від добувної до виробництва високотехнологічної продукції та товарів широкого вжитку. Вона формує понад 50% валової доданої вартості та забезпечує робочими місцями близько 40% зайнятих в економіці області, майже половина надходжень до зведеного бюджету сплачено ТОП-10 найбільшими промисловими підприємствами регіону. Саме високотехнологічні сектори промисловості області, такі як машинобудування, металургійне виробництво, харчова промисловість є рушіями розвитку регіональної економіки з огляду на кількість робочих місць, розвиток інновацій та надходжень до бюджетів.

Агропромисловий комплекс області також є вагомим сегментом економіки, частка якого у створенні валової доданої вартості області постійно зростає. Природно-економічний потенціал Полтавщини сприяє формуванню високих урожаїв – регіон традиційно залишається однією з основних житниць України, утримуючі лідерські позиції з виробництва зерна, цукрових буряків, сої, а в тваринницькій галузі – з виробництва молока і м'яса.

В області напрацьовано унікальний багаторічний досвід ведення органічного землеробства, розвиток якого є досить актуальним на сьогодні, оскільки має

високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення господарства у кожному регіоні, а також сприятиме скороченню міграції сільського населення.

Перспективними напрямками регіональної смарт-спеціалізації в агропромисловому комплексі є: інноваційне органічне сільськогосподарське виробництво та його переробка, виробництво екологічно чистих продуктів, розвиток високотехнологічного сільськогосподарського виробництва, розвиток індивідуального підприємництва та самозайнятості населення у сільській місцевості та розвиток сучасних форм кооперації в аграрному секторі.

Очікувані результати:

- нарощення обсягів виробництва промислової та агропромислової продукції;
- збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів;
- збільшення експорту високотехнологічної продукції;
- зростання інноваційних впроваджень у виробництво;
- створення нових робочих місць;
- розвинута та дієва структура підтримки інноваційних процесів;
- створення умов для просування новітніх розробок у виробництво та для залучення на територію області фахівців ІТ сфери;
- забезпечення умов для розвитку наукоємного виробництва;
- забезпечення населення області сільгосппродукцією власного виробництва;
- зниження рівня енергоємності готової одиниці продукції.

Індикатори:

- індекс виробництва промислової продукції;
- обсяги реалізованої промислової продукції на 1 особу населення;
- обсяги виробництва валової сільськогосподарської продукції;
- відсоток зростання податкових надходжень;
- витрати на інновації;
- кількість інноваційно активних промислових підприємств;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг);
- обсяг залучених інвестицій;
- кількість створених робочих місць;
- кількість діючих сільськогосподарських кооперативів;
- кількість виробників органічних видів продукції;
- частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільськогосподарських угідь, %;
- площа земель органічного виробництва, тис. га.

Досягнення операційної цілі 2.1. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>2.1.1. Забезпечення умов для інституційної підтримки розвитку інновацій, їх комерціалізації та трансферу технологій в усі сфери регіональної економіки, стимулювання співробітництва на рівні освіта-наука-бізнес</p>	<p>Визначення конкурентоспроможних інноваційних технологій та стимулювання їх впровадження у виробництво на підприємствах області.</p> <p>Проведення заходів для покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.</p> <p>Підтримка розвитку інженерних розробок у сфері інноваційних екобезпечних технологій.</p> <p>Розробка та впровадження інноваційних імпортозамінних видів продукції на основі наукових досліджень та запатентованих технологій</p> <p>Започаткування щорічного обласного конкурсу проєктів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.</p> <p>Залучення молоді до участі у науково-дослідній діяльності шляхом створення в області ради молодих учених.</p> <p>Проведення тренінгів з розробки інвестиційних проєктів в територіальних громадах області.</p> <p>Надання допомоги з пошуку інвесторів для фінансування проєктів.</p>
<p>2.1.2. Підтримка перспективних напрямів розвитку промисловості та АПК (в т.ч. органічно чистого виробництва, сучасних форм кооперації тощо)</p>	<p>Технологічне переоснащення та розширення діючих виробничих потужностей.</p> <p>Стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств.</p> <p>Сприяння диверсифікації ринків збуту промислової продукції полтавських виробників та збільшенню присутності на зовнішніх ринках.</p> <p>Підтримка розвитку сучасних форм кооперації.</p> <p>Впровадження нових технологій та освоєння нових видів продукції на базі співпраці з науковими установами у здійсненні науково-дослідних робіт.</p> <p>Забезпечення кваліфікованими інженерними та робітничими кадрами.</p> <p>Створення умов для збереження, відтворення і підвищення родючості ґрунтів.</p>

	<p>Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства.</p> <p>Розширення асортименту та збільшення обсягу виробництва органічних продуктів харчування.</p> <p>Проведення роз'яснювальних заходів для сільгоспвиробників з питань виробництва екологічно чистих продуктів.</p> <p>Стимулювання розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.</p> <p>Розвиток діяльності сільськогосподарської дорадчої служби.</p> <p>Надання консультативного супроводу для особистих селянських господарств, ініціатив зі створення малих підприємств у сільській місцевості.</p>
<p>2.1.3. Сприяння переходу до Індустрія 4.0. (пріоритетність в підтримці модернізації та автоматизації виробничих процесів, засад енергоефективності, кластерності виробництв, оптимізації логістики тощо)</p>	<p>Впровадження автоматизації виробничих процесів.</p> <p>Оптимізація виробничих процесів шляхом впровадження сучасних інтелектуальних продуктів.</p> <p>Підвищення престижності інженерних та робітничих спеціальностей.</p> <p>Сприяння створенню кластерних виробництв.</p> <p>Впровадження енергоефективних технологій виробництва.</p> <p>Трансформація вітчизняних індустрій в конкурентоспроможні та ефективні за рахунок їх «цифровізації».</p> <p>Створення нових продуктів та послуг завдяки технології Інтернету речей, віртуальній реальності, хмарним сервісам, штучному інтелекту.</p> <p>Розвиток сфери експорту «цифрової» продукції та послуг (ІТ-аутсорсинг).</p>
<p>2.1.4. Використання потенціалу місцевих мінеральних ресурсів, в тому числі покладів бішофіту, в промисловому та агропромисловому секторах економіки, індустрії здоров'я і краси</p>	<p>Створення прибуткового проєкту щодо використання покладів бішофіту з фокусуванням на соціальних та екологічних аспектах області:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток людини та збереження її основних показників здоров'я; - ефективне управління природними ресурсами, на які багата область; - репутація області та світове визнання, достойна

	зарплатня та умови праці.
2.1.5. Створення умов для проходження процедур стандартизації і сертифікації продукції місцевого бізнесу та впровадження інноваційних розробок в напрямку смарт-спеціалізації	Створення лабораторій з проведення наукових досліджень в напрямку визначення відповідності вітчизняної продукції вимогам та стандартам європейської та міжнародної якості. Сприяння адаптації вітчизняних виробників до нових вимог якості продукції.

Операційна ціль 2.2. «Ефективна бізнес інфраструктура та інвестиційна привабливість».

Незважаючи на те, що Полтавська область належить до групи найбільш економічно розвинених областей, рівень інвестицій у регіональну економіку не є достатнім. Інвестиційні компанії та закордонні партнери віддають перевагу регіонам з більш відомою репутацією і їх залучення залежить не лише від загальної ситуації в Україні, але й від сприятливого інвестиційного середовища, створеного власне органам публічної влади області.

Тому необхідно забезпечити гідну ідентифікацію Полтавщини у міжнародному співтоваристві шляхом проведення промоцій щодо економічного, інвестиційного, інноваційного потенціалу та стабільності регіонального бізнесклімату серед вітчизняних та іноземних партнерів на основі системного маркетингу та створення промоційного продукту.

Комплекс дій, спрямованих на створення позитивного інвестиційного іміджу області, дасть можливість суттєво підвищити шанси регіону залучити в економіку додаткові зовнішні ресурси.

Результатом досягнення цієї оперативної цілі має стати також активізація зусиль з просування експорту конкурентоспроможних товарів та послуг на перспективні ринки країн-членів Європейського Союзу, США, країн Африки та Азії, а також поглиблення товарної та географічної диверсифікації регіонального експорту з ефективним використанням нових можливостей та переваг у рамках укладених угод про вільну торгівлю з країнами світу.

Всебічна підтримка бізнесу здійснюватиметься шляхом просування інформації про місцевого виробника на українському та світових ринках.

Розбудова інноваційної та креативної економіки регіону потребує підготовки висококваліфікованих фахівців. В області протягом багатьох років спостерігається професійно-кваліфікаційний дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили, спричинений повільним реагуванням ринку освітніх послуг на динамічні зміни ринку праці та неусвідомленим професійним вибором випускників шкіл і їхніх батьків. Як наслідок – гострий дефіцит на ринку праці висококваліфікованих робочих кадрів. Для формування трудового потенціалу відповідно до потреб регіонального ринку праці велика роль належить профорієнтаційній роботі, насамперед з молоддю, спрямованій на підвищення престижу робітничих професій та їх мотивації до свідомого вибору професійної діяльності.

Очікувані результати:

- зростання прямих ділових контактів між представниками бізнесу конкурентоспроможних секторів економіки області та потенційно зацікавленими іноземними партнерами;
- сприятливий бізнес-клімат;
- активізація міжнародного співробітництва в рамках існуючих міжрегіональних угод та договорів двостороннього співробітництва з перспективними регіонами країн світу;
- зростання внутрішніх і зовнішніх інвестицій до регіональної економіки;
- розширення географії експорту та збільшення кількості експортерів;
- розширення структури підтримки інвесторів та експортерів;
- зростання зовнішнього попиту на місцеві бренди/торгові марки;
- зменшення дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили;
- задоволення потреб роботодавців у кваліфікованій робочій силі;
- створення системи професійного навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації працюючих;
- створення нових робочих місць.

Індикатори:

- кількість підприємств з іноземними інвестиціями;
- питома вага кількості малих і середніх підприємств;
- питома вага обсягів реалізованої продукції малими і середніми підприємствами;
- темп зростання обсягів залучених іноземних інвестицій у порівнянні з попереднім періодом;
- кількість створених робочих місць, в тому числі учасниками індустріальних парків;
- темп зростання обсягів експорту товарів та послуг Полтавської області;
- збільшення кількості зовнішньоекономічних партнерів;
- рівень працевлаштування безробітних після профнавчання, %
- кількість осіб, охоплених профорієнтаційними послугами та бізнес-навчанням, осіб.

Досягнення операційної цілі 2.2. потребує вирішення таких **завдань**:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
2.2.1. Підтримка розвитку МСП, в т.ч. соціального та молодіжного підприємництва, стартапів тощо	Активізація процесу передачі здобутків науки до сфери підприємництва. Проведення навчальних семінарів для суб'єктів малого і середнього підприємництва щодо вдосконалення навиків ведення бізнесу, а також змін у законодавстві з питань розвитку підприємництва. Надання інформаційних, юридичних консультацій з питань відкриття і ведення бізнесу та нормативів чинного законодавства незайнятому населенню.

	<p>Створення освітньої платформи для орієнтації молоді на започаткування власної справи.</p> <p>Популяризація соціального підприємництва.</p> <p>Впровадження фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва.</p> <p>Поширення інформації серед суб'єктів малого і середнього підприємництва про наявні програми підтримки підприємництва, освітніх заходів та стажування з метою сприяння їх господарської діяльності та підвищення компетенції і кваліфікації.</p> <p>Проведення заходів із залученням успішних представників малого і середнього підприємництва.</p> <p>Проведення конкурсів бізнес-ідей для підприємців-початківців.</p> <p>Впровадження та розвиток цифрового підприємництва, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур.</p> <p>Сприяння розвитку екологічно дружнього («зеленого») малого та середнього бізнесу.</p> <p>Створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу у сфері поводження з побутовими та промисловими відходами.</p>
<p>2.2.2. Розбудова інфраструктури підтримки бізнесу (бізнесінкубатори, профінкубатори, центри, фонди, асоціації тощо)</p>	<p>Сприяння у створенні нових та розвитку діючих об'єктів підтримки підприємництва.</p> <p>Підготовка кадрів для суб'єктів малого і середнього підприємництва в бізнес-інкубаторах та бізнес-центрах області.</p> <p>Сприяння співробітництву об'єктів інфраструктури підтримки бізнесу з вищими навчальними закладами.</p>
<p>2.2.3. Впровадження механізмів та інструментів залучення інвестиційних ресурсів (в т.ч. розбудова мережі індустріальних парків тощо)</p>	<p>Формування, вдосконалення, супровід/оновлення та поширення якісних інформаційних продуктів щодо економічного та інвестиційного потенціалу області.</p> <p>Проведення міжнародних інвестиційних, економічних заходів на території області, у тому числі галузевих (Міжнародного економічного форуму «Полтавщина: створюємо разом нові можливості»).</p> <p>Представлення потенціалу регіону на міжнародних заходах на території України та за кордоном.</p> <p>Підтримка регіональних інституцій, діяльність яких спрямована на розвиток інноваційної сфери, залучення інвестиційних ресурсів, місцевий економічний та регіональних розвиток.</p> <p>Розвиток міжнародного та міжрегіонального співробітництва.</p>

	<p>Проведення іміджевих заходів, в тому числі в сфері європейської інтеграції.</p> <p>Сприяння створенню індустріальних парків.</p> <p>Портфель інвестиційних пропозицій (в т.ч. у вигляді інформаційних тізерів для представлення потенційному інвестору).</p> <p>Маркетингова підтримка діючих та потенційних експортерів, заходи з розвитку зовнішньоекономічної діяльності та розширення ринків збуту.</p>
<p>2.2.4. Просування продукції та послуг місцевого бізнесу на нові ринки</p>	<p>Формування промоційних каталогів продукції вітчизняних виробників.</p> <p>Залучення суб'єктів малого і середнього підприємництва до участі у українських та міжнародних форумах, семінарах, конференціях, виставках, ярмарках.</p> <p>Створення умов для активного просування та підтримки місцевого виробника шляхом розбудови міжнародних економічних зв'язків.</p>
<p>2.2.5. Підтримка у формуванні кадрового потенціалу відповідно до потреб ринку праці</p>	<p>Проведення досліджень щодо сучасного стану, перспективних потреб ринку праці та вироблення рекомендацій.</p> <p>Реалізація прогресивних форм навчання безробітних (дуальна, дистанційна та ін.) для підготовки висококваліфікованих працівників для потреб економіки регіону.</p> <p>Заходи щодо популяризації та підвищення престижу робітничих професій.</p> <p>Поліпшення якості підготовки робітничих кадрів через закупівлю сучасного обладнання для професійно-технічних навчальних закладів.</p> <p>Стимулювання налагодження ефективної взаємодії у форматі роботодавець-працівник через систему профпідготовки, консалтингу, рекрутингу та HR-менеджменту тощо.</p> <p>Сприяння проведенню змін у професійно-технічній освіті (усунення невідповідності у навичках, які набули випускники ПТУ та яких потребують роботодавці).</p>

Операційна ціль 2.3. Сталий розвиток креативних індустрій, культури та туризму.

Полтавщина є одним з наймальовничіших та екологічно чистих регіонів України. Область має значний туристичний потенціал, зумовлений вигідним географічним розташуванням, особливостями історичного розвитку, національно-культурним різноманіттям, специфічною архітектурою, природними об'єктами, наявністю потенційно брендових туристичних продуктів, унікальним поєднанням урбанізованих та індустріалізованих місцевостей із заповідними територіями.

Креативність є ключовим вектором для суспільства, заснованого на знаннях та економіці, що робить свій внесок у мікро-, малий та середній бізнес, культуру, мистецтво, а також всі сфери суспільного життя, що сприяє стабільному розвитку туристичної дестинації. Саме тому питання розвитку креативних індустрій є вкрай важливим.

Креативні індустрії впливають на формування доходів бюджету, створення додаткових робочих місць, експортні надходження, інвестиційну привабливість, розвиток інтелектуального капіталу, всебічний розвиток внутрішнього туризму на Полтавщині.

Очікувані результати:

- актуалізація виїзного потоку туристів за рахунок іноземного споживача та розвиток внутрішнього туризму на Полтавщині;
- розвиток мікро-, малого та середнього бізнесу, який працює в галузі надання туристичних та супутніх послуг;
- створення загального бренду гостинності на Полтавщині;
- комплексне облаштування прилеглих до туристичних об'єктів територій (дороги, парковки, кемпінги, тощо);
- збереження та популяризація об'єктів та пам'яток культурної спадщини регіону;
- розвиток сільського зеленого, промислового та подієвого туризму;
- створення Обласного туристичного кластеру;
- продовження роботи зі створення Обласного центру туристичної інформації з філіями на місцях;
- створення інноваційного продукту у сфері туризму (ІТ-технологій, дизайн, реклама, аудіовізуальні продукти).

Індикатори:

- кількість внутрішніх та іноземних туристів на території області;
- кількість представників мікро-, малого та середнього бізнесу у сфері туризму та креативних індустрій у регіоні;
- кількість об'єктів туристичної гостинності (новостворених або приведених у відповідність до вимог сучасних туристів);
- кількість відремонтованих, відреставрованих та приведених у відповідність до вимог чинного законодавства пам'яток та об'єктів культурної спадщини.

Досягнення операційної цілі 2.3. потребує вирішення таких завдань:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>2.3.1. Забезпечення формування та просування комплексного бренду регіону на основі історико-культурної спадщини, місцевих традицій та народних промислів</p>	<p>Розроблення концепції по проведенню реклами туристичного бренду Полтавщини для пізнаваності регіону на всеукраїнському та міжнародному рівнях.</p> <p>Залучення культурної спадщини регіону для розвитку туристичних родинок Полтавщини для внутрішніх та іноземних туристів.</p> <p>Створення нового рекламного продукту на базі особливостей культурної спадщини.</p> <p>Формування туристичної дестинації.</p> <p>Розроблення єдиного туристичного бренду та логотипу області, а також паралельне здійснення брендуювання окремих регіонів області.</p>
<p>2.3.2. Забезпечення розвитку туризму як сфери економіки в тому числі внутрішнього, зеленого, подієвого, історико-культурного, медичного тощо; формування мережі туристичних дестинацій та кластерів, туристичної інфраструктури</p>	<p>Створення Обласного туристичного кластеру.</p> <p>Продовження роботи зі створення Обласного центру туристичної інформації з філіями на місцях.</p> <p>Створення платформи для рекламно-інформаційного забезпечення розвитку туристичної галузі Полтавщини.</p> <p>Опрацювання туристичних маршрутів у частині облаштування санітарних кімнат, зокрема і для людей з обмеженими фізичними можливостями.</p> <p>Продовження роботи щодо встановлення дорожніх вказників у напрямку розташування окремих пам'яток культурної спадщини Полтавщини, що є туристично-привабливими об'єктами.</p> <p>Проведення роботи зі встановлення облаштованих майданчиків для тимчасової зупинки туристичних автобусів на автострадах області.</p> <p>Проведення екологічного аудиту і паспортизації туристичних територій та об'єктів з обов'язковим визначенням допустимої рекреаційної місткості та екологічної стійкості ландшафтів.</p>
<p>2.3.3. Підтримка розвитку креативних індустрій (ІТ технології, дизайн та реклама, аудіовізуальні послуги, сучасне мистецтво, урбаністика тощо)</p>	<p>Участь у грантових проєктах, що підтримують розвиток креативних індустрій.</p> <p>Створення смарт продукту у галузі туризму (віртуальні тури, панорама, аудіо та відео контент).</p> <p>Розвиток креативних індустрій через призму просування місцевих традицій.</p> <p>Створення «комунікативних майданчиків», що поєднують функції культурного виробництва та культурного споживання.</p>

8.3. Стратегічна ціль 3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля

Регіональний розвиток є складним, динамічним процесом, в основі якого лежить вибір оптимального розміщення продуктивних сил та визначення перспективних напрямків розвитку території.

Просторовий розвиток визначається сукупністю чинників, які впливають на якість життя: тривалість життя, стан навколишнього природного середовища, стан охорони здоров'я, якість житлових умов, ступінь економічної та політичної стабільності тощо. Просторовий розвиток тісно пов'язаний з інноваційним розвитком, який має безпосередній вплив на рівень виробництва, технологій, освіти, медицини, екологічний стан.

Просторовий каркас економіки регіону формується на зв'язках між інноваційною, соціальною, економічною та екологічною сферами. Без новітніх технологій неможливий прогрес у виробництві, без здорового, розвинутого суспільства неможливе економічне зростання, без чистого довкілля не може бути здорового суспільства.

Оптимальне поєднання економічної, соціальної, екологічної та інноваційної сфери регіону, їх взаємодія та збалансований взаємовплив є пріоритетом подальшого розвитку Полтавської області, особливо в умовах глобалізації та забезпечення процесів євроінтеграції, визначених курсом на сталий розвиток держави.

Сталий розвиток передбачає низький рівень втручання в природне середовище з метою збереження його для наступних поколінь та проведення активної екологічної політики. У цьому контексті просторове планування територій має враховувати весь комплекс прогнозованих факторів впливу на довкілля, наявні екологічні проблеми, грамотне управління наявними природними ресурсами, запобігання негативним наслідкам зміни клімату та необхідність адаптації до неї.

Просторове планування також є платформою, на якій необхідно розглянути, обговорити та збалансувати суперечливі державні та приватні інтереси, пов'язані з розвитком території.

Два ресурси - час та простір, при правильному позиціонуванні створюють передумови для успішного використання всіх інших ресурсів, можливостей і потенціалів територій. Розробка стратегії управління розвитком на основі та з урахуванням просторового планування забезпечують досягнення головної мети децентралізації: створення комфортного і безпечного середовища проживання кожної людини, незалежно від місця чи регіону.

Діяльність у межах цієї стратегічної цілі повністю кореспондується із стратегічними цілями 1 «Висока якість життя, комфортні умови та добробут» та 2 «Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка» і матиме значний синергетичний ефект.

Досягнення цієї стратегічної цілі має забезпечуватись через реалізацію чотирьох операційних цілей, які визначено ключовими.

Стратегічна ціль 3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля

Операційна ціль 3.1.	Операційна ціль 3.2.	Операційна ціль 3.3.	Операційна ціль 3.4.
Формування єдиного простору високого рівня життя	Інфраструктурний розвиток територій та пріоритетна увага сільській місцевості	Раціональне та екологічнобезпечне господарювання	Збереження та відтворення якості довкілля

Операційна ціль 3.1. Формування єдиного простору високого рівня життя

Ефективне управління місцевим розвитком означає компетентне застосування сучасних технологій та методів організаційного і кадрового менеджменту, е-врядування, прогнозування тих ризиків, які виникають під час здійснення реформ та проведення заходів для мінімізації їх негативного впливу, уміння враховувати глобальні виклики та акцентувати свою роботу на територіальній специфіці.

Перехід до просторового розвитку – це той шлях, який дає можливість досягти необхідної координації інноваційного, економічного, соціального та екологічного розвитку. Просторовий розвиток передбачає такий економічний розвиток територій, коли досягається високий рівень життєзабезпечення суспільства з одночасним збереженням довкілля, гармонія зростання та високоефективне використання природних ресурсів.

Суспільно-політична трансформація, яка почалася в країні, дозволяє українцям влитися у світову тенденцію розширення сфер громадянської участі. Партисипація передбачає участь широкого кола громадськості у процесі обговорення та прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, контролю за їх виконанням. На сьогодні Полтавська область вже має значний досвід демократичного врядування та практики партисипації для розвитку територіальних громад. Більше того, Полтавщина першою в Україні започаткувала новий рівень партисипації, успішно впроваджуючи бюджет участі на рівні області.

Важливим аспектом розвитку громадянського суспільства є необхідність налагодження співпраці, партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства; сприяння участі громадськості у формуванні й реалізації державної, регіональної політики, вирішенні питань місцевого значення; стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку області. З цією метою на місцевому рівні мають впроваджуватися стандарти та ефективні процедури участі громадськості у виробленні й реалізації публічної політики, а також розвиток електронної участі громадян у виробленні публічної політики. Повсюдне застосування принципів, інструментів участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення є запорукою підвищення рівня довіри громадян до

влади, ступеня прозорості, легітимності, ефективності взаємодії влади та бізнесу, а також сприятиме зниженню загального рівня корупції.

Активне використання інформаційних технологій, технологій е-урядування та е-демократії, електронних технологій допомагають досягти намічених результатів максимально оперативно. Галузі, що їх впроваджують і всебічно застосовують, стрімко прогресують, набувають принципово нового рівня якості. Швидкість цифрового розвитку (розвитку та поширення інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій) є основною характеристикою позитивного розвинення різноманітних сфер життєдіяльності області, створення інструментів оптимального керування ними, зростання безпеки в області, забезпечення широкої доступності до інформації та послуг, задоволення потреб суспільства.

У процесі організованого цифрового розвитку відбувається створення цифрової інфраструктури, яка складається з інформаційно-цифрових технологій, інструментів і засобів, електронно-цифрових пристроїв, інформаційно-аналітичних, електронних, інтелектуальних систем. Завдяки системному підходу та інтегрованості в обласне управління цей інформаційний комплекс є базою для підвищення якості життя громадян, їхньої безпеки, розвитку демократії в регіоні, ефективного продуктивного функціонування галузей у відповідності до сучасних потреб та стандартів. Це також основа для забезпечення високого рівня відкритості, прозорості та зручності отримання необхідної інформації, надання адміністративних послуг, розвитку платформ для якісної взаємодії і спілкування з владою, належної інформованості населення про владну діяльність. Важливим фактором при цьому є зростання рівня цифрової компетенції громадян.

Цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично дає можливість інтегральної взаємодії віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір.

Основна мета цифровізації полягає у досягненні цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні.

Метою реалізації операційної цілі є розвинена цифрова інфраструктура. Фактично йдеться про якість покриття ширококутовим інтернетом території області, особливо віддалених селищ, об'єктів комунальної та соціальної інфраструктури, багато з яких перебувають у так званому «цифровому розриві». Варто зазначити, що інфраструктура доступу до інтернет – це досить суттєві інвестиції та масштаби.

Очікувані результати:

- прийняття ефективних управлінських рішень, точне прогнозування та моделювання рівня ринкових, інвестиційних відносин;
- спрощення процедури отримання актуальних даних;
- залучення широкого кола мешканців, зокрема дівчат та хлопців, жінок та чоловіків, включаючи вразливі категорії, такі як люди похилого віку, особи з

- інвалідністю, внутрішньо переміщені особи до участі у вирішенні питань місцевого значення, формування партисипаторної демократії;
- створення баз геоінформаційних сервісів та послуг;
 - застосування ГІС-технологій в різноманітних галузях діяльності людини, підприємств, в управлінні господарством, плануванні роботи комунальних служб та розвитку їх структури тощо;
 - інтеграція баз даних та операцій над ними із засобами подання даних;
 - доступ населення до широкого спектру геоінформаційних сервісів і послуг, в тому числі до містобудівної документації;
 - охоплення громадськими ініціативами усіх територіальних громад області;
 - створення регіонального медіапродукту;
 - забезпечення найвіддаленіших населених пунктів якісним інформаційним контентом;
 - створення та функціонування регіональної мережі виробників інформаційного продукту та його доставки до кінцевого споживача;
 - розширення активної площі покриття мультисервісної оптоволоконної мережі;
 - збільшення кількості підключених до мультисервісної мережі соціально значущих об'єктів області;
 - забезпечення можливості швидкої та якісної обробки значного масиву даних;
 - розвиток та впровадження сервісів електронного урядування та е-демократії;
 - підвищення рівня кібербезпеки захисту інформації;
 - подолання монопрофільності сільських територій.

Індикатори:

- протяжність мультисервісної оптоволоконної мережі;
- створення обласного центру обробки даних;
- створення регіонального центру кібербезпеки;
- створення геоінформаційної системи містобудівного кадастру;
- обсяг наповнення баз даних містобудівного кадастру;
- кількість проєктів, реалізованих за механізмом громадських ініціатив;
- створення єдиного регіонального хабу громадських ініціатив;
- кількість громадських лідерів, що пройшли навчання навичкам проєктної роботи та ефективного бюджетування;
- створення регіональної медіа-компанії;
- кількість консультативно-дорадчих органів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- кількість радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- кількість уповноважених осіб з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- частка сільського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, %;

- частка сільського населення, яке має доступ до покращених умов санітарії, %.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>3.1.1. Впровадження сучасних стандартів управління розвитком територій громад</p>	<p>Розробка та впровадження стратегій розвитку в усіх територіальних громадах з урахуванням європейського вектору розвитку.</p> <p>Підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування та виконавчої влади для забезпечення ефективного управління розвитком територій громад, надання адміністративних послуг на сучасному рівні</p> <p>Формування інфраструктури територіальних громад на основі смарт-підходів.</p> <p>Підготовка спеціалістів для впровадження політики енергоефективної поведінки та енергоефективної експлуатації об'єктів комунальної сфери.</p>
<p>3.1.2. Подолання монопрофільності сільських територій для забезпечення якісного рівня життя та рівних можливостей</p>	<p>Стимулювання багатофункціонального розвитку сільських територій, збільшення зайнятості населення в несільськогосподарській діяльності.</p> <p>Розробка та реалізація програм благоустрою сільських населених пунктів, підвищення комфорту проживання сільського населення.</p> <p>Підвищення рівня соціально-культурного та побутового обслуговування мешканців сільських територій.</p> <p>Розробка та впровадження бізнес-планів розвитку сільських територій з обґрунтуванням перспектив кооперації, запровадження переробки, створення власного продукту та налагодження системи збуту продукції.</p> <p>Створення в сільській місцевості інноваційних кластерів, індустріальних парків для об'єднання зусиль та посилення конкурентоспроможності.</p>
<p>3.1.3. Розробка та впровадження геоінформаційних систем</p>	<p>Розробка та промоція ГІС-продуктів регіонального рівня.</p> <p>Розробка містобудівної документації (генеральних планів) громад.</p> <p>Запровадження діяльності Служби містобудівного кадастру.</p> <p>Створення баз даних містобудівної документації.</p> <p>Розвиток системи управління просторовими даними та асоційованими з ними атрибутами.</p> <p>Створення та впровадження інтерактивних систем</p>

	інформування населення про геоінформаційні сервіси і послуги.
3.1.4. Упровадження електронних інструментів відкритості влади та прозорості використання ресурсів громад	<p>Впровадження сервісів електронного урядування та е-демократії.</p> <p>Удосконалення (створення) реєстрів інформаційних даних (фізичних, юридичних осіб, земельних ділянок і нерухомості, податків, соціального страхування та інших), забезпечення функціональної сумісності систем та здійснення обміну даними на операційному рівні.</p>
3.1.5. Впровадження концепції (єдиних підходів / платформ) переходу громад до смарт-управління	<p>Інтегрування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в громади (смарт-громада).</p> <p>Широке упровадження цифрових технологій, реалізація заходів, спрямованих на зменшення «цифрового розриву».</p> <p>Розвиток та поглиблення цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей.</p>
3.1.6. Охоплення всієї території області високошвидкісним інтернет-зв'язком та захист кіберпростору (кібербезпека)	<p>Прокладання мультисервісної оптоволоконної мережі.</p> <p>Створення єдиного обласного центру обробки даних та ситуаційного центру.</p> <p>Створення регіонального центру кібербезпеки.</p>
3.1.7. Підтримка розвитку інституцій громадянського суспільства	<p>Формування нових підходів та підвищення рівня функціонування партисипаторної демократії.</p> <p>Підтримка запровадження інституцій та інструментів партисипації у вирішенні питань місцевого значення.</p> <p>Створення регіонального хабу громадських ініціатив.</p> <p>Підтримка освітніх проєктів для мешканців громад щодо навчання основам проєктної роботи, ефективного бюджетування та контролю за раціональним використанням бюджетних коштів.</p> <p>Підтримка громадських екологічних ініціатив, в тому числі молодіжних.</p>
3.1.8. Створення регіонального інформаційного продукту	<p>Утворення регіональної медіа-компанії з метою виробництва регіонального соціальноспрямованого та суспільнозначущого інформаційного та просвітницького продукту.</p> <p>Підтримка розвитку сучасних каналів комунікації.</p> <p>Підтримка виробників місцевого інформаційного продукту.</p>

Операційна ціль 3.2. Інфраструктурний розвиток територій та пріоритетна увага сільській місцевості

Високорозвинена інфраструктура має суттєве значення для ефективного функціонування економіки, розвитку територій, а показники якості інфраструктури, зокрема, розглядаються при оцінці рівня конкурентоспроможності, економічної безпеки регіону.

З огляду на європейський вектор розвитку держави, необхідно змінити підходи до розвитку сільських територій, які панували останні десятиліття. Досі потенціал українського села використовувався досить однобічно, без належного покращення умов життєдіяльності сільського населення. Монопрофільність сільських територій передбачала розгляд потенціалу села виключно з позицій сільськогосподарського виробництва.

Однак історія українського селянства та пов'язана з ним традиційна українська культура мають розглядатися як особливо важлива передумова розбудови країни. Кожна сільська територія має свої особливості розвитку, але фактично однаковий незадовільний рівень розвитку інфраструктури.

В першу чергу це стосується дорожньо-транспортної інфраструктури. Полтавська область розташована у центрі країни та має всі передумови для створення на її території міжнародного транспортного коридору Європа-Азія, зважаючи на наявність розвинутої мережі автомобільних шляхів, розгалуженої залізничної мережі, міжнародного аеропорту, річкового порту, які створюють всі необхідні передумови для задоволення потреб користувачів у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу.

Розвинута транспортна інфраструктура, система логістичних та експедиторських послуг мають стратегічне значення для економічного зростання, зміцнення малого і середнього бізнесу, залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій, розвитку туризму, якісного переходу економіки регіону до інноваційного шляху розвитку.

На сьогодні транспортна галузь в цілому задовольняє лише основні потреби населення та економіки в перевезеннях за обсягом, але не за якістю. Її сучасний стан не повною мірою відповідає вимогам ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України та інтеграції національної транспортної мережі в Транс'європейську транспортну мережу.

Необхідним є збільшення ефективності та конкурентоспроможності транспортної галузі, посилення взаємодії між державним та приватним сектором, органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Пріоритетним напрямом розвитку є забезпечення доступності об'єктів транспортної інфраструктури та транспортних послуг для всіх громадян, у тому числі для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, шляхом створення для них доступного середовища для вільного пересування.

Враховуючи зазначене, метою реалізації операційної цілі є надання населенню якісних, безпечних та доступних транспортних послуг незалежно від місця проживання, збільшення питомої ваги повітряного та річкового транспорту у структурі пасажиро- та вантажоперевезень області.

Очікувані результати:

- збереження автомобільних доріг і вулично-дорожньої мережі від передчасного руйнування, приведення стану мережі доріг у відповідність до міжнародних норм та стандартів;
- створення конкурентного середовища на ринку послуг з експлуатаційного утримання автомобільних доріг;
- розширення мережі внутрішньообласних автобусних маршрутів;
- підвищення рівня доступності об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури та транспортних засобів загального користування для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;
- впровадження електронної системи оплати проїзду;
- зменшення кількості нелегальних перевезень, що здійснюються під виглядом нерегулярних та регулярних спеціальних перевезень;
- збільшення пасажиро- та вантажообороту автомобільним, залізничним, водним та авіаційним транспортом;
- збільшення кількості внутрішніх та міжнародних авіарейсів з ПОКП «Аеропорт – Полтава»;
- зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод, рівня травматизму, кількості загиблих внаслідок дорожньо-транспортних пригод;
- підвищення рівня обізнаності та громадянської свідомості у дотриманні Правил дорожнього руху його учасниками.

Індикатори:

- обсяг пасажирських та вантажних перевезень автомобільним, залізничним, річковим та авіаційним транспортом;
- кількість транспортних засобів загального користування, пристосованих для перевезення осіб з інвалідністю;
- частка електротранспорту у внутрішньому сполученні, %;
- кількість внутрішніх та міжнародних авіарейсів;
- кількість майданчиків габаритно-вагового контролю;
- кількість автотранспорту, що рухається дорогами загального користування з перевищенням ваги, у порівнянні з попереднім роком;
- кількість дорожньо-транспортних пригод, в тому числі за участі дітей;
- кількість загиблих і травмованих осіб внаслідок дорожньо-транспортних пригод;
- рівень аварійності на автомобільних дорогах загального користування (особливо з тяжкими наслідками), у порівнянні з попереднім роком.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.2.1. Оптимізація транспортної мережі та поліпшення організації пасажирських	Оптимізація маршрутної мережі громадського транспорту області з інтегруванням нових маршрутів, запропонованих громадами. Забезпечення доступності транспортних послуг для всіх громадян, у тому числі для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

<p>перевезень в межах області та окремих територій</p>	<p>Впровадження нових технологій та інтелектуальних транспортних систем для поліпшення якості транспортних послуг, інформування про їх надання. Застосування електронних та інтегрованих автоматичних систем оплати проїзду пасажирів.</p> <p>Оновлення парку автомобільної техніки та комунального електротранспорту.</p> <p>Розвиток в області мережі комунального електротранспорту.</p> <p>Сприяння розвитку мережі заправок для електромобілів.</p>
<p>3.2.2. Створення умов із збереження та попередження руйнування дорожнього покриття. Підвищення рівня безпеки дорожнього руху</p>	<p>Приведення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг області у відповідність до вимог нормативних документів та європейських стандартів.</p> <p>Впровадження передового досвіду європейських країн та застосування сучасних ефективних, енерго- та ресурсозберігаючих матеріалів і технологій при будівництві, ремонті та утриманні автомобільних доріг.</p> <p>Розвиток мережі автомобільних доріг місцевого значення.</p> <p>Розширення мережі майданчиків для здійснення габаритно-вагового контролю.</p> <p>Впровадження автоматичного контролю за дотриманням габаритно-вагових параметрів під час здійснення вантажних перевезень автомобільним транспортом.</p> <p>Удосконалення організації дорожнього руху, підвищення рівня експлуатаційних показників на автомобільних дорогах області та вулицях населених пунктів, безпечності доріг та дорожньої інфраструктури.</p> <p>Проведення просвітницьких заходів серед населення області щодо дотримання правил безпеки дорожнього руху.</p> <p>Моніторинг за безпекою дорожнього руху. Зниження рівня аварійності на автомобільних дорогах.</p>
<p>3.2.3. Сприяння розвитку річкового та повітряного транспорту</p>	<p>Розбудова інфраструктури ПОКП «Аеропорт – Полтава».</p> <p>Відкриття внутрішніх та міжнародних авіарейсів з ПОКП «Аеропорт – Полтава».</p> <p>Залучення інвестицій для розвитку пасажирських та вантажних перевезень повітряним транспортом.</p> <p>Модернізація інфраструктури річкового транспорту, проведення днопоглиблювальних робіт.</p>

Операційна ціль 3.3. Раціональне та екобезпечне господарювання

Реалізація екологічної політики – це комплекс заходів, спрямованих на охорону навколишнього середовища, збереження і відновлення природних ресурсів, запровадження екологічно чистих технологій, розвитку природоохоронної освіти і виховання, правова охорона екологічних систем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування.

Ефективна реалізація екологічної політики сприятиме розвитку системи управління навколишнім природним середовищем та реалізації в області міжнародних природоохоронних ініціатив.

З метою виконання поставленої операційної цілі зусилля будуть спрямовані на формування в суспільстві екологічних цінностей та підвищення екологічної свідомості населення області, зменшення негативного впливу урбанізації на навколишнє природне середовище, забезпечення раціонального та сталого використання природних ресурсів, впровадження систем екомоніторингу, стимулювання розвитку інфраструктури управління відходами, оновлення зношених фондів інфраструктури та об'єктів житлово-комунального господарства, впровадження ресурсоефективного виробництва та екологічних інновацій, а також здійснення інших заходів і завдань, в тому числі передбачених основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Очікувані результати:

- підвищення рівня екологічної освіти, просвіти та виховання громадян;
- збереження природних екосистем, біо- та ландшафтного різноманіття екомереж області;
- зменшення залежності процесу економічного зростання від збільшення використання природних ресурсів;
- поліпшення стану навколишнього природного середовища до більш безпечного для екосистем та населення рівня з урахуванням міжнародних вимог до якості навколишнього природного середовища;
- створення автоматизованої інформаційно-виміральної системи спостережень та інформування населення про екологічний стан області;
- збереження водного балансу, забезпечення населення області якісною питною водою;
- оновлення зношених фондів інфраструктури та об'єктів житлово-комунального господарства і енергетики;
- розвиток інфраструктури управління відходами, збільшення обсягів збору та переробки ресурсоцінних компонентів ТПВ;
- оптимізація кількості місць видалення відходів на території області шляхом ліквідації/переробки/консервації старих звалищ;
- розвиток мережі відновлюваних альтернативних джерел енергії;
- розвиток ринку енергозберігаючих технологій та послуг, впровадження енергоефективного обладнання.

Індикатори:

- площа земель природно-заповідного фонду;
- лісистість території;
- обсяг викидів парникових газів, % до рівня 1990 року;
- кількість міст, в яких середньодобові концентрації основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі перевищують середньодобові гранично допустимі концентрації, одиниць;
- місцеві програми та плани щодо яких проведено СЕО;
- протяжність збудованих/реконструйованих водопровідних мереж;
- частка скидів забруднених (забруднених без очистки та недостатньо очищених очищених) стічних вод у водні об'єкти у загальному обсязі скидів, %;
- кількість побудованих, реконструйованих свердловин/станцій доочистки питної води;
- відсоток охоплення населення області послугою з вивезення ТПВ;
- кількість введених в експлуатацію сміттесортувальних/сміттєпереробних станцій/комплексів;
- кількість ліквідованих несанкціонованих сміттєзвалищ;
- частка спалених та утилізованих відходів у загальному обсязі утворених відходів, %;
- кількість об'єктів на території області з використанням альтернативної енергетики;
- частка енергії, виробленої з відновлювальних джерел, у загальному кінцевому споживанні енергії, %;
- кількість термомодернізованих будівель.

Для досягнення операційної цілі пропонуються такі завдання:

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
3.3.1. Упровадження заходів із запобігання зміні клімату та адаптації до неї, досягнення оптимального співвідношення між природними, квазіприродними (сільськогосподарськими) та урбанізованими екосистемами	<p>Проведення інвентаризації зелених насаджень в області; збільшення їх площі, створення лісових насаджень.</p> <p>Залуження та заліснення прибережних захисних смуг, заліснення малопродуктивних, деградованих та техногенно-забруднених сільськогосподарських угідь.</p> <p>Проведення заходів з інформування населення щодо питань зміни клімату, енергоефективності й турботи про довкілля.</p> <p>Стимулювання переходу на європейські стандарти якості палива для автотранспорту.</p> <p>Заохочення населення використовувати електро та велотранспорт. Стимулювання облаштування у населених пунктах велосипедних доріжок.</p>
3.3.2. Забезпечення	Створення розгалуженої мережі спостережних

<p>проведення комплексного моніторингу стану довкілля та інформування населення про екологічний стан в області</p>	<p>пунктів за забрудненням довкілля, обладнаної сучасними приладами контролю, та системи інформування населення про екологічний стан в області.</p> <p>Створення автоматизованої інформаційно-вимірювальної системи спостережень; організація ефективної взаємодії між суб'єктами моніторингу довкілля.</p> <p>Впровадження системи інформування про ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря.</p>
<p>3.3.3. Удосконалення системи контролю за якістю питної води, упровадження сучасних технологій очистки стічних вод д</p>	<p>Проведення моніторингу за станом питної води в населених пунктах області.</p> <p>Розвиток водопровідно-каналізаційного господарства, підвищення ефективності та надійності його функціонування.</p> <p>Проведення робіт, пов'язаних з поліпшенням технічного стану та благоустрою водойм.</p> <p>Відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання.</p> <p>Введення в дію нових джерел водопостачання та ліквідація свердловин, що подають воду з відхиленням від нормативу.</p> <p>Реконструкція та капітальний ремонт свердловин. Будівництво та реновація мереж водопостачання, каналізаційних очисних споруд.</p> <p>Встановлення станцій доочистки питної води, впровадження новітніх технологій водопідготовки, будівництво локальних очисних споруд.</p> <p>Захист джерел питного водопостачання від шкідливого впливу суб'єктів господарювання та об'єктів, що створюють загрозу забруднення вод.</p>
<p>3.3.4. Покращення управління відходами</p>	<p>Побудова інфраструктури зі збору, сортування та переробки відходів.</p> <p>Мінімізація викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, безпечне поводження з відходами.</p> <p>Запровадження системи роздільного збирання ТПВ з метою використання відходів у якості вторинної сировини.</p> <p>Забезпечення утилізації органічних відходів; розробка та впровадження нових механізмів утилізації промислових відходів.</p> <p>Впровадження маловідходних технологій, нових форм та сучасних технологій організації</p>

	<p>поводження з ТПВ.</p> <p>Забезпечення населених пунктів області спеціальною комунальною технікою.</p> <p>Ліквідація джерел забруднення підземних вод та земельних ресурсів (несанкціоновані звалища ТПВ).</p> <p>Будівництво та реконструкція полігонів для зберігання ТПВ та забезпечення їх спеціалізованою технікою.</p> <p>Будівництво прибудинкових контейнерних майданчиків для роздільного збирання та зберігання ТПВ.</p> <p>Підтримка інноваційних підходів ліквідації/переробки/консервації старих сміттєзвалищ.</p> <p>Розробка та впровадження заходів з управління відходами тваринного походження.</p> <p>Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з ТПВ.</p>
<p>3.3.5. Оптимізація систем централізованого теплопостачання шляхом реконструкції джерел генерації теплової енергії з впровадженням новітнього технологічного обладнання та альтернативних видів палива</p>	<p>Перегляд схем теплопостачання населених пунктів області.</p> <p>Заміна ветхих та аварійних мереж теплопостачання та гарячого водопостачання.</p> <p>Виведення з експлуатації неефективного, енергоємного обладнання.</p> <p>Реконструкція та капітальний ремонт об'єктів теплопостачання, в тому числі з метою заміщення природного газу біопаливом.</p>
<p>3.3.6. Забезпечення енергонезалежності та формування енергоефективного середовища регіону</p>	<p>Впровадження ресурсоефективного виробництва та екологічних інновацій.</p> <p>Запровадження енергоефективних технологій виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання.</p> <p>Розвиток виробництва енергії малими гідроелектростанціями.</p> <p>Виробництво біопалива та розширення його використання для виробництва теплової та електричної енергії.</p> <p>Розробка та реалізація проектів щодо виробництва енергії з нетрадиційних та відновлювальних джерел енергії, впровадження енергоефективних технологій і обладнання.</p>

	<p>Впровадження енергозберігаючих і енергоефективних заходів в об'єктах соціальної інфраструктури, інших закладах, установах і підприємствах комунальної та спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області.</p> <p>Застосування нових шляхів і засобів для зменшення витрат енергоносіїв, як у виробничих процесах, так і для побутових потреб.</p> <p>Проведення комплексних енергоаудитів, сертифікація енергетичної ефективності будівель бюджетної сфери.</p> <p>Укладання енергосервісних договорів суб'єктами бюджетної сфери.</p> <p>Проведення процедур сертифікації систем енергоменеджменту за міжнародними стандартами.</p> <p>Перегляд та пристосування діючих виробничих процесів з метою застосування енергозберігаючих технологій промисловими підприємствами області.</p> <p>Стимулювання населення до впровадження енергоощадних заходів через механізм компенсації частини суми кредитів та/або частини відсотків за кредитами, залученими на заходи щодо енергозбереження, інші механізми.</p> <p>Реконструкція та модернізація котелень бюджетних установ, утеплення будинків.</p>
<p>3.3.7.Сприяння впровадженню екологічно дружніх технологій на підприємствах-забруднювачах</p>	<p>Охорона атмосферного повітря (встановлення пилогазоочисного обладнання тощо).</p> <p>Перехід на екологічно чисті технології з використанням поновлювальних джерел енергії та видів палива, впровадження та забезпечення ефективної системи екологічного моніторингу довкілля.</p> <p>Створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництв шляхом «Зелених інвестицій».</p> <p>Упровадження економічних та інших механізмів забезпечення екологічної безпеки (екологічний менеджмент та аудит, екологічне страхування, екологічна експертиза).</p> <p>Підтримка впровадження альтернативної енергетики.</p>

Операційна ціль 3.4. Збереження та відтворення якості довкілля

Розвиток промисловості, транспорту та сільського господарства, залучення до господарського обороту все більшої кількості природних ресурсів, які використовувались і на жаль, використовуються нераціонально і неефективно, підвищують рівень антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище Полтавської області і є основною причиною регіональної екологічної кризи та кліматичних змін.

Проблема незадовільної екологічної ситуації в області потребує нагального вирішення, першим кроком до якого є створення належних умов для проведення діяльності з поліпшення стану довкілля, в переліку яких не останнє місце має посідати розвиток загальної свідомості населення щодо збереження та догляду за навколишнім середовищем. Особливий акцент повинен робитися на формуванні екологічної культури дітей та молоді.

Також, важливим при створенні умов для поліпшення стану довкілля є вдосконалення системи моніторингу довкілля на регіональному рівні.

Законом України «Про екологічну мережу України» передбачено створення національної екологічної мережі з метою відновлення природних середовищ існування дикої флори та фауни, покращання стану збереження окремих компонентів біологічного різноманіття, зміцнення екологічних зв'язків та цілісності екосистем.

Очікувані результати:

- підвищено рівень екологічної культури та обізнаності населення, формування екологічного мислення у сфері ощадливого споживання природних ресурсів, енерговикористання та поводження з відходами;
- впроваджено концепцію екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в шкільних та вищих навчальних закладах;
- проведена екологізація виробництв шляхом формування екологічної свідомості керівників промислових підприємств;
- збільшено кількість об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців;
- забезпечено ефективне функціонування системи моніторингу довкілля на регіональному рівні.
- припинено втрати біо- та ландшафтного різноманіття;
- сформовано цілісну та репрезентативну екомережу;
- збережено та примножено природоохоронні території, біо- та ландшафтного різноманіття;
- забезпечено відновлення порушених земель;
- зменшено відсоток розораності ґрунтів;
- припинено незаконне вирубування лісових масивів.

Індикатори:

- кількість екологічних навчальних курсів у програмах шкільних та вищих навчальних закладів;

- кількість просвітницьких заходів, телевізійних передач та публікацій у засобах масової інформації з питань охорони навколишнього природного середовища та стану довкілля;
- частка екологічної інформації у засобах масової інформації;
- динаміка стану навколишнього природного середовища.
- кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні;
- площа рекультивованих та відновлених земель;
- відсоток розораності ґрунтів;
- вміст забруднюючих речовин у ґрунті;
- співвідношення площ природних та антропогенно змінених ландшафтів;
- площа (частка) еродованих земель;
- рибопродуктивність водних об'єктів;
- частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду у загальній території області, %;
- запаси деревини в лісах, млн куб. м;
- частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території області, %.

Завдання	Потенційно можливі сфери реалізації проєктів
<p>3.4.1. Формування дбайливого ставлення до довкілля та підвищення рівня екологічної культури населення</p>	<p>Формування екологічного мислення у сфері ощадливого споживання природних ресурсів, енерговикористання та поводження з відходами.</p> <p>Проведення просвітницької роботи щодо небезпечності невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин громадськими організаціями екологічного спрямування.</p> <p>Розробка та впровадження концепції екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в шкільних та вищих навчальних закладах.</p> <p>Підвищення рівня обізнаності керівників підприємств, установ та організацій щодо питань охорони навколишнього природного середовища та енергетичної ефективності.</p> <p>Створення об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців.</p> <p>Залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища.</p> <p>Поширення екологічної інформації через засоби масової інформації.</p> <p>Видання просвітницької літератури на природоохоронну тематику (газети, журнали, брошури, книги тощо).</p> <p>Проведення конкурсів, конференцій, семінарів,</p>

	<p>круглих столів з екологічної тематики.</p> <p>Популяризація історії рідного краю, краєзнавства та природознавства.</p> <p>Облаштування місць відпочинку в лісових масивах, прибережних смугах річок, озер та водосховищ (встановлення інформаційних панно, природоохоронної інформації, схем екскурсійних маршрутів, забезпечення місць відпочинку контейнерами для сміття та засобами протипожежної безпеки).</p>
<p>3.4.2. Розвиток екомережі та збереження біорізноманіття</p>	<p>Створення нових та вдосконалення існуючих заповідних територій, формування регіональної екологічної мережі.</p> <p>Створення мережі об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення (гідрологічні заказники, заповідні урочища тощо).</p> <p>Отримання речових доказів на землю в межах об'єктів і територій природно-заповідного фонду та винесення їх меж в натуру.</p> <p>Захист біорізноманіття прибережних смуг та поверхневих вод від попадання пестицидів з с/г угідь.</p> <p>Встановлення меж в природі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>Використання рекреаційного потенціалу територій та об'єктів природно-заповідного фонду.</p> <p>Формування списків рідкісних і зникаючих видів флори та фауни.</p> <p>Сприяння формуванню екологічної мережі області на основі використання сучасних геоінформаційних технологій.</p> <p>Поліпшення екологічного стану малих річок області.</p>
<p>3.4.3. Збільшення площ лісів, парків, скверів та зелених насаджень</p>	<p>Проведення інвентаризації зелених насаджень в населених пунктах області.</p> <p>Збільшення площі зелених насаджень в населених пунктах області, створення лісових насаджень.</p> <p>Залуження та заліснення прибережних захисних смуг.</p>
<p>3.4.4. Відновлення порушених земель та родючості ґрунтів</p>	<p>Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням.</p> <p>Забезпечення підвищення відсотку рекультивованих земель.</p> <p>Використання міжнародного досвіду та новітніх технологій при відновленні порушених порушених земель та їх рекультивації.</p>

9. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

У рамках реалізації Стратегії запроваджується моніторинг досягнення цілей шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів з їх прогнозними значеннями, який здійснюється щороку. На основі зібраних даних готується річний звіт та звіт щодо виконання періоду трьохрічного планування.

Річний звіт складається з переліку ключових показників за кожною ціллю, кожним пріоритетом або заходом; містить інформацію про досягнення кожного об'єктивного пріоритету або виконання заходу; оцінку можливостей досягнення поставлених цілей на трьохрічний цикл планування.

Підсумковий звіт про моніторинг за трьохрічний цикл планування до показників, які передбачаються у річних звітах, містить загальні оцінки ефективності, результативності та стійкості досягнутих результатів.

Моніторингові звіти є відкритими документами і використовуються для уточнення завдань та бюджетних програм області на наступний за звітним бюджетний рік.

Форму моніторингового звіту, відповідального за його підготовку та строки подання, визначає Полтавська обласна державна адміністрація відповідно до власних повноважень та структури.

Для всіх можливих форм організації процесу моніторингу головним є проведення ретельного відслідковування виконання завдань та реалізації проєктів, коригування та актуалізація Стратегії за необхідності з огляду на зміну ситуації, оскільки одні проєкти будуть завершені, а деякі замінені іншими.

Індикатори, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Стратегія будуть порівнюватись з середньоукраїнськими показниками та показниками регіонів-конкурентів. Відповідно до цих індикаторів на кожен плановий період моніторингу має бути сформовано кількісні показники, за якими буде здійснюватись моніторинг.

Обов'язковою умовою забезпечення моніторингу реалізації Стратегії є застосування системи індикаторів, які використовуються для визначення результативності реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року.

На момент розробки Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки, Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року, в тому числі уніфікована система індикаторів до неї знаходяться в стадії розробки. Порядок проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії визначається Кабінетом Міністрів України.

**Перелік індикаторів
на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Стратегія**

Назва показника	2018 рік	2021 рік	2027 рік
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млрд.грн.	150,904 ¹	225,9	343,1
Доходи населення, млрд.грн.	92768 ¹	14500	325000
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн.грн..	186760	224479	345452
Обсяг іноземних інвестицій наростаючим підсумком, млн.дол. США	1026,9	1276,2	1766,2
Обсяг залучених іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол.США	733,9	938,7	1353,8
Обсяг експорту товарів, млн. дол.США	1905,9	2002,3	2380,2
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис наявного населення, од.	74	75	76
Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, од.	4	4	5
Витрати на інновації, млн.грн. ²	105,6	125,1	138,7
Кількість інноваційно активних підприємств, од. ²	30	34	42
Кількість інноваційно активних закладів вищої освіти, од.	6	8	12
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного значення в регіоні, км шляхів на 1 тис.км ² території	37,9	37,9	37,9
Середньомісячна заробітна плата (номінальна), грн.	8375	13600	18900
Чисельність наявного населення на 1 січня, тис.осіб	1400,4	1390,6	1339,9
Малюкова смертність (на 1000 народжених живими)	5,0	4,9	4,8
Материнська смертність (на 100 тис. народжених живими)	0	0	0
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (міська місцевість), %	91,1	92,0	94,0
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (сільська місцевість), %	71,8	72,0	75,0
Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу, кг	37,07	34,91	30,59
Рівень безробіття у віці 15-70 років за методологією Міжнародної організації праці, %	11,2	10,4	7,8
Площа земель природно-заповідного фонду, тис.га	142,5	142,8	143,4
Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі адміністративно-територіальної одиниці, %	4,95	4,96	5,0
Темп зростання (зменшення) обсягу прийнятого в експлуатацію житла, % до попереднього року	98,5	103,0	105,0
Частка обсягу теплової енергії, виробленої в регіоні з альтернативних видів палива або відновлюваних джерел енергії, %	9,8	15	30
Рівень охоплення соціальними послугами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, % до загальної кількості таких осіб	100	100	100
Частка міських домогосподарств, які мають доступ до	67,4	80	100

Інтернету, %			
Частка сільських домогосподарств, які мають доступ до Інтернету, %	18,9	40	70

¹ – за 2017 рік

² – інформація формується 1 раз на 2 роки

Індикатори можуть бути досягнуті при умові виконання базового сценарію розвитку області та України і забезпечення відповідного фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та надходження коштів із зовнішніх джерел фінансування.

10. УЗГОДЖЕНІСТЬ СТРАТЕГІЇ З ПРОГРАМНИМИ ТА СТРАТЕГІЧНИМИ ДОКУМЕНТАМИ

Національна система стратегічного планування базується на узгодженій системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівні.

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки узгоджується з:

- проектом Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину»;
- економічними, соціальними, екологічними, інфраструктурними, територіальними й іншими аспектами розвитку області.

Середньострокове і короткострокове державне стратегічне планування регіонального розвитку узгоджується з процесами стратегічного планування розвитку регіонів (областей) та міст на основі розробки та ухвалення відповідних стратегічних документів.

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області узгоджена з Генеральною схемою планування території України, основними планувальними документи території Полтавської області, а також з містобудівною документацією. Місцеві стратегії розвитку (стратегії розвитку міст і районів області) мають узгоджуватись зі Стратегією регіонального розвитку Полтавської області.

Реалізація Стратегії регіонального розвитку Полтавської області передбачає розробку Плану заходів з її реалізації відповідно до визначених етапів.

Узгодженість з проектом Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину»

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» включає три Стратегічні цілі:

1. Формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах.
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.
3. Ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування.

Стратегія регіонального розвитку Полтавської області розроблена у відповідності до основних положень проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: «Розвиток та єдність, орієнтовані на людину» та процесів державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки України та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку та необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Узгодженість Стратегічних цілей Стратегії регіонального розвитку Полтавської області з проектом цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року:

Стратегічні цілі (Україна)	Стратегічні цілі (Полтавська область)		
	1. Висока якість життя, комфортні умови та добробут	2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка	3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля
1. Формування згуртованої країни в соціальному, економічному, екологічному та просторовому вимірах	x	X	X
2. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів	X	X	X
3. Ефективне людиноцентричне багаторівневе врядування	X	X	X

Примітка: Велика буква «X» означає більшу узгодженість / зв'язок, аніж маленька «x».

Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку

Проведено аналіз узгодженості стратегічних цілей Полтавської області з ключовими секторами розвитку. Позначка «x» була вставлена у поля, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв'язок.

Сектори	Стратегічні цілі (Полтавщина)		
	1. Висока якість життя, комфортні умови та добробут	2. Збалансована інноваційна конкурентоспроможна економіка	3. Ефективне управління просторовим розвитком, забезпечення балансу екосистем та охорона довкілля
Економіка і торгівля	X	X	X
Промисловість та інфраструктура	X	X	x
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	X	X	X
Транспорт і дороги	X	X	X
Екологія й природні ресурси	X	x	X
Освіта й молодь	X	x	X
Здоров'я, соціальний захист, сім'я і дитина	X	x	X
Культура і туризм	x	X	X
Обмін інформацією	X	X	X
Комунальне господарство	X	x	x
Територіальний розвиток, земля і кадастр	x	X	X

Примітка: Велика буква «X» означає більшу узгодженість / зв'язок, аніж маленька «x».

Органи, що забезпечують реалізацію Стратегії Органами, що забезпечують реалізацію Стратегії, є:

Полтавська обласна рада;
Полтавська обласна державна адміністрація;
районні, міські, селищні, сільські ради;
асоціації органів місцевого самоврядування;
агенції регіонального розвитку;
громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи, що беруть участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики.

Інструменти реалізації Стратегії

Інструментами реалізації Стратегії є:

- план заходів щодо реалізації Стратегії;
- програми та проекти регіонального розвитку;
- обласні цільові програми в окремих сферах соціально-економічного розвитку;
- плани соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок:

- державного фонду регіонального розвитку;
- коштів галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери у регіонах;
- коштів обласних цільових програми в окремих сферах соціально-економічного розвитку;
- субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;
- коштів технічної допомоги ЄС, інших міжнародних донорів, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, власних коштів підприємств.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту рішення «Про Стратегію розвитку Полтавської області
на 2021 – 2027 роки»

Розробник проєкту рішення: Департамент економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації.

Проєкт рішення є актом індивідуальної дії.

Мета: забезпечення сталого розвитку області, створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності, підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності регіону.

1. Підстава розроблення проєкту рішення

Підставою для розроблення проєкту рішення «Про Стратегію розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки» є Закон України «Про засади державної регіональної політики», постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів».

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Проєкт Стратегії розвитку Полтавської області на період 2021 – 2027 років (далі – Стратегія) є документом, що визначає тенденції та основні проблеми розвитку регіону, стратегічні та оперативні цілі, пріоритети розвитку області на відповідний період, основні завдання, етапи та механізми їх реалізації, систему моніторингу та оцінки результативності виконання поставлених завдань.

3. Суть проєкту рішення

Проєкт рішення спрямований на створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіону шляхом забезпечення соціальної та економічної єдності, підвищення рівня конкурентоспроможності, активізації економічної діяльності, зростання добробуту населення. Зокрема, активізацію економічного розвитку усіх галузей господарського комплексу області, збільшення їх інвестиційної та інноваційної складової, нарощування обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, подальший розвиток малого та середнього бізнесу, забезпечення фінансового оздоровлення реального сектору економіки.

4. Правові аспекти:

- Закон України «Про місцеві державні адміністрації»;
- Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- Закон України «Про засади державної регіональної політики»;
- постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів»;
- наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація рішення не потребує фінансових витрат.

6. Позиція заінтересованих осіб/органів/сторін

Стратегія розроблялась на основі чинного законодавства із використанням кращого європейського та українського досвіду робочою групою із розробки Стратегії регіонального розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021 – 2023 роки протягом низки засідань, семінарів та дискусій.

При підготовці проєкту Стратегії членами робочої групи шляхом обговорень, аналізу статистичних даних здійснено врахування пропозицій, зауважень, які надавались зацікавленими сторонами в ході розробки та громадського обговорення проєкту Стратегії. Процес стратегічного планування розвитку області на період до 2027 року носив відкритий, прозорий характер та був доступний до участі всім бажаючим і зацікавленим особам.

7. Громадське обговорення

Проєкт рішення опублікований на офіційному сайті облдержадміністрації www.adm-pl.gov.ua в розділі «Діяльність облдержадміністрації» – «Нормативна база» – «Проєкти рішень обласної ради» 22 листопада 2019 року. Громадське обговорення проєкту Стратегії проведено у відповідності до положень постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів».

8. Запобігання корупції

У проєкті рішення відсутні правила і процедури, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

9. Прогноз результатів

Реалізація рішення забезпечить затвердження основного програмного документу довгострокового планування розвитку області – Стратегії, у результаті виконання заходів якої на регіональному рівні буде забезпечено високу якість життя, комфортні умови та добробут населення, збалансовану інноваційність та конкурентоспроможність економіки, ефективне управління просторовим розвитком, баланс екосистем та охорону довкілля.

**Директор Департаменту економічного
розвитку, торгівлі та залучення
інвестицій Полтавської обласної
державної адміністрації**

І.ЩЕНКО